



POLITIKAI

ÚTMUTATÓ

MAGYARORSZÁGHÓZ

Kutatás a magyar társadalom politikai értékrendjéről

Impresszum

Politikai útmutató Magyarországhoz

Kutatás a magyar társadalom politikai értékrendjéről

Felelős kiadó és szerkesztő: Boros Tamás, a Policy Solutions stratégiai igazgatója

Szerzők: Boros Tamás - Laki Gergely

Kiadó: Friedrich-Ebert-Stiftung - Policy Solutions

Szakmai partner: Új Egyenlőség társadalomelméleti magazin

Adatfelvétel: ZRI Závecz Research Piac- és Társadalomkutató Kft.

Dizájn: Ferling Kft.

Nyomda: Innovariant Nyomdaipari Kft.

ISBN 978-615-00-2515-5

Copyright © Friedrich-Ebert-Stiftung - Policy Solutions

2018. június

POLITIKAI ÚTMUTATÓ MAGYARORSZÁGHÓZ

Kutatás a magyar társadalom politikai értékrendjéről

Tartalomjegyzék

Bevezető	9
1. A magyarok gazdaságpolitikai értékrendje	11
1.1 Állami gondoskodás	12
Társadalmi felzárkóztatás	13
Egészségügyi rendszer	15
A kultúra támogatása	16
1.2 Az állam és a magáncégek kapcsolata	19
Állam vagy piac	19
A piac szabályozása	22
1.3 Adózás és közteherviselés	25
Jövedelemadó	25
Vagyonadó	27
1.4 Vagyoni és jövedelmi különbségek	31
Társadalmi különbségek csökkentése	31
Jövedelmi különbségek	33
A világgazdasági rendszeren belüli különbségek	36
1.5 A munka világa	39
A szegények egyéni felelőssége	39
A munka értéke	41
Munkanélküliség	44
Az érdekvérvényesítés korlátai	46
1.6 Összegzés: Gazdaságpolitikai értékrend Magyarországon	50
2. A magyarok társadalompolitikai értékrendje	52
2.1. Társadalmi kisebbségek	54

Bevándorlás	54
Cigányság	58
Homoszexualitás	60
<i>2.2. Családi értékek</i>	<i>64</i>
A házastársak viszonya	64
A gyermeknevelés célja	66
A gyermeknevelés eszközei	69
<i>2.3. Az egyén és a világ viszonya</i>	<i>72</i>
Az emberi természet	72
A börtön szerepe	74
Változó világ	76
Biztonság a világban	78
<i>2.4. Élet és halál</i>	<i>81</i>
Halálbüntetés	81
Abortusz	83
<i>2.5. Az egyén és a hatalom</i>	<i>85</i>
Tekintély	85
Döntéshozatal	88
<i>2.6. Összegzés: Társadalompolitikai értékrend Magyarországon</i>	<i>90</i>
3. Konklúzió: A magyar társadalom politikai értékrendje	92
<i>3.1. Politikai értékrend nemek szerint</i>	<i>94</i>
<i>3.2. Politikai értékrend életkor szerint</i>	<i>95</i>
<i>3.3. Politikai értékrend iskolázottság szerint</i>	<i>97</i>
<i>3.4. Politikai értékrend településtípus szerint</i>	<i>98</i>
<i>3.5. Politikai értékrend pártpreferencia szerint</i>	<i>99</i>
<i>3.6. Összegzés</i>	<i>100</i>

1. Bevezető

A magyar politikai életben gyakran dobálnak ideológiai jelzőket az egyes pártok szavazóira: a fideszes szavazók „jobbaldaliak”, az MSZP-szavazói „baloldaliak”, esetleg „balliberálisok”. A jobbkiosokat „szélsőjobbaldalinak” szokták nevezni, a kisebb pártok szavazói pedig rendre megkapják a „liberális” jelzőt. A köznap beszédben, zurnalisztikában érthető a leegyszerűsítés, azonban, ha valóban meg akarjuk érteni a különböző pártok és azok szavazóinak motivációját, ha valóban ismerni akarjuk a magyar társadalom politikai értékrendjét, akkor fontos, hogy túllépjünk ezeken a leegyszerűsítéseken.

Ebben a kötetben a Policy Solutions elemző intézet és a Friedrich-Ebert-Stiftung – az Új Egyenlőség társadalomelméleti magazinnal együttműködésben – arra vállalkozott, hogy közérthető, de a korábbiaknál részletesebb és pontosabb kategóriákat állítson fel a szavazók politikai értékrendjének bemutatására. A kötet szerzői abból indultak ki, hogy a brit „Political Compass” („Politikai iránytű”) kutatás mintájára a magyar társadalom is egy kétdimenziós koordináta-rendszer keretein belül mutatható be legjobban, ahol egyszerre vesszük figyelembe a szavazók gazdaságpolitikai és társadalompolitikai értékrendjét. A kiinduló tézisünk, hogy a szavazók motivációit, pártválasztását, pártokkal és politikusokkal kapcsolatos attitűdjét ezen két értékrend „metszete” határozza meg, így ahhoz, hogy megértsük a társadalmat, egyaránt fontos tudnunk, hogy mit gondolnak ideális gazdasági és társadalmi berendezkedésnek.

Ahogy ezt a későbbiekben részletesen is leírjuk, a kutatás céljából létrehoztunk egy gazdaságpolitikai baloldal-jobboldal tengelyből és egy társadalmi nyitottság-zártság tengelyből álló koordináta-rendszert, melyben elhelyeztük a magyar társadalom összes jelentősebb demográfiai csoportját, így képet kaptunk arról, hogy melyik társadalmi réteg milyen politikai értékrenddel bír. A koordináta-rendszer alapján összesen négy fő politikai értékrend-kategóriába soroltuk a választókat, de ezeken túl is megvizsgáltuk az egyes kategóriákon belüli szélsőségeket, így még részletesebb képet kaptunk a szavazók gondolkodásáról.

Az egyes csoportok értékrendjének meghatározásához egy 28 elemből álló kérdőívet állítottunk össze, melyet egy korra, nemre, iskolázottságra, településtípusra reprezentatív országos közvélemény-kutatáson mértünk meg. A 1000 fős személyes megkérdezéses kutatást a ZRI Závecz Research végezte 2018. május 6. és május 13. között.

Bízunk abban, hogy a „Politikai útmutató Magyarországhoz” című kötetünk hasznosnak bizonyul újságírók, politikai elemzők, szociológusok, politikusok és minden olyan érdeklődő számára, aki mélyebben meg akarja ismerni az őt körülvevő társadalom mozdatórugóit.

► **Boros Tamás** / Policy Solutions

1. A magyarok gazdaságpolitikai értékrendje

A magyar társadalom politikai értékrendjének vizsgálatához két alapvető témakörben fontos megismernünk a lakosság álláspontját: gazdasági kérdésekben, melyek magukba foglalják a piacgazdasághoz, az adózáshoz, az állam szerepéhez, a munka világához és a gazdasági egyenlőtlenségekhez való viszonyt, valamint társadalmi kérdésekben, melyek része a családhoz, a kisebbségekhez, az állam és az egyén kapcsolatához, a szabadságjogokhoz való viszonyulás. Kutatásunk első részében a magyarok gazdaságpolitikával kapcsolatos álláspontját kutattuk.

Gazdaságpolitikai dimenzió tekintetében a kutatásunk egy gazdasági baloldali – gazdasági jobboldali tengelyt állított fel, mely azt mérte, hogy a magyar társadalom egyes csoportjai milyen arányban képzelik el a két alapvető gazdaságszervező intézmény, a piac és az állam funkcióit a gazdaság működésében. Ennek feltérképezésére tizennégy kérdést tettünk fel, melyekre a válaszadók „teljesen egyetértek”, „inkább egyetértek”, „inkább nem értek egyet”, „egyáltalán nem értek egyet” és „nem tudom” választ adhattak. A tizennégy válasz alapján helyeztük el a válaszadókat a politikai koordináta-rendszerünk x-tengelyén, mégpedig olyan módon, hogy ha egy jobboldali gazdaságpolitikai alaptétellel értett egyet a válaszadó, akkor jobbra, ha egy baloldali gazdaságpolitikai alaptétellel, akkor balra mozdult az illető a tengelyen. A teljes egyetértés vagy elutasítás két lépést, a mérsékeltebb egyetértés vagy elutasítás egy lépést jelentett a tengely pozitív vagy negatív szélé felé.

A gazdaságpolitikai tengelyünk jobb szélén található a **piaci fundamentalizmus** (piaci libertarianizmus), amely semmilyen szerepet nem szánna az államnak, teljességgel mindent a piacra bízna.

Az ugyancsak gazdasági jobboldalon található **ordoliberalisok** is alapvetően piacpártiak, de ők a piaci fundamentalistákkal szemben nem gondolják, hogy a piac spontán létrejövő, természetes intézmény lenne, hanem szerintük a piac hatékony működéséhez, a verseny megteremtéséhez állami szabályozás szükséges.

A gazdasági baloldalon található **szociális piacgazdaság** hívei szerint a társadalmi erőforrások (tőke, tudás, kapcsolatok) születésünkkor egyenlőtlenül vannak elosztva, ezért újraelosztásra van szükség ahhoz, hogy a szerencsétlen helyzetbe születettek is részt vehessenek a versenyben.

A tengelyünk baloldalának legszélén álló **szocializmus** nézetei szerint a tulajdonos-alkalmazott viszony is tisztességtelen hatalmi viszonyokat képvisel, ezért a közösségi tulajdon (például „szövetkezetek”) elterjesztését támogatják, a termelési eszközök társadalmi ellenőrzését szorgalmazzák, és állami iparpolitika segítségével dominánssá tennék a piacon az állami vállalatokat.

A kutatásunkban szereplő tizennégy gazdaságpolitikai kérdésre adott válasz segítségével tudtuk meghatározni, hogy ezen kategóriákon belül, illetve általánosságban a gazdaságpolitikai baloldal-jobboldal tengelyen hol helyezkedik el a magyar társadalom. A gazdaságpolitikai állításaink – melyekhez a megkérdezetteknek viszonyulniuk kellett – a következők voltak:

- Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása.
- Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.
- Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte.
- Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között.
- A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam.
- Aki szegény, az tehet is róla.
- Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására.
- Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy.
- Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni.
- Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz.
- A rosszabb helyzetben lévők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell.
- Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet.
- A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra.
- Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz.

Ahogy az az állításokból világosan látható, felük baloldali, másik felük jobboldali álláspontot tükröz, így például egy következetesen baloldali személy az esetek felében „teljesen egyetértek” választ adott, másik felében pedig „egyáltalán nem értek egyet” választ.

Az alábbiakban egyesével áttekintjük, hogy melyik állítással milyen mértékben értett egyet a magyar társadalom.

1.1 Állami gondoskodás

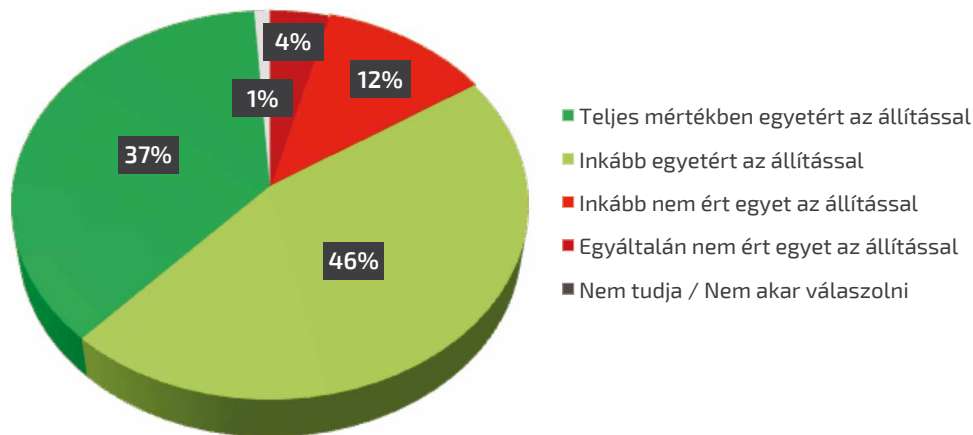
A gazdaságpolitikai kérdések első körében azt vizsgáltuk, hogy a magyarok hogyan gondolkodnak az államról, milyen elvárásokat fogalmaznak meg, milyen területeken tartják szükségesnek az állami beavatkozást. Az egyenlőségre, nagyobb igazságosságra törekvő aktív állami beavatkozásokat a baloldali gazdaságpolitika körébe soroltuk, az egyenlőtlenségeket természetesnek tartó, a piaci mechanizmusokat és a piaci versenyt támogató elképzeléseket pedig a gazdaságpolitikai jobboldalra helyeztük.

Társadalmi felzárkóztatás

Ma Magyarországon egyértelmű többségben van a gondoskodó állam eszméjét támogatók tábora: a magyarok **83 százaléká** gondolja úgy, hogy az államnak kötelessége segítenie a rossz társadalmi helyzetben levőket, és csak 16 százaléknyan osztják azt az álláspontot, hogy az államnak nincs ilyen kötelezettsége, és mindenkinek saját felelőssége társadalmi státuszát megváltoztatnia. Az állításunk így hangzott: *A rosszabb helyzetben levők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell.*

1. ábra:

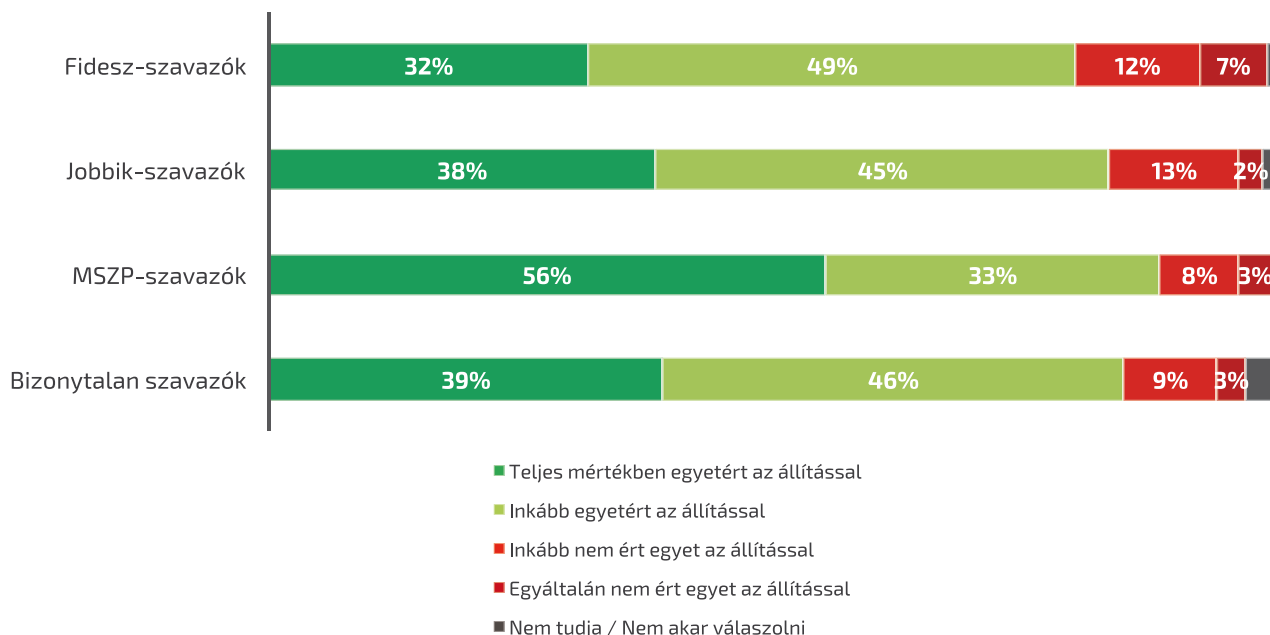
A rosszabb helyzetben levők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell



A pártpreferencia hatással van a kérdésről alkotott véleményünkre, de nem jelentős mértékben: a kormánypárti szavazók az átlagnál valamivel kisebb, a szocialista szavazók valamivel nagyobb arányban értenek egyet az állam által támogatott felzárkóztatással. A kormánypárti szavazók körében még így is elsöprő egyetértés a társadalmi felzárkóztatás eszméjével azért is érdekes, mert a 2010 óta hatalmon lévő Orbán-kormányok deklaráltan elutasítják a jóléti állam koncepcióját és számos helyen kurtították meg az elmúlt években a szociális juttatásokat a munkaalapú társadalom eszméje nevében.

2. ábra:

A rosszabb helyzetben lévők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell



A végzettséget tekintve **egyedül a szakmunkás végzettségűeknél alacsonyabb valamivel az egyetértési arány**, ennél a társadalmi csoportnál a megkérdezettek egyötöde szerint nem kellene az államnak a rosszabb helyzetben lévőket támogatnia. Mindez azt jelenti, hogy **a korábban a baloldal törzsbázisának számító szakmunkás réteg adta a legkevésbé baloldali választ a kérdésre** – bár még így is 79 százalékos egyetértést láthatunk.

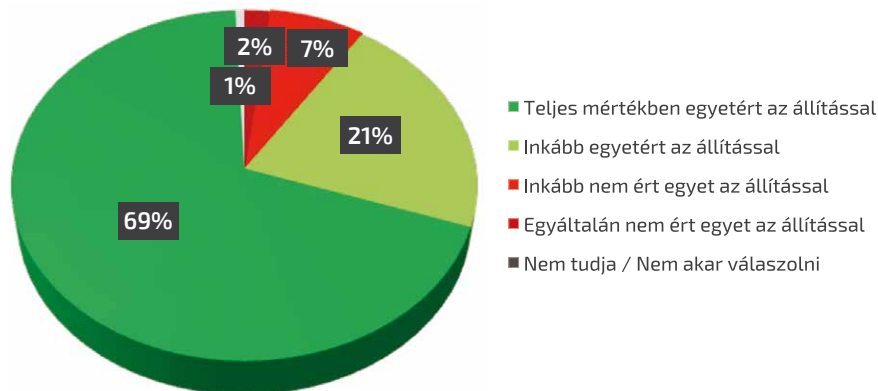
Összeségében tehát **a gazdaságpolitika szociális felelősségét tekintve egyértelműen baloldalinak tekinthető a magyar társadalom**, a vizsgált társadalmi csoportokban alig tapasztalható hibahatárt meghaladó eltérés. Ez azt jelenti, hogy a legtöbben az állam morális kötelességének tekintik a hátrányos helyzetű rétegek támogatását és általában a szegénység elleni küzdelmet. Ezzel szemben nagyon alacsony azoknak az aránya, akik elfogadhatónak tartják a társadalom kettészakadását, és az egyén felelősségét hangoztatva az öngondoskodás eszméjén alapuló liberális politikát tartják kívánatosnak.

Egészségügyi rendszer

A kutatás alapján ismét bebizonyosodott, hogy **a magyar társadalmon belül egyhangú, pártokat átívelő konszenzus van az ingyenes, mindenki számára hozzáférhető egészségügy kérdésében.** Az összes állításunk közül ennél a legmagasabb az egyetértési arány, ugyanis a **magyarok elsöprő többsége, 90 százaléka vélte úgy, hogy az ingyenes orvosi ellátás biztosítása az állam kötelessége,** és azt minden állampolgárra ki kell terjeszteni. Ezzel szemben mindössze 9 százaléknyan preferálnának valamilyen piaci alapú egészségügyi modellt. Az állítás így hangzott pontosan: *Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet.*

3. ábra:

Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet



A nők (92%) valamivel nagyobb arányban támogatják az ingyenes egészségügyet, mint a férfiak (88%), valamint az ötvenes korosztálynál (85%) érezni némi elbizonytalanodást, ettől függetlenül a korcsoportokat figyelve elhanyagolható, pár pontos eltéréseket látunk.

Lakhely szerint is alig van eltérés a különböző szavazói csoportok között, **egyedül a Nyugat-Dunántúlon élő szavazók körében láthatunk egy jelentősebb (18 százalékos) ellenérzést az általános ingyenes egészségügy biztosításával szemben.**

Összességében azt látjuk, hogy **az egészségügy kérdésében egyértelműen baloldalinak tekinthető az egész magyar társadalom.** Ez azt jelenti, hogy elhanyagolható kisebbségben vannak a privát egészségbiztosítás támogatói az

országban, és ahogy az a 2008-as népszavazáson is bebizonyosodott, az ingyenes orvosi ellátás biztosítását az állam egyik legfőbb feladatának tekintik a magyarok. Mivel ez az elvárás vélhetően nagyon mélyen gyökerezik a társadalmunkban, így érdemi elmozdulásra a piaci egészségügyi modell irányába vélhetően hosszú évekig nem kell számítani hazánkban.

A kultúra támogatása

A kulturális szféra piaci alapokon történő működését jelentős többségben utasítja el a magyar társadalom, ugyanis több mint kétszer annyian vannak azok (66%), akik szerint állami feladat a művelődési intézmények fenntartása, mint azok, akik az önfenntartó kulturális intézményrendszert preferálják (31%). Az állítás pontosan így hangzott: *Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy.*

4. ábra:

Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy

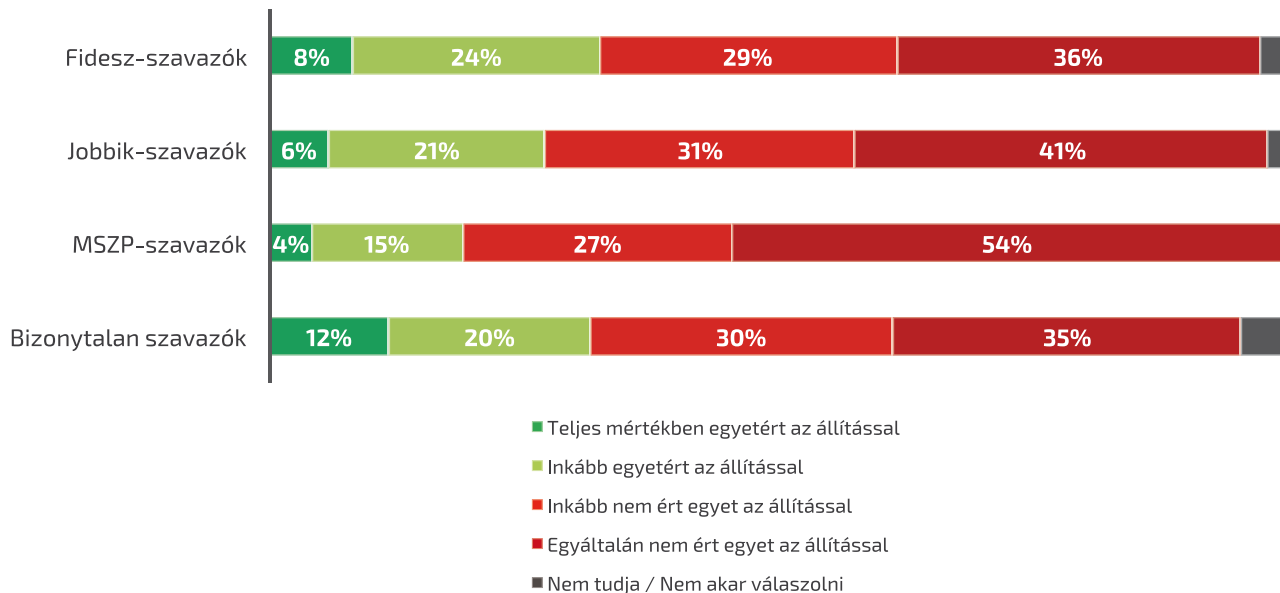


A bizonytalan szavazók (64%) és a kormánypárti szavazók (65%) véleménye nem tér el az átlagostól a kérdésben, azonban **a jobbikos (71%), de még inkább a szocialista szavazók (81%) viszont nagyobb arányban tartják állami feladatnak a kultúra támogatását**, azaz inkább a baloldali álláspontot képviselik. Ez találkozik is a mindenkori

magyar kormányok felfogásával, ugyanis habár a rendszerváltás után több kísérletet tettek a különböző kormányok a kultúrafinanszírozás piacpárti modelljének néhány elemének meghonosítására, Magyarország a rendszerváltás óta a koordinált kultúrafinanszírozási modellt alkalmazza, melyre a kulturális szféra magas közvetlen állami finanszírozása jellemző.

5. ábra:

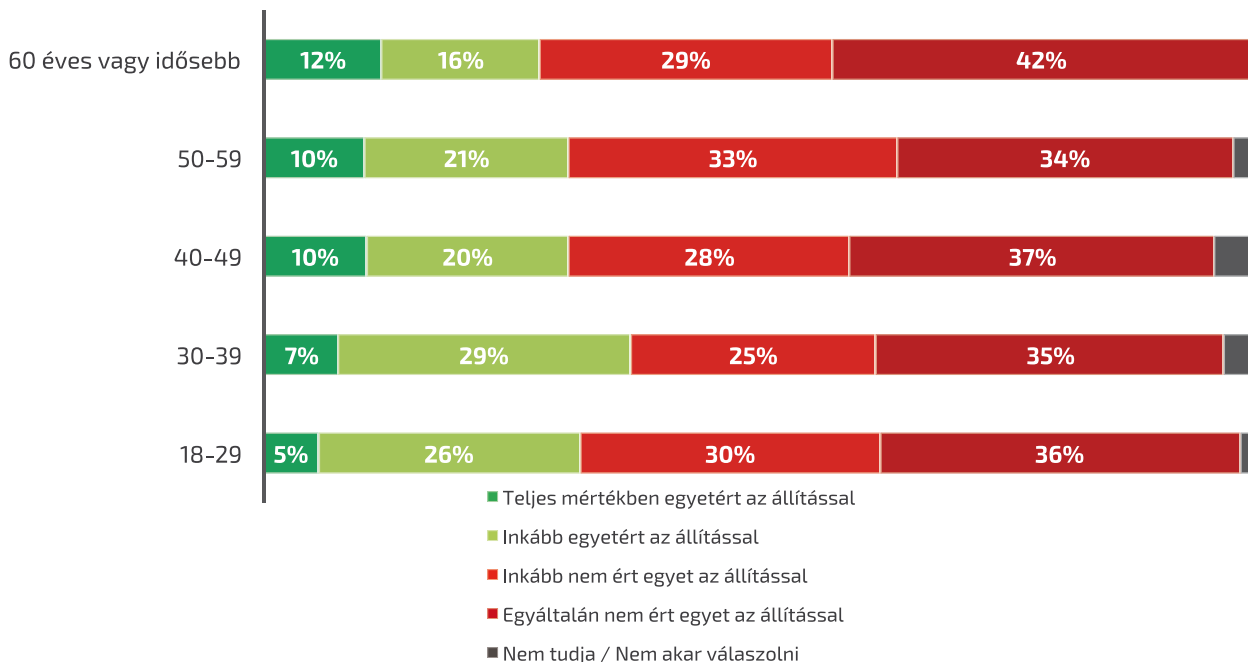
Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy



A nők magasabb arányban értenek egyet a kultúra állami támogatásával, mint a férfiak, a korosztályokat figyelve pedig leginkább a 60 évnél idősebbek körében népszerű a javaslat – ez bizonyára azzal magyarázható, hogy a nyugdíjasok jellemzően csak közvetett adók formájában járulnak hozzá az államháztartáshoz, így kevésbé érzik közteherviselésük súlyát, mint a még aktív dolgozók. Vélhetően emiatt **a harmincas korosztály körében a legkevésbé népszerű a kulturális intézmények állami támogatásának javaslata.**

6. ábra:

Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy



Összeségében megállapíthatjuk, hogy **a magyarok a kultúrafinanszírozás kérdésében is egyértelműen baloldali álláspontot képviselnek.** Ez azt jelenti, hogy **elvetik azt a megközelítést, miszerint a kultúrát gazdasági mutatókkal mérhetővé tehetnénk,** ezért közvetlen állami beavatkozást sürgetnek a kulturális szektorban, melynek célja lehet egyfelől a kulturális értékeink megőrzése, a kultúra minőségének javítása, valamint az állampolgárok művelődési lehetőségeinek színesítése. Ugyanakkor **fontos kiemelni, hogy ennél a kérdésnél azért már megjelenik egy szűk egyharmad a társadalmon belül, aki piaci alapokra helyezné a kultúrát.**

1. 2. Az állam és a magáncégek kapcsolata

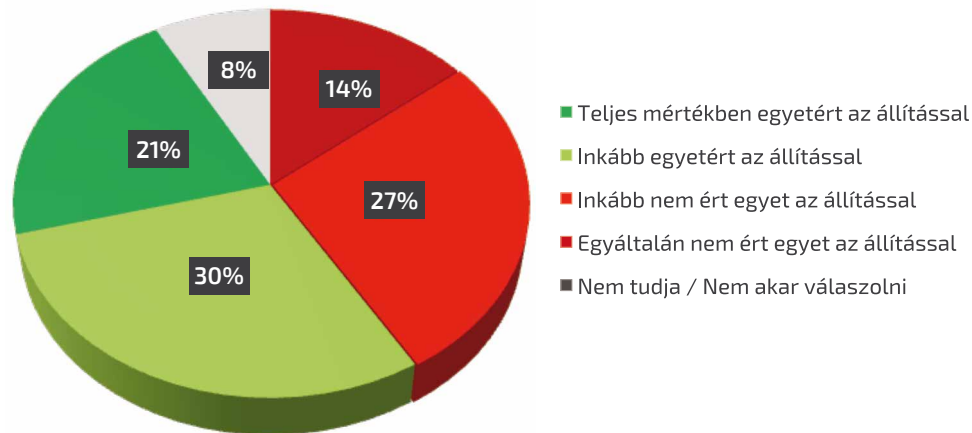
A magyar társadalom gazdaságpolitikai értékrendjének vizsgálatakor áttekintettük a lakosság véleményét a magáncégek szerepéről a gazdaságban, valamint ezen piaci szereplők és az állam kapcsolatának megítélését. Gazdaságpolitikai értelemben baloldali álláspontnak tekintettük az állami szerepvállalást, beavatkozást és szabályozást támogató véleményeket, míg jobboldalinak a piacba és a magáncégekbe vetett hitet.

Állam vagy piac

Az állam és magáncégek közjóra gyakorolt hatását figyelve viszonylag szoros eredményt figyelhetünk meg: a **megkérdezettek fele gondolja azt, hogy a magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam**, míg 41 százalék szerint az emberek inkább az államnak köszönhetnek többet. Érdekes, hogy erre a kérdésre nem tudtak, vagy nem akartak válaszolni az egyik legmagasabb arányban (8%). Kérdésünk így szólt: *A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam.*

7. ábra:

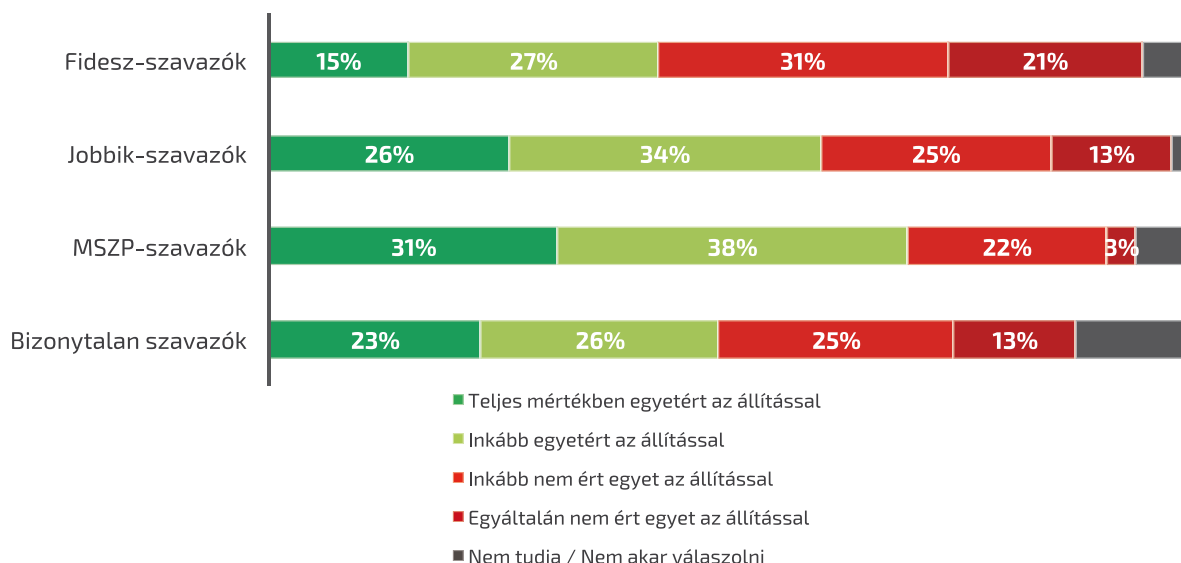
A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam



Kifejezetten erős hatással van a kérdésről alkotott véleményünkre a pártpreferenciánk: **a kormánypárti szavazók körében kisebbségben vannak a jobboldali vélemények, 42 százalékuk értett egyet csak az állítással**, míg több mint felük szerint az állam teszi a legtöbbet az emberekért – ezzel a Fidesz-szavazók az egyedüli társadalmi csoport, ahol abszolút többségben van a baloldali álláspont. Ez az álláspont természetesen részben abból is adódik, hogy jelenleg a Fidesz van kormányon, így a szavazói a párttal azonosítják az államot. A Jobbik esetében 60 százalékos a magáncégeket pozitívabb fényben látó vélemény, a **szocialistáknál viszont még nagyobb ez az arány, több mint kétharmaduk vélte úgy, hogy a privát kézben lévő vállalatok többet tesznek az állampolgárokért**, és csak negyedük szerint köszönhetnek többet az emberek az állami szférának.

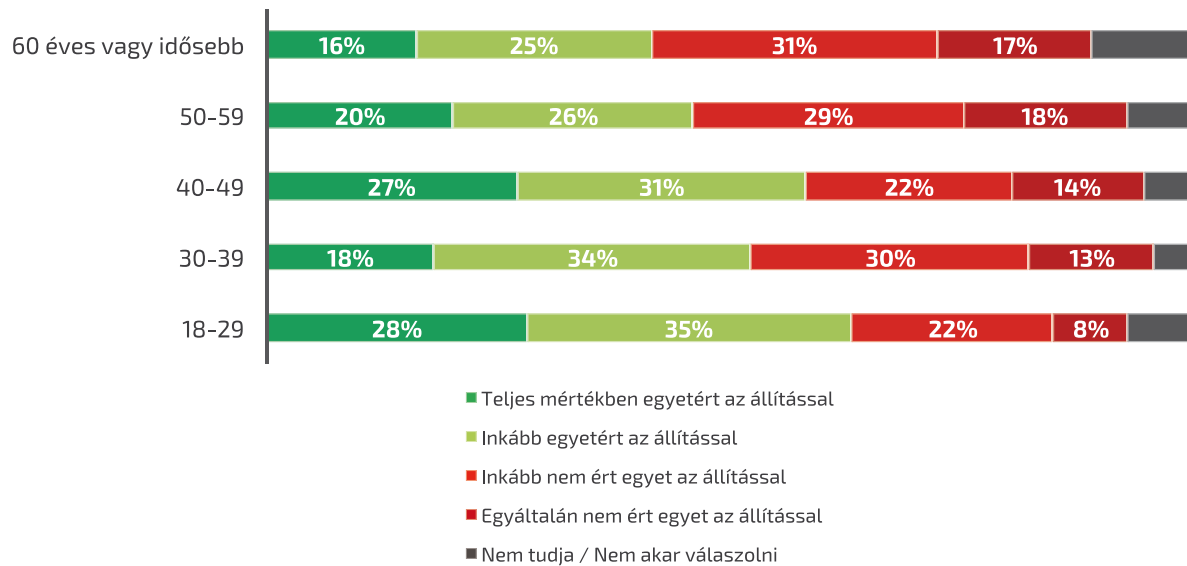
8. ábra:

A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam



Az életkor egyértelműen befolyásolja az állam és magánvállalatok társadalmi hatásáról kialakított véleményt, ugyanis **az életkor csökkenésével egyenes arányosan nő a magántulajdonban lévő cégek pozitív megítélése**. A 60 felettieknek mindössze a 41 százaléka, a 30 évnél fiatalabbaknak viszont már a 63 százaléka értett egyet azzal, **hogy a magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam**.

9. ábra:

A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam

A végzettséget figyelve is látunk eltéréseket, de egyértelmű tendenciáról nem beszélhetünk: átlag alatti az egyetértési arány a 8 általánossal (45%) és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében (48%), míg a gimnáziumot (53%), de még inkább a szakmunkásképzőt végzetek (56%) nagyobb arányban értettek egyet azzal, hogy a magáncégek többet adnak az embereknek, mint az állam. Hasonlót látunk a lakhelytípus szerinti bontásban is, a budapestiek és a falvakban élők véleménye nem tér el különösebben az átlagtól, a megyei jogú városokban viszont átlag alatti (35%), a kisvárosokban viszont átlag feletti az államról kialakított pozitív vélemény aránya (47%). Ez az eredmény ugyancsak összefügghet a kormány támogatottságával az egyes településtípusokon.

Fontos regionális különbségeket láthatunk ugyanakkor: **a Dél-Dunántúlon élők 60 százaléka, az Észak-Magyarországon élők 54 százaléka az államot támogatja a piaccal szemben.** Az ország más régióiban az állam preferálása 30-40 százalék körül van.

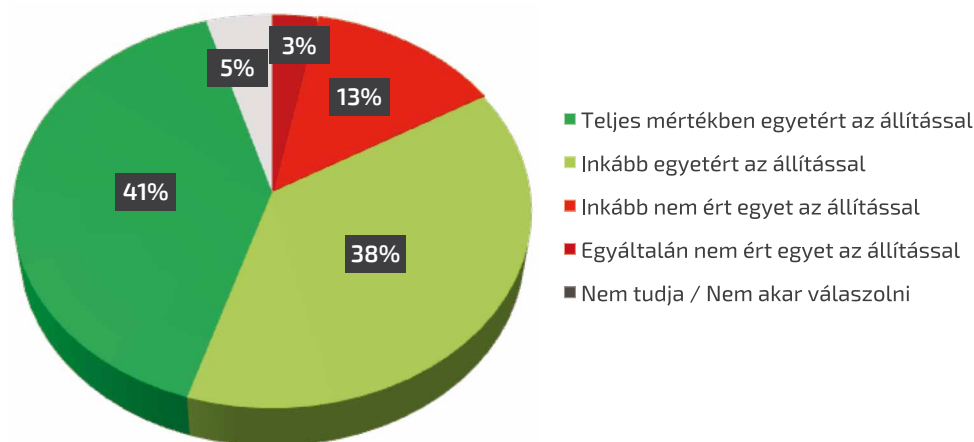
Összességében azt látjuk, hogy **a magyar társadalom inkább piacpárti ebben a kérdésben, ám az eredmény szorosnak tekinthető.** Ez azt jelenti, hogy **az emberek inkább vannak jó véleménnyel a magántulajdonban lévő cégekről, mint az államról.** Mindez vélhetően elsősorban az utóbbiról kialakult negatív képnek köszönhető: ezzel az állítással ugyanis nem a várakozásait vagy az elvárásait tanulmányozhatjuk a társadalomnak, hanem a tapasztalataik alapján kialakított véleményét ismerhetjük meg - ebből következik, hogy a magyaroknak vélhetően több pozitív élménye fűződik a magáncégekhez, mint a rendszerváltás utáni állami gondoskodáshoz.

A piac szabályozása

Bár a lakosság szűk többsége többre tartja a cégeket, mint az államot, ez nem jelenti azt, hogy a szabályozatlan szabadpiac híve lenne. A piaci szabályozás tekintetében a magyarok egyértelműen a beavatkozó állam modelljét preferálják, **a megkérdezettek döntő többsége, 79 százaléka szerint szükség van a vállalatok jogi szabályozására.** Ezzel szemben mindössze 16 százaléknyan hisznek abban, hogy a láthatatlan kéz képes szabályozni a piacot, így az egyéni érdekek hajszolása mellett akaratlanul is a közérdeket szolgálják a piaci szereplők. Az állításunk pontosan így hangzott: *Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására.*

10. ábra:

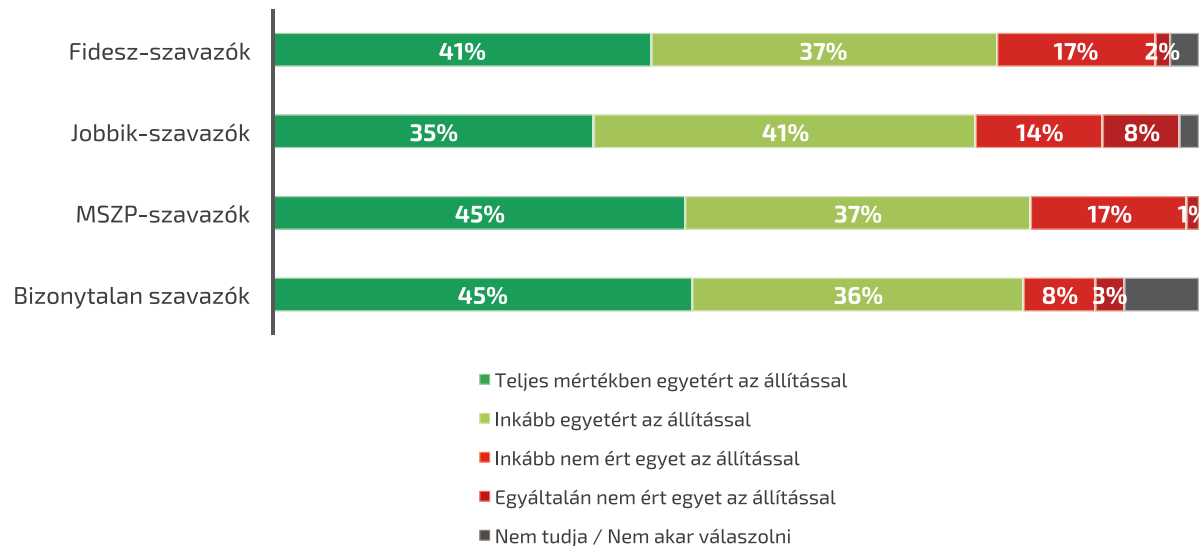
Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására



Pártpreferencia alapján nézve a kérdést látható, hogy **a jobbkios szavazók arányaiban (22 százalék) jobban bíznak a cégekben, mint a többi párt szavazói** – a legkevésbé a bizonytalan szavazók akarnak piaci szabályozás nélküli országban élni (11 százalék).

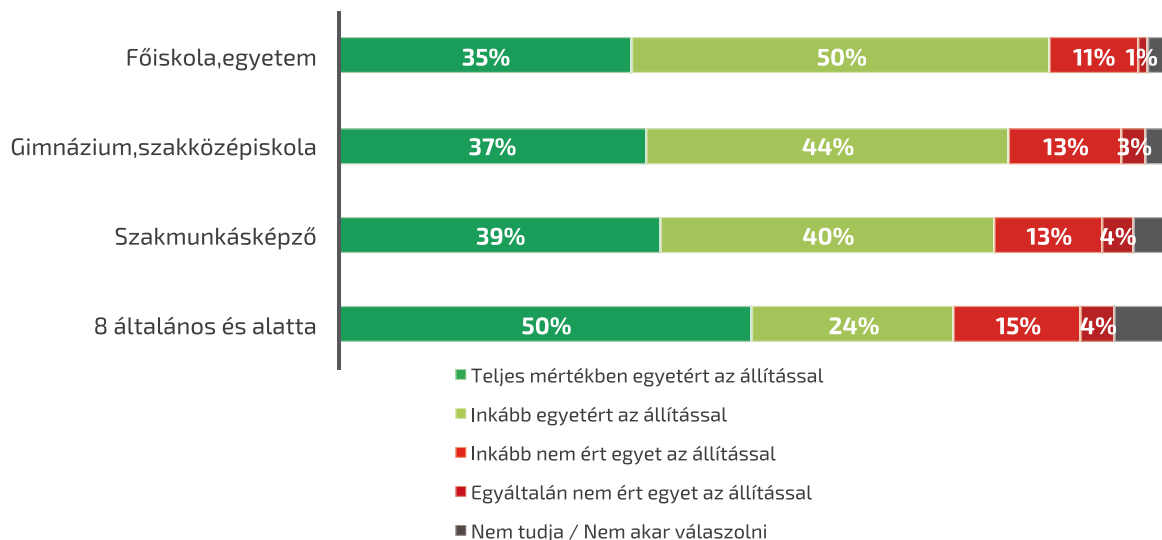
11. ábra:

Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására



Egyértelmű az összefüggés viszont az iskolázottság tekintetében, ugyanis azt látjuk, hogy **minél magasabb a végzettsége valakinek, annál kevésbé bízik meg a piac önszabályozó** mechanizmusában és annál nagyobb arányban érzi szükségesnek az állami beavatkozást: míg a 8 általánossal rendelkezőknek csak a 74 százaléka, addig a felsőfokú végzettségűeknek 85 százaléka támogatja a cégek működésének törvényi szabályozását, tehát az egyre képzetebb rétegek egyre beavatkozáspártibbnak tűnnek ebben a kérdésben.

12. ábra:

Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására

A lakhelytípussal kapcsolatban a legszembetűnőbb, hogy a hagyományosan gazdaságilag (is) piacpártinak tekintett **Budapesten a legalacsonyabb a támogatottsága az állami beavatkozásnak (74%)**, szemben a megyeszékhelyekkel, ahol elsőpró arányban, 87 százaléknyan tartják szükségesnek az állami kontrollt.

Összeségében a **piaci szabályozás kérdésében is egyértelműen baloldalinak tekinthető a magyar társadalom**, ami azt jelenti, hogy szinte elsőpró többséggel támogatják az erősen szabályozott piacokat, és a társadalom jelentős része egyáltalán nem bízik meg a magánvállalatokban. Ezzel szemben **a magyaroknak csak viszonylag szűk szegmense, 16 százaléka támogatja a laissez-faire felfogást**, mely szerint a törvényalkotó és -végrehajtó hatalomnak minden döntést a piacra kell hagynia, nem szabad befolyásolnia a piaci folyamatokat, az éjjeliőr állam feladata pedig kizárólag a piac zavartalan működésének biztosítása.

1.3. Adózás és közteherviselés

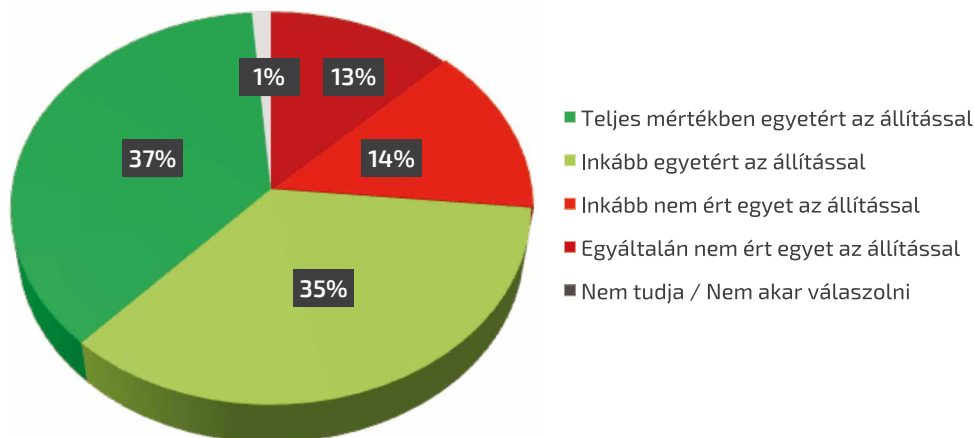
Az itt következő fejezetben azt vizsgáltuk meg, hogy a magyar társadalom milyen adórendszert tart kívánatosnak és miként képzei a különböző jövedelmű állampolgárok hozzájárulásának mértékét az államháztartáshoz. A gazdaságpolitikai jobboldalon az adórendszert nem tartják a társadalmon belüli jövedelmi, vagyoni különbségek csökkentéséhez megfelelő eszköznek, ezért támogatják az alacsony adókat, az egykulcsos adót vagy a tehetősök számára is biztosított adómentességet. A baloldal ezzel szemben a jövedelmi és vagyoni különbségek csökkentésében érdekelt, melyet az adórendszeren belül is érvényesíteni kíván. Ezek alapján érdemes értékelni a magyar társadalom – az alábbiakban bemutatott – adózással kapcsolatos álláspontját.

Jövedelemadó

Az adózással kapcsolatban **jelentős többségben vannak a progresszív adórendszer támogatói, a magyarok közel háromnegyede vallja azt (72%), hogy a magasabb jövedeleműek nagyobb arányban fizessenek az államkasszába**, mint a társadalmon belül rosszabb helyzetben lévők. Ezzel szemben a magyaroknak negyede (27%) áll az egykulcsos adózás pártján, melynek lényege, hogy mindenki ugyanakkora részét fizeti be a jövedelmének, függetlenül a fizetés nagyságától. A témához kapcsolódó állításunk a következőképpen hangzott: *Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.*

13. ábra:

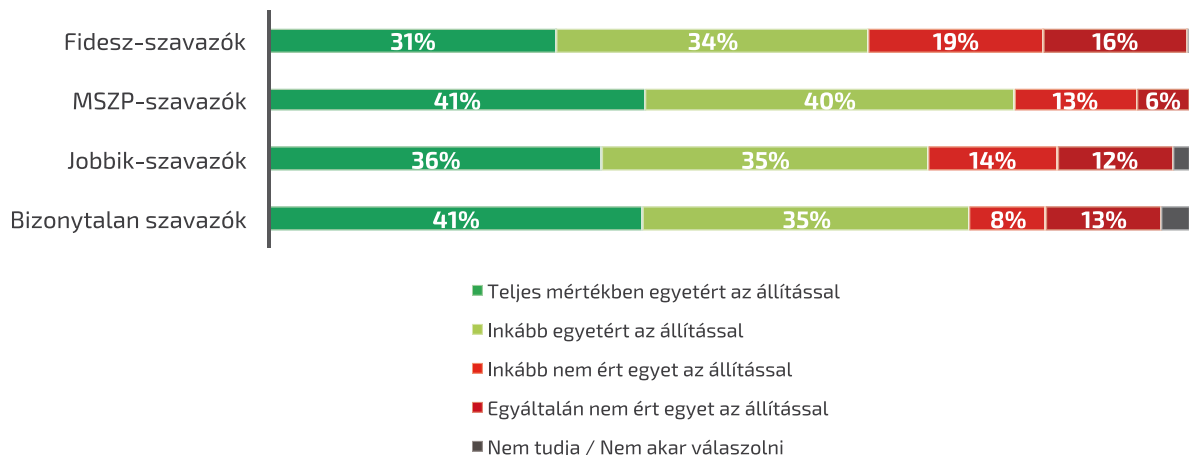
Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.



Szignifikáns különbségeket figyelhetünk meg a kérdés megítélésében a különböző pártok szavazói között: a **legkevésbé a Fidesz támogatói állnak a progresszív adózás oldalán, de még így is kétharmaduk (65%) vezetne be többkulcsos rendszert**. Ez azért különösen érdekes, mert a jelenlegi kormány gazdaságpolitikájának az alapját az egykulcsos adórendszer jelenti, tehát itt jelentős ütközést látunk a párt álláspontja és a szavazóinak az elvárásai között. Az MSZP szavazóinál látunk az átlagnál jelentősen magasabb támogatottságot, 81 százalékuk vélte úgy, hogy a magasabb jövedelem nagyobb arányú közteherviselést kell, hogy maga után vonjon.

14. ábra:

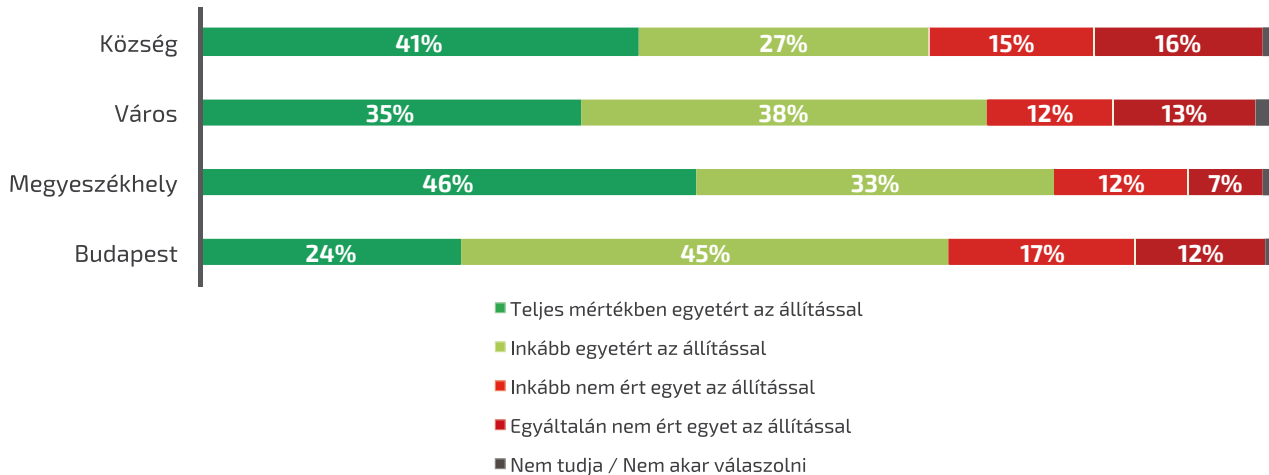
Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.



A **harmincas korosztály az átlagnál valamennyivel kevésbé (66%), a 60 év felettiek valamivel magasabb arányban (76%) preferálják a progresszív adórendszert**. Erősen meghatározza a lakhelyünk a kérdésről alkotott véleményünket: a megyeszékhelyeken élők támogatják a legerősebben a többkulcsos adórendszert (80%), míg a falvakban a legmagasabb a támogatottsága az egykulcsos adózásnak (31%). A budapestiek, valamint a kisvárosokban élők véleménye nem tér el hibahatárt meghaladóan az átlagostól.

15. ábra:

Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.



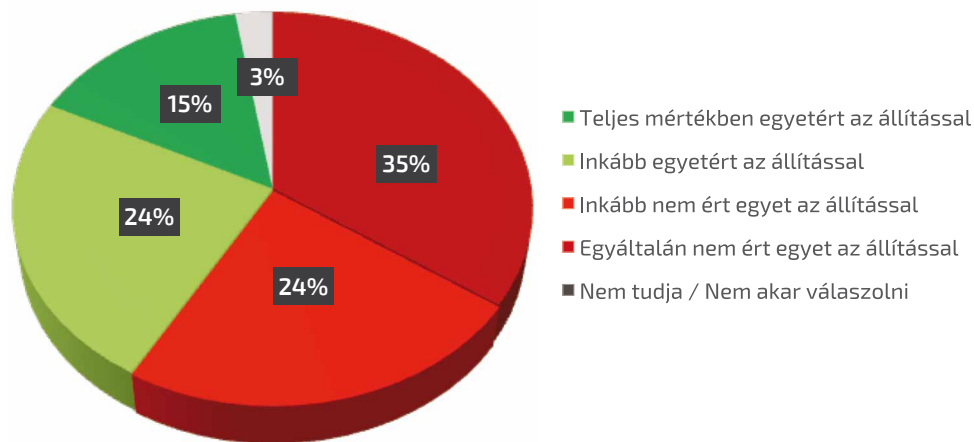
Összeségében azt látjuk, hogy **a magyarok az adórendszer kérdésében egyértelműen baloldali álláspontot képviselnek, mindegyik vizsgált társadalmi csoportban többségben vannak a progresszív adórendszer támogatói.** Ez azt jelenti, hogy ebben a tekintetben a magyarok jelentős része elutasítja a liberális gazdaságpolitika alapját, mely minden egyént egyenlőnek tekint, emiatt mindenkire ugyanakkora mértékű terheket is ró. Ezzel szemben a magyar társadalom inkább az igazságos újraelosztást szolgáló baloldali adórendszert támogatja, mely a tehetősebb rétegektől nagyobb arányban vesz el a jövedelmet, ezzel is csökkentve a társadalmi különbségeket.

Vagyonadó

A **vagyonadót** tekintve a magyar társadalom megosztott, ám így is **többségben vannak azok a hangok (59%), akik elutasítják, hogy a megtakarítással rendelkezők nagyobb arányban fizessenek adót, mint azok (39%), akik ezt támogatják.** Fontos kiemelni, hogy – korábbi kutatásoktól eltérően – a kérdés itt nem az örökségvagyonokra vonatkozó vagyonadóról szólt, hanem minden - megtakarítással rendelkező - állampolgárra kirótt általános vagyonadóra. Az állítás pontosan így hangzott: *Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása.*

16. ábra:

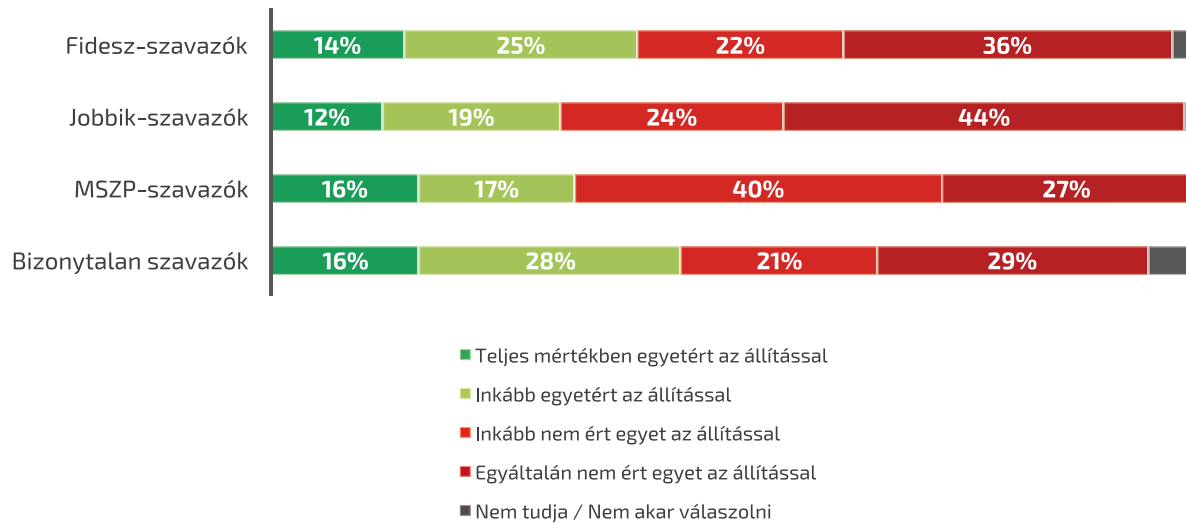
Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása



A pártpreferencia mentén érdekes eltéréseket figyelhetünk meg a vagyonadó kérdésében: a **jobbikos és szocialista szavazók háromnegyede utasítja el a vagyonadót**, szemben a fideszes szavazókkal, akiknek a véleménye viszont nem tér el az átlagostól (58%). A bizonytalanok körében egyébként a legnépszerűbb a vagyonadó kérdése a különböző szavazói csoportokat vizsgálva, de még ott is a jobboldali álláspont van többségben.

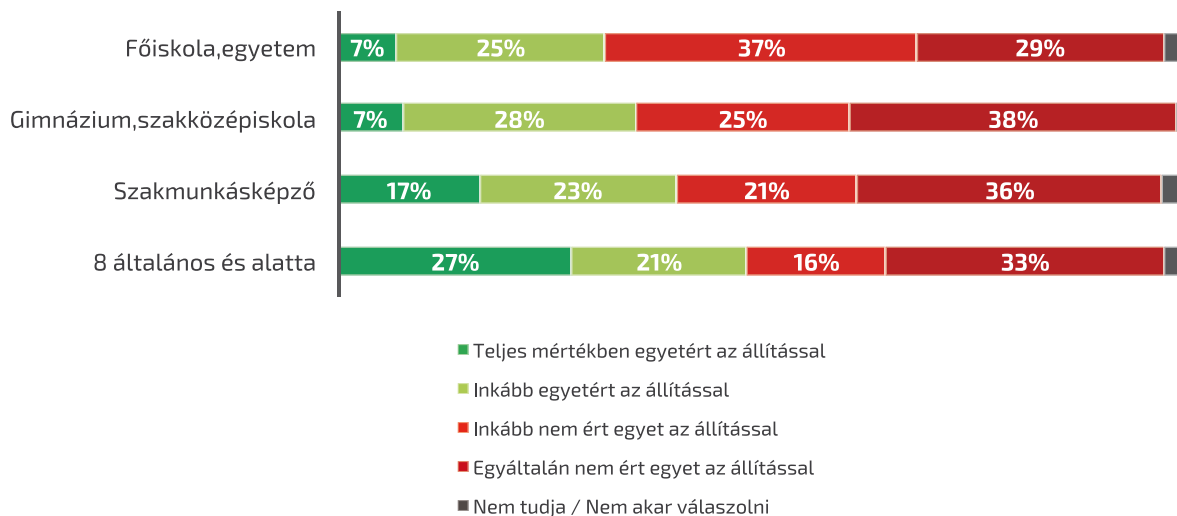
17. ábra:

Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása



Az életkort figyelve a **60 éven felüliek tekinthetőek legerőteljesebb támogatóinak a tehetősebbekre kivetett különadónak (45%)**, a többi rétegben csak néhány százalékpontos eltéréseket látunk. Egyértelmű az összefüggés viszont az iskolázottságunk és a kérdésről alkotott véleményünk között: **minél alacsonyabb a végzettsége valakinek, annál nagyobb arányban támogatja a javaslatot**, azaz vallja magáénak a baloldali álláspontot, ami vélhetően azzal van összefüggésben, hogy ezeket a csoportokat nem érintené hátrányosan egy ilyen intézkedés.

18. ábra:

Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása

A lakhelyet figyelve két szignifikáns eltérést láthatunk: a budapestiek az átlagnál kisebb arányban támogatják a javaslatot (31%), szemben a megyeszékhelyeken élőkkel, ahol viszont jóval népszerűbb a vagyonadó bevezetése (45%).

Összeségében megállapíthatjuk, hogy **a vagyonadó kérdésében a jobboldali álláspont a meghatározó a társadalomban**. Ez azt jelenti, hogy **a magyarok többsége inkább úgy vélekedik, hogy a megtakarításokat nem kellene külön megadóztatni**, így a félretett vagyonokkal rendelkezőknek sem kellene nagyobb arányú közteljesítést vállalniuk. Összességében még így is jelentős a tábora azoknak, akik szerint viszont fontos lenne egy általános vagyonadó bevezetése.

1.4. Vagyoni és jövedelmi különbségek

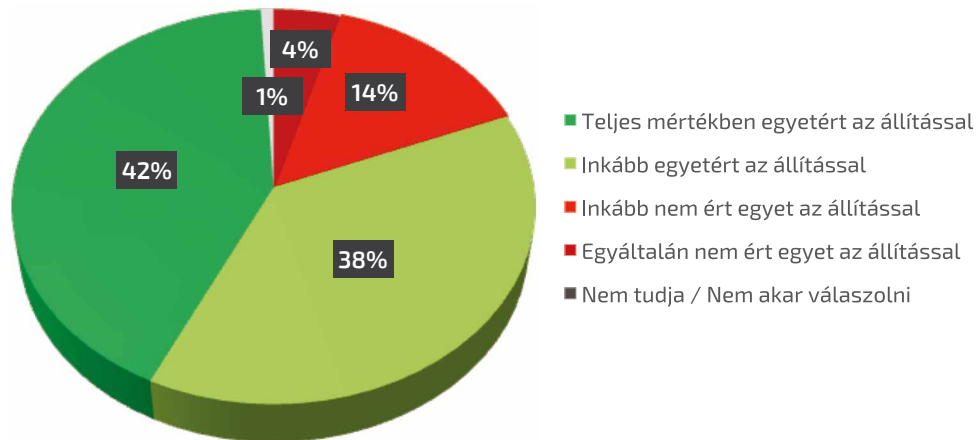
Amíg a jobboldali gazdaságpolitika támogatói fontosabbnak tartják a versenyt, a hatékonyságot, az alacsony árakat és a nagyobb teljesítményt a gazdaságban, addig a baloldalon ezeket az értékeket megelőzi az igazságosság, a szolidaritás, a vagyoni és jövedelmi különbségek mérséklése. Az alábbi kérdésekben ezen témák megítélését jártuk körbe.

Társadalmi különbségek csökkentése

A vagyoni és jövedelmi különbségek tekintetében először azt vizsgáltuk meg, hogy fontosnak tartják-e a magyarok a gazdagok és a szegények közötti különbségek csökkentését. Az eredmények alapján **a megkérdezettek 80 százaléka szerint a szegények és a gazdagok között ne legyenek jelentős különbségek**, míg mindössze minden ötödik magyar tartja ideálisnak azt, hogy jelentős vagyoni különbségek vannak a társadalomban. Az állítás így hangzott: *Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között.*

19. ábra:

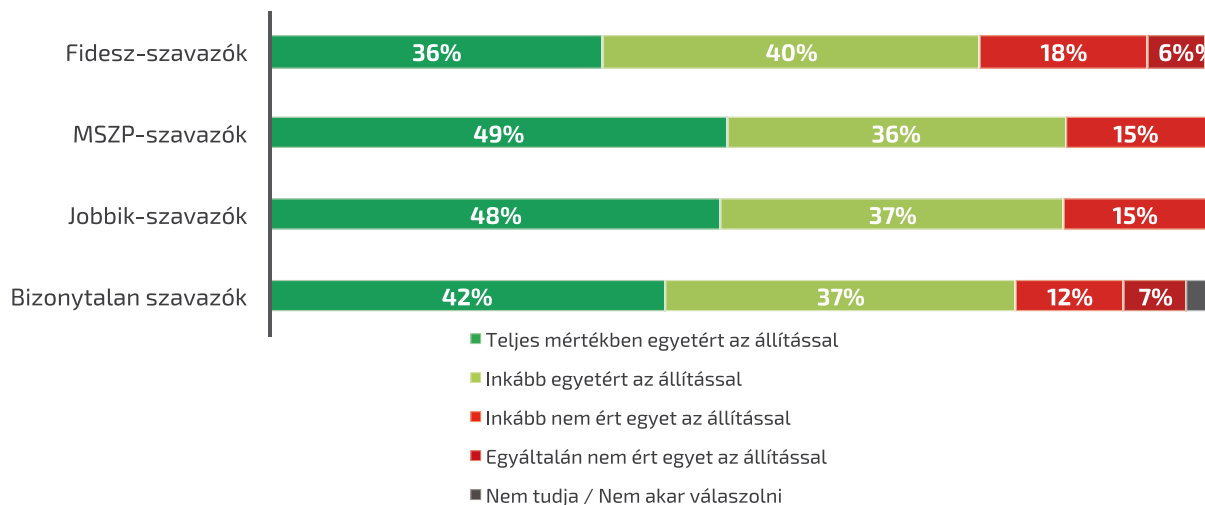
Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között



Szignifikáns a különbség a különböző pártok támogatói között: míg a kormánypárti szavazók az átlagnál kisebb arányban (76%), addig az ellenzéki szavazók az átlagnál magasabb arányban értettek egyet az állítással. Az eltérés ellenére is határozottan baloldalinak tekinthetjük az összes szavazói csoportot ebben a kérdésben, különösen az ellenzéki szavazókat, ahol senki nem volt, aki teljes mértékben elutasította volna ezt az állítást. A fideszes szavazók magas egyetértési aránya azért is szembetűnő, mert 2010 óta jelentősen nőttek a vagyoni különbségek hazánkban, ami egyenes következménye az Orbán-kormányok piacpárti gazdaságpolitikájának.

20. ábra:

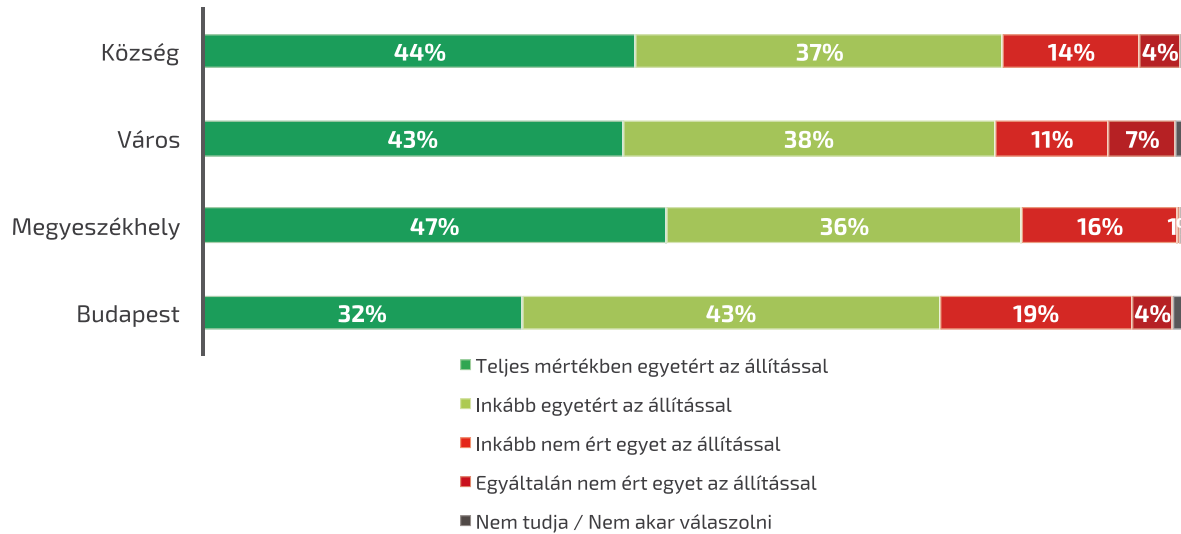
Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között



Iskolázottság tekintetében egyedül a szakmunkás végzettségűek körében figyelhetünk meg az átlagosnál magasabb egyetértési arányt (85%). A lakhelyünk viszont egyértelműen meghatározza a véleményünket: **Budapesten és a Nyugat-Dunántúlon az átlagosnál kevesebbeknek, 70-75 százaléknak fontos az egyenlő társadalom.** Ez utóbbi nyilván összefüggésben van azzal, hogy az itt lakók jobb anyagi körülmények között élnek, így kevésbé pártolják a vagyoni különbségek csökkenését.

21. ábra:

Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között



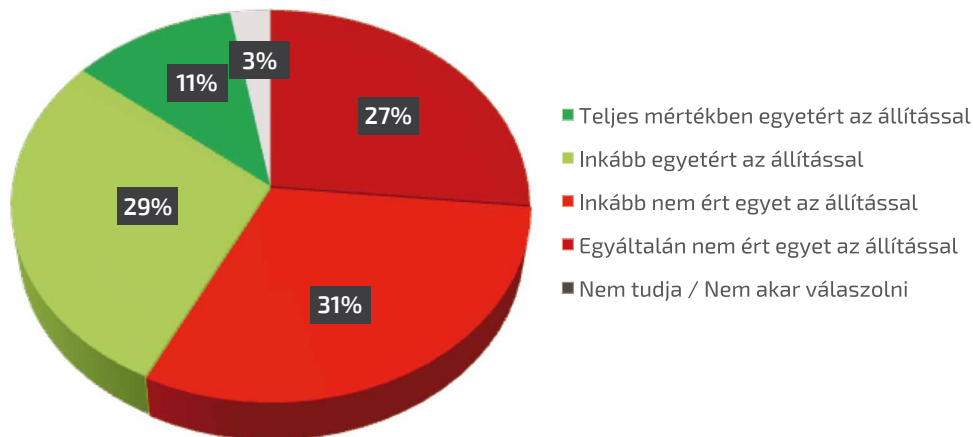
Összegezve megállapíthatjuk, hogy **a társadalmi különbségek kérdésében egyértelműen baloldalinak tekinthető a magyar társadalom**. Ez azt jelenti, hogy döntő többségben vannak azok, akik károsnak ítélik, ha szélesre nyílik a társadalmi olló, szemben azokkal, akik szerint a jelentős vagyoni különbségek egy ideális társadalom alapjai.

Jövedelmi különbségek

Nem jelentős mértékben, de a magyarok inkább elvetik azt a megközelítést, miszerint az egyénre ösztönző hatással vannak a nagy fizetésbeli különbségek: a megkérdezettek 40 százaléka értett egyet azzal, hogy ha a magasabb pozícióban lévők sokkal többet keresnek, akkor a munkavállalók nagyobb erőbedobással fognak dolgozni. Ezzel szemben **57 százaléknál úgy vélték, hogy a magasabb fizetés önmagában még nem ösztönöz nagyobb teljesítményre**, és az egyén motivációját más tényezők is befolyásolják. Az állítás pontosan így hangzott: *Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz.*

22. ábra:

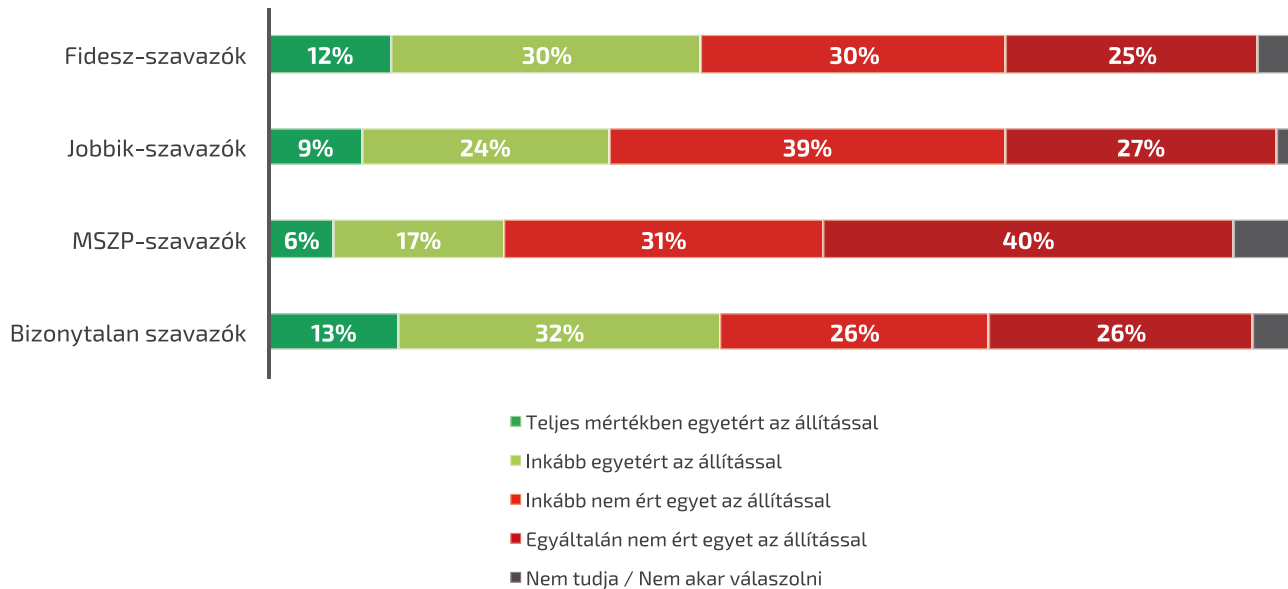
Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz



Jelentős eltéréseket látunk a különböző pártok szavazóinak a véleménye között. Míg a fideszesek álláspontja csak minimálisan tér el az átlagostól, addig **a jobbkiosok kétharmad-egyharma, a szocialisták pedig már 71-23 százalékban utasították el a kiugróan nagy fizetéseket.** Ez azt jelenti, hogy a szocialista szavazók tűnnek a legbaloldalibbnak a kérdésben, míg a kormánypárti szavazókat zavarja relatíve a legkevésbé a jövedelmi megosztottság.

23. ábra:

Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz



Az életkort tekintve a középkorúaknál figyelhetünk meg egy törésvonalat: **a 40 évnél fiatalabbak körében az átlagnál magasabb az egyetértési arány (45%), az 50 felettiekénél viszont az átlagnál alacsonyabb (33-38%)** – utóbbiaknál vélhetően még élénk emlékként él a Kádár-rendszer, amikor valóban nem voltak jelentős különbségek a fizetések között.

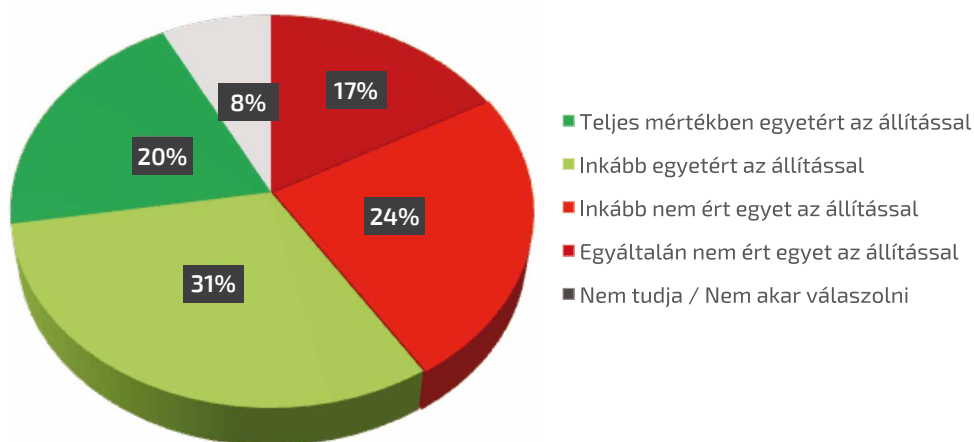
Összességében megállapíthatjuk, hogy a **magyarok inkább baloldalinak tekinthetők ebben a kérdésben, de a különbség nem elsöprő mértékű**. Ez azt jelenti, hogy többségben vannak azok, akik szerint a munkába fektetett energiánkat nem elsősorban az esetleges elérhető magasabb fizetés határozza meg, hanem egyéb más tényezők. Ezzel szemben mégis sokan vélik úgy, hogy minél nagyobbak a különbségek a fizetések között, annál inkább fogunk jobban teljesíteni, amivel végső soron a társadalom egészére is pozitív hatással leszünk.

A világgazdasági rendszeren belüli különbségek

A kutatás során kikértük az emberek véleményét a **globalizált világgazdaságról** is, és megosztottnak tűnik a társadalmunk abban, hogy a jelenlegi, erősen differenciált világgazdaság minden országnak egyenlő esélyeket és feltételeket biztosít-e. **A magyarok valamivel több mint a fele szerint minden nemzetnek ugyanolyan lehetősége van a felzárkózásra, 41 százalékuk viszont szkeptikusabb a kérdésben.** Az állítás pontosan szövege így szólt. *A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra.*

24. ábra:

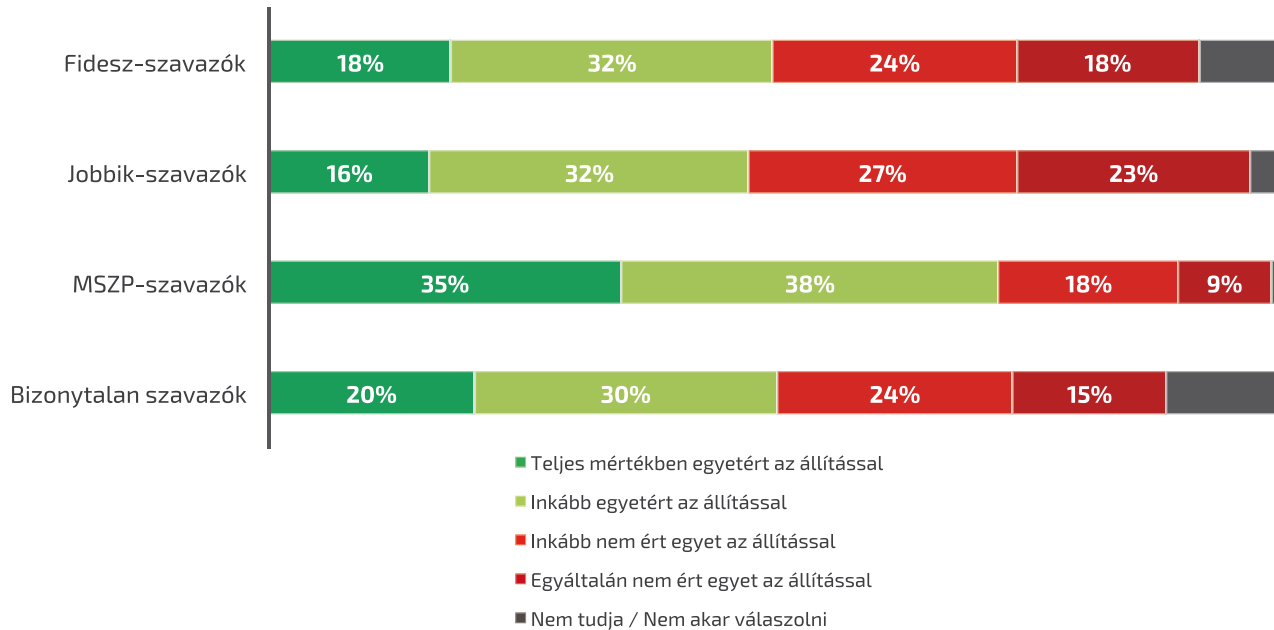
A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra



Jelentős eltéréseket figyelhetünk meg a kérdésről alkotott véleményünkkel kapcsolatban a pártpreferenciát vizsgálva: a fideszesek és a bizonytalanok álláspontja megegyezik az átlaggal, a jobbikosok körében azonban két lényegében ugyanakkora tábort látunk (azaz ők a globalizáció legkritikusabb szemlélői), és **meglepő módon a szocialista szavazók látják a leginkább pozitívnak a kapitalista világrendet.**

25. ábra:

A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra

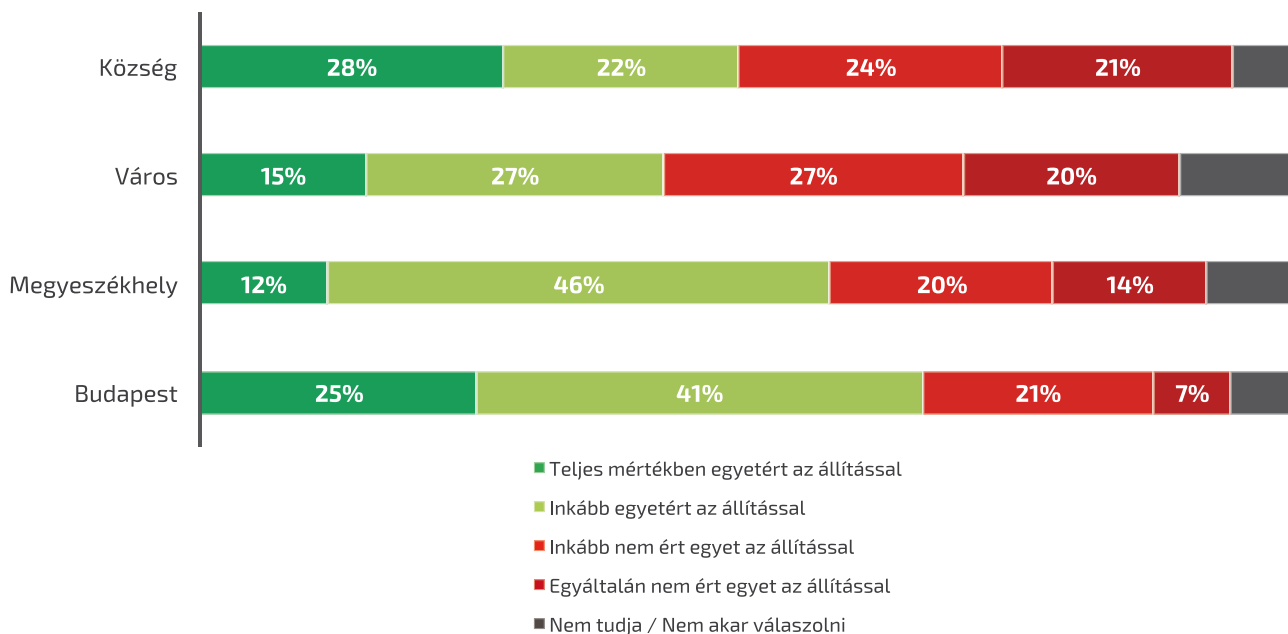


A fiatalok gondolják a leginkább úgy (57%), hogy a jelenlegi világgazdaság egyenlő esélyeket teremt a nemzeteknek, de fontos megjegyezni, hogy az egyre idősebb korosztályok egyre nagyobb arányban nem tudtak vagy nem akartak válaszolni a kérdésre, így ebben az esetben az információhiány is befolyásolhatta a különböző korosztályok véleményét.

Hasonló a tendencia a végzettséget figyelve is, a 8 általánost végzettek körében 13 százaléknyan nem válaszoltak a kérdésre, a többi csoportnál ez az arány csak 5-6 százalék. Ettől függetlenül azt látjuk, hogy a felsőfokú végzettséggel rendelkezők körében kiegyenlített a vélemények tábora, két megegyező nagyságú tömböt látunk (47-48%), a többi csoportban viszont többségben vannak azok a vélemények, melyek szerint a nemzetközi munkamegosztás globálissá válásával mindegyik országnak lehetősége van, hogy felzárkózzon a nála jobb helyzetben lévőkhöz. **A fővárosban (66%) és a megyeszékhelyeken (58%) egyértelmű többségben vannak a gazdasági és pénzügyi globalizáció támogatói,** a kisvárosokban és a községekben élők viszont ennél kritikusabbnak tekinthetők.

26. ábra:

A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra



Összeségében azt látjuk, hogy a **világgazdasággal kapcsolatban inkább a gazdasági jobboldal álláspontja érvényesül**, de a különböző társadalmi csoportok közötti véleménykülönbségek és magas válaszmegtagadási arány némi bizonytalanságot mutat a kérdéssel kapcsolatban. Ettől függetlenül **társadalmunkban inkább pozitív kép él a globális gazdasági világrendszeréről**, és kisebbségben vannak azok a vélemények, melyek szerint a periféria országainak nincs lehetősége felzárkózni a gazdaságilag fejlettebb magországokhoz.

1.5. A munka világa

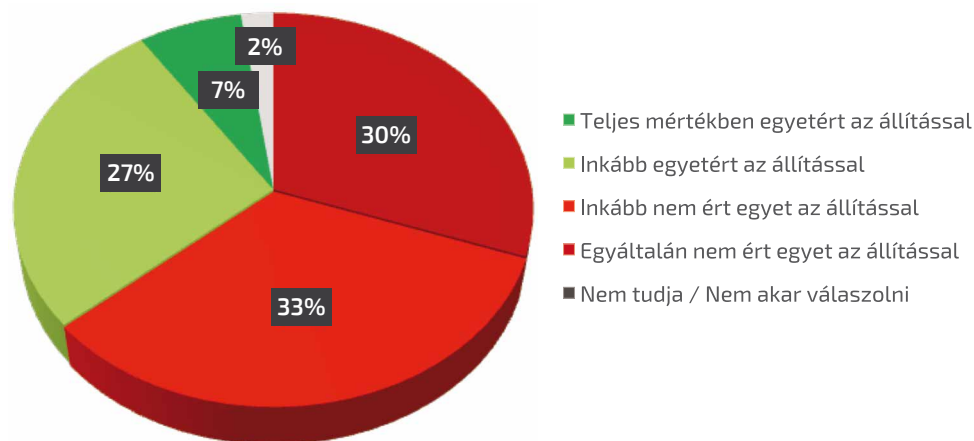
Ebben az utolsó gazdasági fejezetben azt vizsgáltuk meg, hogy miként látják a magyarok a munka világát, beleértve a munkanélküliek, a szegények és a munkájukat demonstratív célból beszüntető sztrájkolók ügyét. A gazdasági jobboldal előnyben részesíti a munkaadót a munkavállalóval szemben, a fogyasztót a szolgáltatást nyújtóval szemben, és jellemzően hisz az egyén felelőségében, ha az illető munkanélkülivé válik vagy nem tud kitörni a szegénységből. Ezzel szemben a baloldal a munkavállalók pártján áll a cégekkel szemben, fontosnak tartja a munkavállalók szervezett érdekérvényesítését, és az állam vagy a közösség feladatának és hibájának tartja, ha valaki leszakad a társadalmon belül. A következőkben ezen dimenziók mentén vizsgáljuk a magyarok értékrendjét.

A szegények egyéni felelősége

A társadalom politikai értékeit vizsgálva fontos szempont, hogy hogyan látják az egyéni felelősséget a társadalomban betöltött szerepünkben, tehát hogy társadalmi pozíciónk mennyire függ tőlünk és mennyire tőlünk független külső tényezőktől. Ez alapján azt látjuk, hogy **a magyarok harmada szerint (34%) kizárólag a saját szerencsénk kovácsai vagyunk, míg a társadalom kétharmada (64%) szerint anyagi helyzetünk olyan tényezők eredménye, melyek közül nem mindegyikre van befolyásunk.** Az állítás pontosan így hangzott: *Aki szegény, az tehet is róla.*

27. ábra:

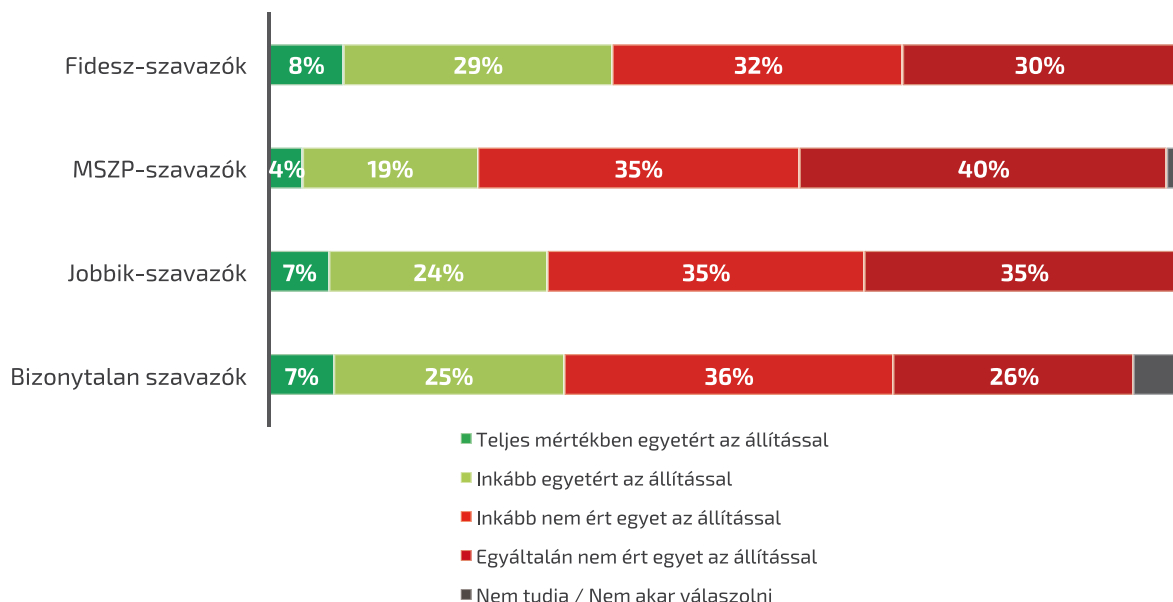
Aki szegény, az tehet is róla



Az átlagnál **valamivel magasabb a szegények hibáztatásának az aránya a Fidesz-szavazók (37%) körében**, szemben a jobbikos (30%), de még inkább a szocialista szavazókkal (23%), ahol viszont az átlagnál alacsonyabb ez az arány.

28. ábra:

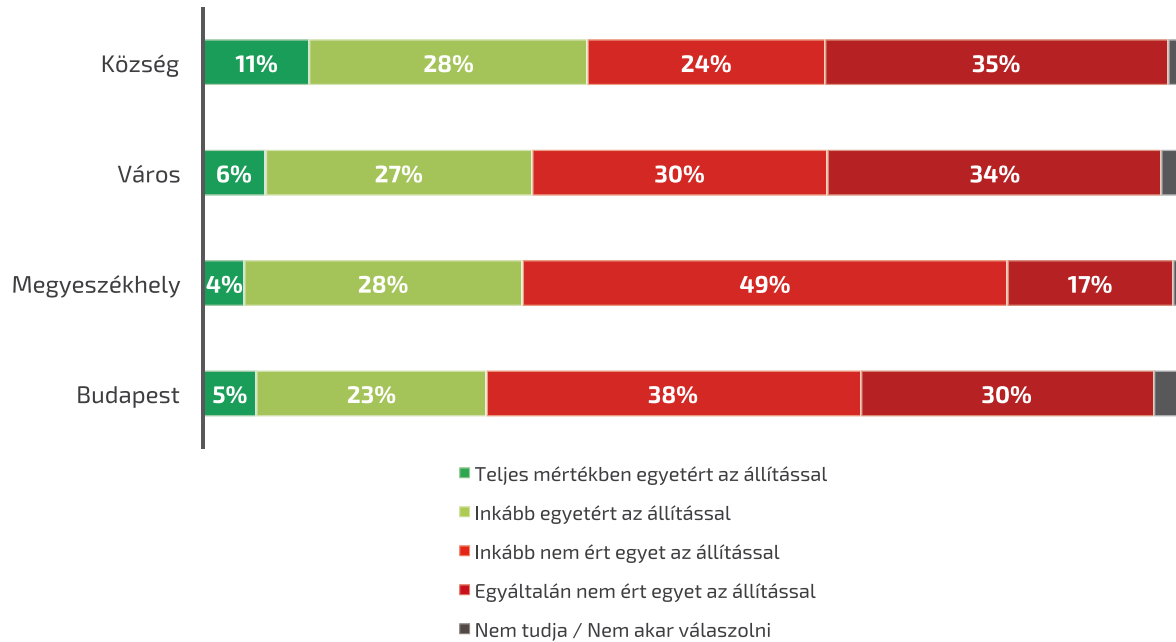
Aki szegény, az tehet is róla



Az iskolázottsággal kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy **a felsőfokú végzettséggel rendelkezők fontosabbnak tartják az egyén felelősségét a felsőfokú végzettséggel nem rendelkezőknél**. A főiskolát/egyetemet végzetek 37 százaléka értett egyet az állítással, és mindössze 58 százaléknyan vélték úgy, hogy helytelen a szegény emberek hibáztatása anyagi helyzetük miatt. Azaz **az a társadalmi réteg, amelyet a legkevésbé érint a szegénység, gondolja leginkább, hogy az egyén a saját hibájából szegény**.

Egyértelmű az összefüggés a lakóhelyünk nagysága és a kérdésről alkotott véleményünk között is. **Minél rurálisabb környezetben él valaki, annál inkább gondolja úgy, hogy anyagi helyzetünk kizárólag rajtunk múlik**: míg a budapestieknek mindössze 29 százaléka, addig **a falusiak 39 százaléka értett egyet azzal az állítással, hogy aki szegény az tehet is róla**.

29. ábra:

Aki szegény, az tehet is róla

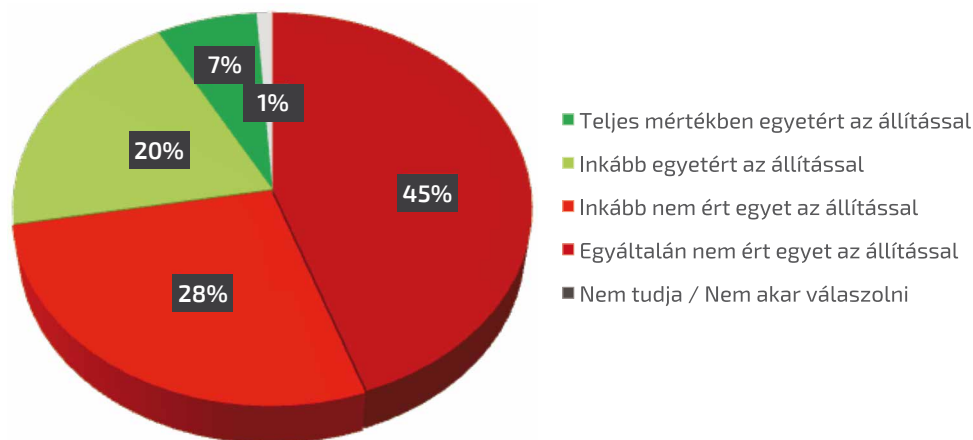
Összeségében azt látjuk, hogy **ebben a kérdésben is egyértelműen baloldali álláspontot képviselnek a magyarok**: majdnem kétszer annyian gondolják úgy, hogy társadalmunkat az egyének, a közösség és az állam egymásrautaltsága és kölcsönös függősége határozza meg, mint azok, akik szerint az embert kizárólag saját cselekedetei határozzák meg, ezáltal amennyiben rossz helyzetben él, az kizárólagosan saját felelőssége miatt történik.

A munka értéke

A következő kérdéssel azt mértük fel, hogy hogyan viszonyulnak a magyarok a munka értékéhez, arányosnak tartják-e a munkájukért kapott fizetéssel. Azt látjuk, hogy **hazánkban többségben van az a vélemény, amely szerint a munkánk többet (vagy kevesebbet) ér annál, mint amennyi fizetést kapunk érte, a megkérdezettek 72 százaléka vélekedett így**. Mindössze a magyarok bő negyede (27%) gondolja úgy, hogy a munkánk értéke és a fizetésünk megegyezik, azaz, hogy a piac árazza be a munkavégzésünk értékét. Az állítás így hangzott pontosan: *Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte*.

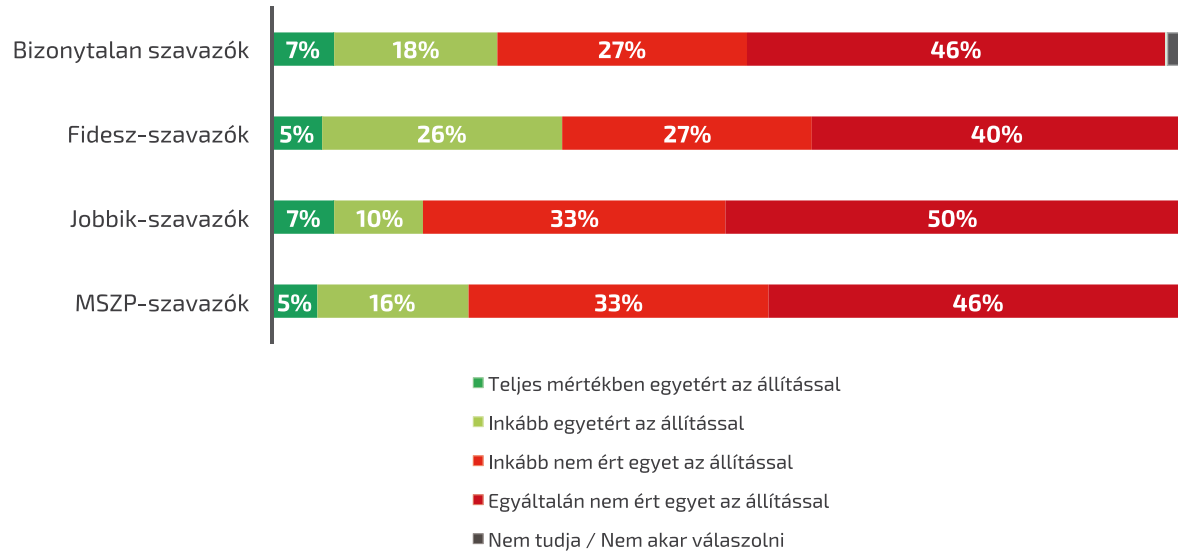
30. ábra:

Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte



Érdekes módon **a Jobbik szavazói tekinthetők a leginkább baloldalinak ebben a kérdésben, 83 százalékuk nem értett egyet az állítással**, de hasonlóan magas még az állítás elutasítottsága a szocialista szavazók körében is (79%). A fideszesek az átlagnál valamivel kisebb arányban ellenkeztek, de így is több mint egyharmaduk tekinthető baloldalinak a munkaérték-elmélettel kapcsolatban - a bizonytalan szavazók nem térnek el hibahatárt meghaladó módon az átlagostól.

31. ábra:

Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte

A nők valamivel kisebb arányban értettek egyet az állítással (25%), mint a férfiak (29%), de a különbség nem számottevő. Az életkort tekintve viszont szignifikáns eltéréseket látunk: **az ötvenes korosztály gondolja a legkevésbé, hogy annyi a munkája értéke, mint amennyi pénzt kap érte, míg a harmincas korosztály tartja leginkább igazságosnak a piac árazását.**

Érdekes módon viszont a fizetésünk nagyságával kapcsolatos legfontosabb tényező, az iskolázottságunk nem befolyásolja szignifikánsan a véleményünket. Habár a felsőfokú végzettséggel rendelkezők között valamivel alacsonyabb az állítással egyetértők aránya, szinte ugyanaz a véleménye a különböző végzettséggel rendelkezőknek a kérdésről.

Budapesten hibahatárt meghaladóan magasabb az állítással egyetértők aránya (31%), de a lakhelyünk szintén nem befolyásolja érdemben a véleményünket a kérdésben, pár százalékpontos eltéréseket látunk csak.

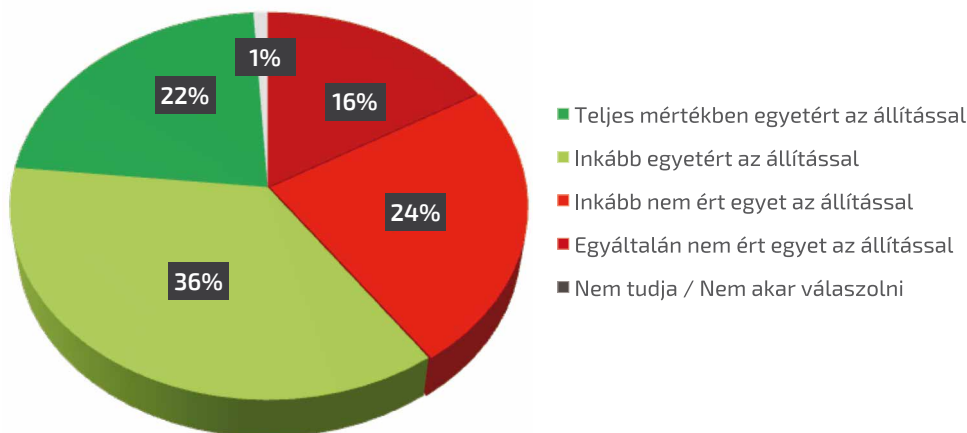
Összeségében megállapíthatjuk, hogy a **magyarok jelentős része baloldalinak tekinthető a munka piaci értékéről alkotott véleménye alapján**. Eszerint **kisebbségben vannak azok, akik a munkaerőpiacot egy tökéletes piacnak látják**, ahol az árat a kereslet és a kínálat határozza meg, szemben azokkal, akik szerint a munkavállalók soha nem kapnak annyi fizetést, mint amennyi az általuk befektetett munka alapján érdemelnének – akik pedig vagyontörőket keresnek, azoknak pedig sokkal kevesebb pénz járna szerintük.

Munkanélküliség

Nem elsőpró mértékben, de a **magyarok többsége (59%) az egyént hibáztatja elsődlegesen, amikor a munkanélküliség kiváltó okairól kérdeztük őket**, a válaszadók 40 százaléka viszont úgy vélte, nem feltétlenül a munkanélküliekben kell a hibát keresni, mert számos tényezőtől függhet az, hogy miért nem tudnak elhelyezkedni a munkaerőpiacon. Az állítás pontosan így hangzott: *Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni*.

32. ábra:

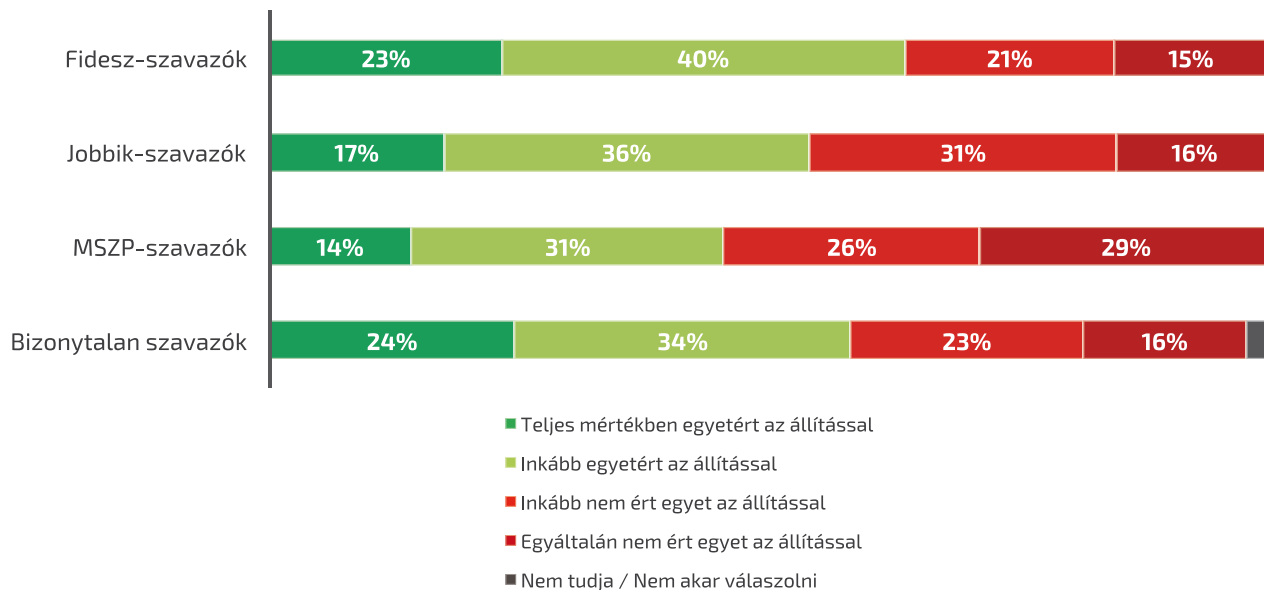
Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni



Egyértelmű a véleménykülönbség a kormánypárti és az ellenzéki szavazók között: **a fideszesek majdnem kétharmada gondolja úgy, hogy aki akar dolgozni, az ügyis talál munkát**, a jobbkiosoknál ez az arány sokkal kiegyenlítettőbb, de még így is nagyobb arányban osztják a jobboldali véleményt. **A szocialistáknál viszont többségben vannak azok, akik szerint nem csak a munkát kereső hibája, ha nem tud elhelyezkedni, de még náluk is nagyon kiegyenlítettnek tekinthető az eredmény.** A fideszesek véleményét vélhetően erősen befolyásolta a tény, hogy 2010 óta folyamatosan csökken a munkanélküliség az országban, és az elmúlt években egyre nagyobb gond a különböző szektorokban a munkaerőhiány, ami erősítheti bennük azt a gondolatot, hogy Magyarországon, aki dolgozni akar, az talál is munkát, legrosszabb esetben nem a szakmájában helyezkedik el.

33. ábra:

Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni



A legkevésbé a 30 év alattiak értettek egyet az állítással, ami feltehetően azzal magyarázható, hogy egyfelől ebben a korosztályban a legmagasabb a munkanélküliség, másrészt a fiatalok kisebb eséllyel helyezkednek el olyan pozícióban, amit nem szívesen vállalnak el, szemben az idősebb korosztályokkal, akik család és kialakult egzisztencia mellett nem tölthetnek el sok időt állástalanul. Az idősebb korosztály ráadásul emlékszik a Kádár-rendszer teljes foglalkoztatottságára, ezért könnyebben tudja elképzelni, hogy csak az nem dolgozik, aki kerüli a munkát.

Érdekes módon az iskolázottság nem függ össze szorosan a kérdésről kialakított véleményünkkel, egyedül **a szakmunkás végzettségűek körében látunk hibahatárt meghaladó eltérést, náluk 44 százalék nem értett egyet az állítással.**

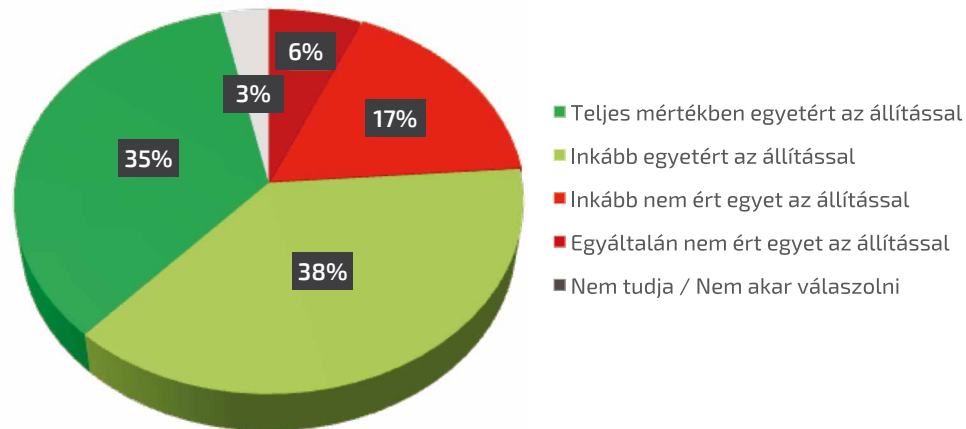
Összeségében elmondhatjuk, hogy **a magyarok inkább jobboldali álláspontot képviselnek ebben a kérdésben.** A felmérés azonban munkaerő-hiányos időszakban készült, így elképzelhető, hogy pár évvel korábban más eredményre jutunk. Mindenesetre jelenleg kisebbségben vannak azok, akik szerint a munkanélküli emberek nem hibáztathatók a saját helyzetükért - helyettük inkább **az a szemlélet hangsúlyos, amely szerint a munkába állás kizárólag szándék kérdése.** Eszerint a munkanélküliségnek szerintük nem az az elsődleges oka, hogy a kereslet és a kínálat nem találkozik a munkaerőpiacon, hanem a munkanélküliséget az egyéni akarat hiánya, vagy akár a segélyezési rendszerrel való visszaélés motiválja.

Az érdekérvényesítés korlátai

Saját kényelme árán is inkább a munkavállalók oldalára állnak a magyarok, amikor arról kérdeztük őket, hogy a sztrájkhoz való jogot akkor is biztosítani kell-e, amikor az a lakosságot hátrányosan érinti. A **megkérdezettek közel háromnegyede (73%) vélte úgy, hogy a munkavállalók érdekérvényesítési joga a lakosság kényelménél előrébb való,** ezzel szemben csak a magyarok negyede tartja túlzónak, ha a munkabeszüntetés a nem érintett csoportok kárára történik. Az állítás pontosan így hangzott: *Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz.*

34. ábra:

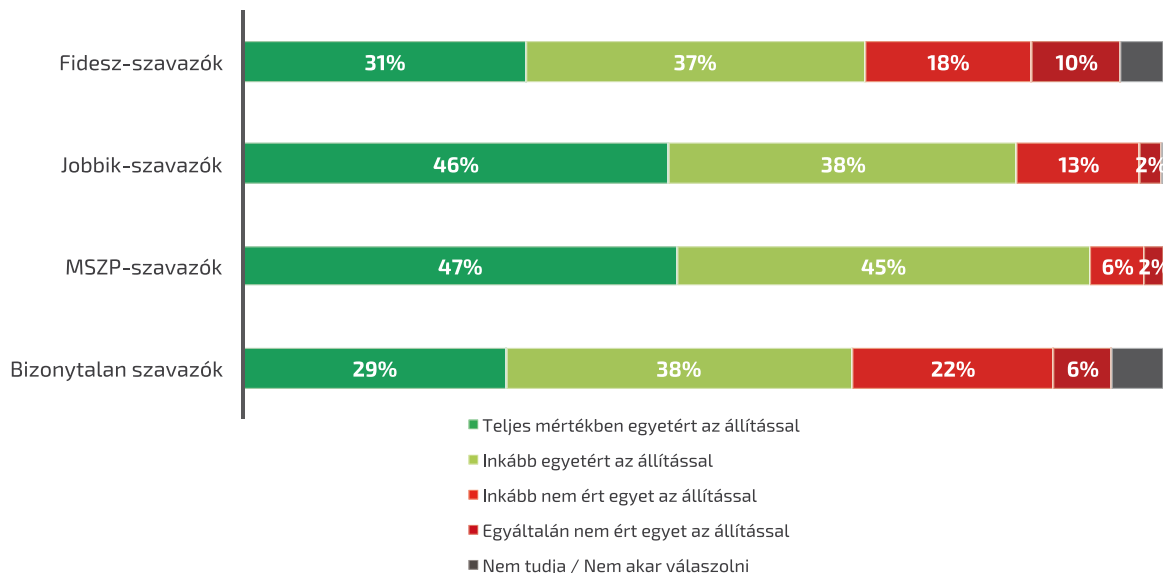
Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz



Egyértelmű hatással van a pártpreferencia a sztrájkról való gondolkodásunkra: **a fideszesek (68%) és a bizonytalanok (66%) az átlagnál szignifikánsan kisebb arányban értettek egyet az állítással**, szemben a jobbikosokkal, vagy az MSZP-szavazókkal, akik szinte egyöntetűen a sztrájkolók pártján állnak. A kormánypárti szavazók még így is igen magas egyetértési aránya azért szembetűnő, mert a sztrájktörvény 2010-es módosításának egyik lényeges eleme a "még elégséges szolgáltatás" biztosításának követelménye volt, mely kifejezetten szigorú feltételeket szabott meg a sztrájkoló dolgozóknak a lakosság védelmében - ezzel kifejezetten megnehezítve a sztrájkot szervezők dolgát.

35. ábra:

Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz

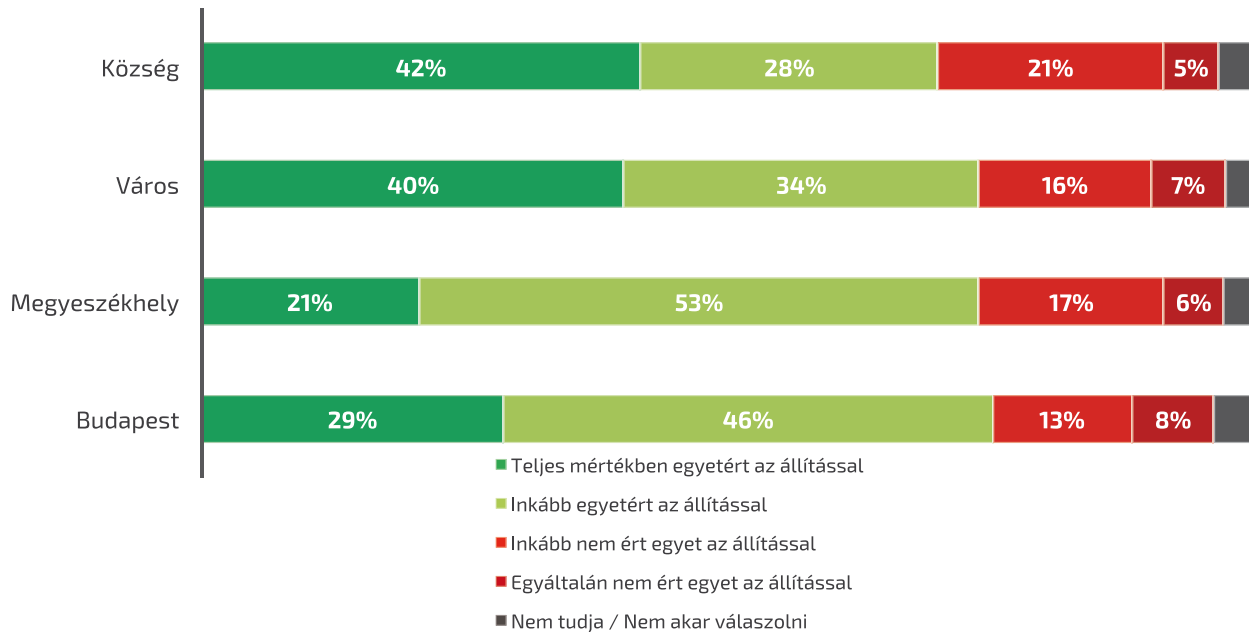


A férfiak (75%) nagyobb arányban támogatják a sztrájkolókat, mint a nők (71%), és az életkort tekintve a fiatalok megengedőbbnek tűnnek az idősebbeknél: a 30 alattiaknak 75 százaléka, a harmincasoknak 77 százaléka hajlandó túrni a kényelmetlenségeket a dolgozók érdekérvényesítése érdekében. **Az idősebbek viszont kevésbé toleránsak, a 60 évnél idősebbeknek a 69 százaléka értett egyet az állítással.**

Érthető módon a **szakmunkások körében a legmagasabb az egyetértési arány (78%)**, nyilván az ő körükben dolgoznak a legtöbben olyan szakmában, ahol hatékonyan lehet fellépni a sztrájk eszközével érdekeik érvényesítése céljából. A lakhelytípust figyelve is egyértelmű tendenciát figyelhetünk meg: **minél urbánusabb területen élünk, annál inkább állunk a munkavállalók oldalán** - ez vélhetően összefüggésben van azzal, hogy a sztrájk elsősorban a városi munkás réteg eszköze.

36. ábra:

Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz



Összeségében azt látjuk, hogy a **magyar társadalom jelentősen baloldalinak tekinthető a nyomásgyakorlás céljából történő munkabeszüntetés kérdésében is**. Ez azt jelenti, hogy a társadalom nagy része szolidáris a munkavállalókkal, és – elméletben legalábbis – hajlandó akár saját kényelmét is feláldozni annak érdekében, hogy a nyomásgyakorlás még erőteljesebbé váljon. Ezzel szemben a társadalom negyede szerint a sztrájk kizárólag a munkáltató kárára történjen, abba a nem érintett társadalmi csoportokat nem szabad bevonni.

1.6. Összegzés: Gazdaságpolitikai értékrend Magyarországon

A fent bemutatott adatok alapján látszik, hogy **a magyar társadalom többségének gazdaságpolitikai értékrendje egyértelműen baloldali**. A **tizennégy megfogalmazott állítás** közül **tízben a gazdaságpolitikai baloldal álláspontja élvez többséget**, és mindössze **négyben a gazdaságpolitikai jobboldalé**. A baloldali többség a legtöbb esetben ráadásul elsöprő (akár öt-tízszeres többség), míg azoknál a gazdaságpolitikai állításoknál, ahol a jobboldali vélemény van túlsúlyban, ott maximum másfélszer annyian támogatták a piacpárti álláspontot, mint az ellenkezőjét. **Leginkább azokkal a gazdaságpolitikai irányokkal értenek egyet a magyarok, melyek a társadalmi különbségek csökkentésére vonatkoznak**: a rosszabb helyzetben lévőknek nyújtott állami segítséggel 83 százalék, a vagyoni/jövedelmi tekintetben egyenlőbb társadalom eszméjével 80 százalék, a progresszív adózással 72 százalék ért egyet. Azonban még ezeknél is **fontosabb a magyarok számára a magasszintű, mindenki számára elérhető, az adónkból finanszírozott ingyenes egészségügy**: 90 százalék támogatja.

Megosztottabb a társadalom a tekintetben, hogy az állam vagy a magánszféra tesz-e többet a magyarokért: a szűk többség (51 százalék szemben a 41 százalékkal) **magáncégeket többre tartja az államnál**. Ugyancsak a gazdaságilag jobboldali állásponttal azonosul a szűk többség a globalizáció kérdésében: **10 százalékponttal többen gondolják, hogy a jelenlegi világgazdasági rendszer mindenkinek esélyt biztosít a felzárkózásra**, szemben azokkal, akik szerint egy igazságtalan globalizmusban élünk.

Kifejezetten jobboldali álláspontot képvisel ugyanakkor a társadalom a munkanélküliség és az egyéni felelősség kérdésében: 59 százalék szerint, aki nem talál munkát, az nem is akar dolgozni. Hasonló arányú **az általános vagyonadó elutasítottsága**.

Összeségében tehát **a magyar társadalom gazdaságpolitikai értékrendjében az állami gondoskodás iránti igény, a jövedelmi különbségek alacsonyan tartása, a munkavállalói jogok erősítése egyértelműen dominás**. Ugyanakkor – a társadalom gazdasági baloldalisága ellenére – **alacsony az államba vetett bizalom szintje** (a magáncégekkel szemben) és **elvárás a társadalmon belül, hogy minden munkaképes személy dolgozzon**. A lakosság közép-európai szinten is kiemelkedően alacsony vagyoni helyzetével magyarázható **az általános vagyonadó nagymértékű elutasítottsága** mindazok körében, akik rendelkeznek akárcsak minimális megtakarítással is.

1. táblázat:

Állítás	Téma	A gazdaságpolitikai baloldali álláspontjának támogatottsága	A gazdaságpolitikai jobboldali álláspontjának támogatottsága
Adónkból biztosítani kell minden magyar állampolgárnak a jó minőségű állami egészségügyet	Állami gondoskodás	90%	9%
A rosszabb helyzetben lévők társadalmi felemelkedését az államnak támogatnia kell	Állami gondoskodás	83%	16%
Akkor igazán jó egy társadalomban élni, ha nincsenek jelentős különbségek gazdagok és szegények között	Vagyoni és jövedelmi különbségek	80%	19%
Mivel a cégekben nem lehet megbízni, szükség van azok törvényi szabályozására	Az állam és a magáncégek kapcsolata	79%	16%
Egy munkavállalónak akkor is legyen joga sztrájkolni, ha a sztrájkja miatt a lakosság többségének kényelmetlenséget okoz	A munka világa	73%	24%
Akinek magasabb a fizetése, az a fizetése arányosabban nagyobb részét fizesse be adóként az államnak, mint akinek alacsonyabb a fizetése.	Adózás és közteherviselés	72%	27%
Mindenkinek annyit ér a munkája, amennyi fizetést kap érte	A munka világa	72%	27%
Amelyik kultúrház, művelődési ház állami támogatás nélkül nem tud megélni, azért nem kár, ha csődbe megy	Állami gondoskodás	66%	31%
Aki szegény, az tehet is róla	A munka világa	64%	34%
Elfogadható, ha a fizetések között nagy különbségek vannak, mert ez nagyobb teljesítményre ösztönöz	Vagyoni és jövedelmi különbségek	57%	40%
A magáncégek többet tesznek az emberekért, mint az állam	Az állam és a magáncégek kapcsolata	41%	51%
A világgazdaság jelenlegi rendszere a világ minden országának esélyt biztosít a felzárkózásra	Vagyoni és jövedelmi különbségek	41%	52%
Munka mindig van. Aki munkanélküli, az általában nem is akar dolgozni	A munka világa	40%	59%
Akinek van megtakarítása, az nagyobb arányban fizessen adót, mint akinek nincsen megtakarítása	Adózás és közteherviselés	39%	58%

2. A magyarok társadalompolitikai értékrendje

A magyar társadalom gazdasági értékeinek áttekintése után a politikai értékrendünk másik dimenzióját, a társadalompolitikai értékrendet vizsgáltuk. A társadalompolitikai értékrend magába foglalja a különféle etnikai, szexuális és más kisebbségekhez való viszonyunkat, a társadalom homogenitása vagy heterogenitása iránti igényünket, az ideális családmoddellről alkotott elképzeléseinket, a társadalom többi tagjába vetett bizalmunkat, a társadalmi változás vagy az állandóság iránti igényünket, és a hatalomhoz való viszonyunkat.

Társadalompolitikai dimenzió tekintetében a kutatásunk egy társadalmi zártság – társadalmi nyitottság tengelyt állított fel, mely azt mérte, hogy a magyar társadalom egyes csoportjai milyen arányban támogatják egy kulturálisan nyitottabb, folyamatosan változó, vagy egy zártabb, tradíciókra építő ország létrehozását. A folyamatos társadalmi változás, a befogadás, az individualizmus, az egyéni jogok kiterjesztésének hívei állnak a tengely egyik oldalán, míg a tradicionális értékek, a közösségi szempontok, valamint a rend és a tekintély fontosságát hangsúlyozók a másik oldalon.

Ennek feltérképezésére tizennégy kérdést tettünk fel, melyekre a válaszadók „teljesen egyetértek”, „inkább egyetértek”, „inkább nem értek egyet”, „egyáltalán nem értek egyet” és „nem tudom” választ adhattak. A tizennégy válasz alapján helyeztük el a válaszadókat a politikai koordináta-rendszerünk y-tengelyén, mégpedig olyan módon, hogy ha egy zárt társadalmi értékkel értett egyet a válaszadó, akkor felfelé, ha egy nyitott társadalmi értékkel értett egyet, akkor lefelé mozdult az illető a tengelyen. A teljes egyetértés vagy elutasítás két lépést, a mérsékeltbb egyetértés vagy elutasítás egy lépést jelentett a tengely pozitív vagy negatív széle felé.

Az egyik szélsőségeként az **autoritarizmus** (tekintélyuralmi rendszer) hívei találhatók a tengely tetején. Az autoritarizmus hívei ellenzik a társadalmi sokszínűséget; nem hisznek abban, hogy egy ország számos eltérő, de egyben egymást erősítő értékek és érdekek hálózata. Az egyéni szabadságot az állam érdekében kevesebbre tartják. A tekintélyben és az erőben hisznek. A társadalmat egy zárt rendszernek tartják, melynek értékrendszerét folyamatos külső támadások érik.

A kulturális tengely felső felében, de az origóhoz közelebb találhatók a **konzervatívok**. A konzervatívok szkeptikusak az emberi természettel és annak javíthatóságával kapcsolatban, ezért jellemző rájuk a zártság, az óvatosság, a „fontolva haladás”. A múlt és a tradíció a fontos számukra, nem a változás. A szűkebb-tágabb közösség fontosabb érték számukra, mint az igazságosság.

A kulturális tengely alsó felében a **progresszizmus** fontosnak tartja a társadalmi változásokat, hisz a tudomány, a technológia és a gazdaság fejlődésének pozitív hatásában. A racionalitást fontosabbnak tartja az érzelmeknél és hitvilágoknál. A gondolkodásának középpontjában az egyén, az individuum áll. A progresszizmus alapjául szolgál a liberalizmus, amely a szabadság és a jogi egyenlőség eszméjére épül.

A kulturális tengely alsó szélén a társadalmi **libertarianizmus** áll. A libertarianizmus szerint az egyéni szabadságok és jogok fontosabbak minden közösségi vagy állami érdeknél. A személyes autonómiát tartják a legfontosabb értéknek, azt vallják, hogy egy egyén bármilyen magatartása, szokása, viselkedése megengedett, amíg az nem akadályozza egy másik egyén hasonló jogait.

A kutatásunkban szereplő tizennégy társadalmpolitikai kérdésre adott válasz segítségével tudtuk meghatározni, hogy ezen kategóriákon belül, illetve általánosságban a társadalmpolitikai nyitottság-zártság tengelyen hol helyezkedik el a magyar társadalom. Az állításaink – melyekhez a megkérdezetteknek viszonyulniuk kellett – a következők voltak:

- Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide.
- Az emberek alapvetően jók.
- Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje.
- Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném.
- A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa.
- A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása.
- A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé.
- Szükség van halálbüntetésre.
- A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés.
- A világ folyamatosan változik, és ez így van jól.
- Minden tekintély megkérdőjelezhető.
- Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe.
- A világ alapvetően egy veszélyes hely.
- A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés.

Ahogy az az állításokból világosan látható, felük a nyitott, a másik felük a zárt társadalom álláspontját tükrözi, így például egy következetesen konzervatív személy az esetek felében „teljesen egyetért” választ adott, másik felében pedig „egyáltalán nem értek egyet” választ.

Az alábbiakban egyesével áttekintjük, hogy melyik állítással milyen mértékben értett egyet a magyar társadalom.

2.1. Társadalmi kisebbségek

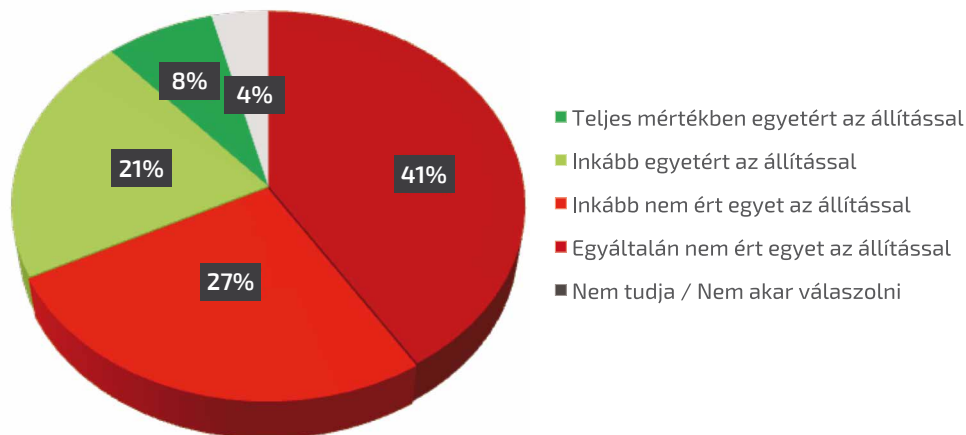
Az első fejezetben azt mutatjuk be, hogy a magyarok hogyan látják a társadalmon belüli különböző kisebbségeket, a heterogén vagy homogén társadalmat tartják-e előnyösebbnek, valamint mennyire elutasító vagy befogadó a különböző kisebbségekkel szemben a többségi társadalom. A homogénebb társadalom támogatóit a zárt társadalom pártfogói közé soroltuk, a heterogén társadalom támogatóit pedig a társadalmi nyitottság hívei közé.

Bevándorlás

Az elmúlt évek elsőszámú hazai politikai témájában, a bevándorlás kérdésében nem tapasztalunk meglepetést: **a magyarok több mint kétharmada úgy véli, hogy Magyarországnak nem származik előnye abból, ha külföldiek költöznek hazánkba.** Ezzel szemben az emberek 29 százaléka értett egyet azzal, hogy a bevándorlás hasznot hozna az országnak. Az állítás pontosan így hangzott: *Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide.*

37. ábra:

Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide



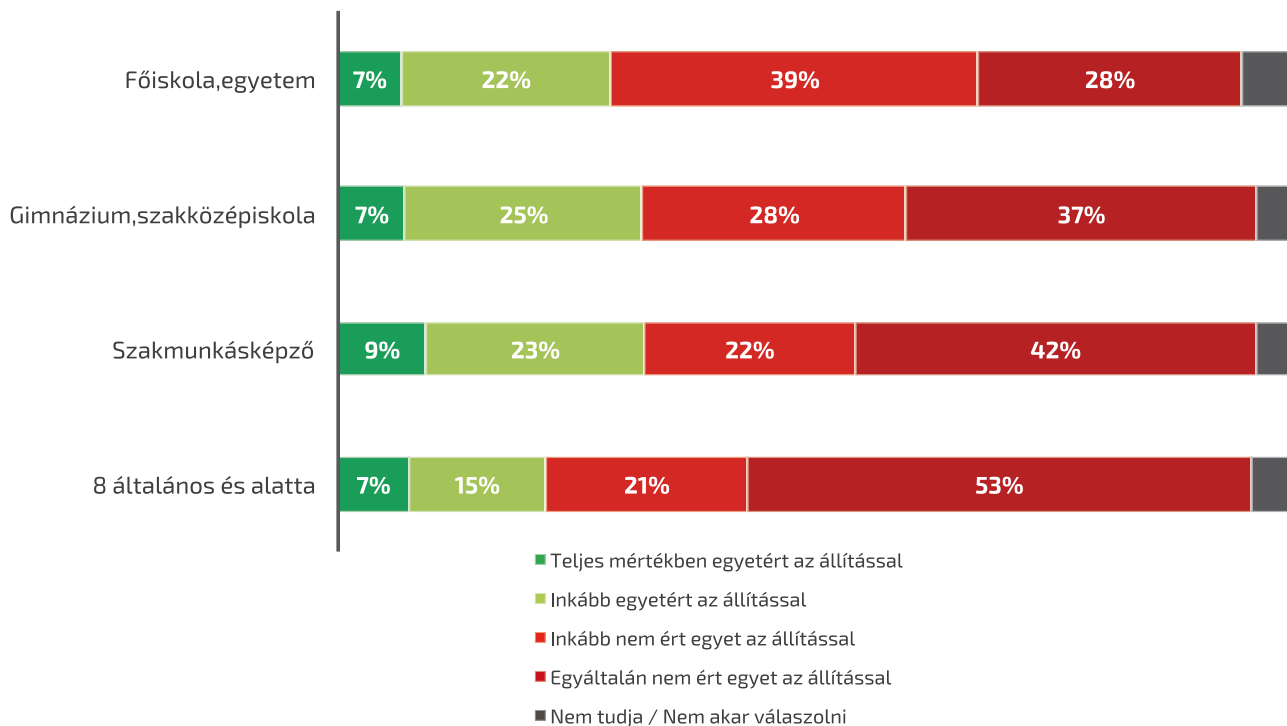
Szinte ugyanannyira szkeptikus a Fidesz és a Jobbik tábora, ha a bevándorlás pozitív hatásairól kérdezik őket, mindkét párt szavazói az átlagnál valamivel nagyobb arányban utasították el a migrációról való pozitív gondolkodást. Az **MSZP szavazók** álláspontja **valamivel kiegyenlítettebb, de így is többségben van közöttük a konzervatív álláspont**, miszerint a migráció hátrányosan érintené hazánkat. Érdekes, hogy habár a kormány évek óta elsőszámú prioritásként kezeli kommunikációjában a migráció elleni küzdelmet, és a bevándorlást nemzetünk legsúlyosabb fenyegetéseként értelmezi, **mindegyik szavazói csoportban van egy jelentős, legalább 25 százalékos réteg, aki ennél óvatosabban kezeli a kérdést, nem feketén és fehéren közelíti meg a témát**, és elismeri, hogy a külföldiek bevándorlása akár előnyökkel is járhatna hazánk számára.

Egyértelmű a törésvonal az idősebb és a fiatalabb szavazók között: az 50 évnél fiatalabbak körében 60-63 százalék között változik a migráció pozitív hatásainak **elutasításának az aránya**, ezzel szemben az 50 évnél idősebbek körében **ez az arány már 74-75 százalék**.

Egyértelmű **törésvonalat figyelhetünk meg az alapfokú végzettségűek és a középfokúnál magasabb végzettséggel rendelkezők között is:** a maximum 8 általánost végzettek körében jelentősen magasabb volt a kérdés elutasítottságának az aránya (74%), mint a legalább szakmunkás papírokkal rendelkezők körében (64-66%), így megállapíthatjuk, hogy a legkevésbé tanult réteg gondolja azt a legkevésbé, hogy előnye származna abból, ha más kultúrájú emberek költöznének az országba.

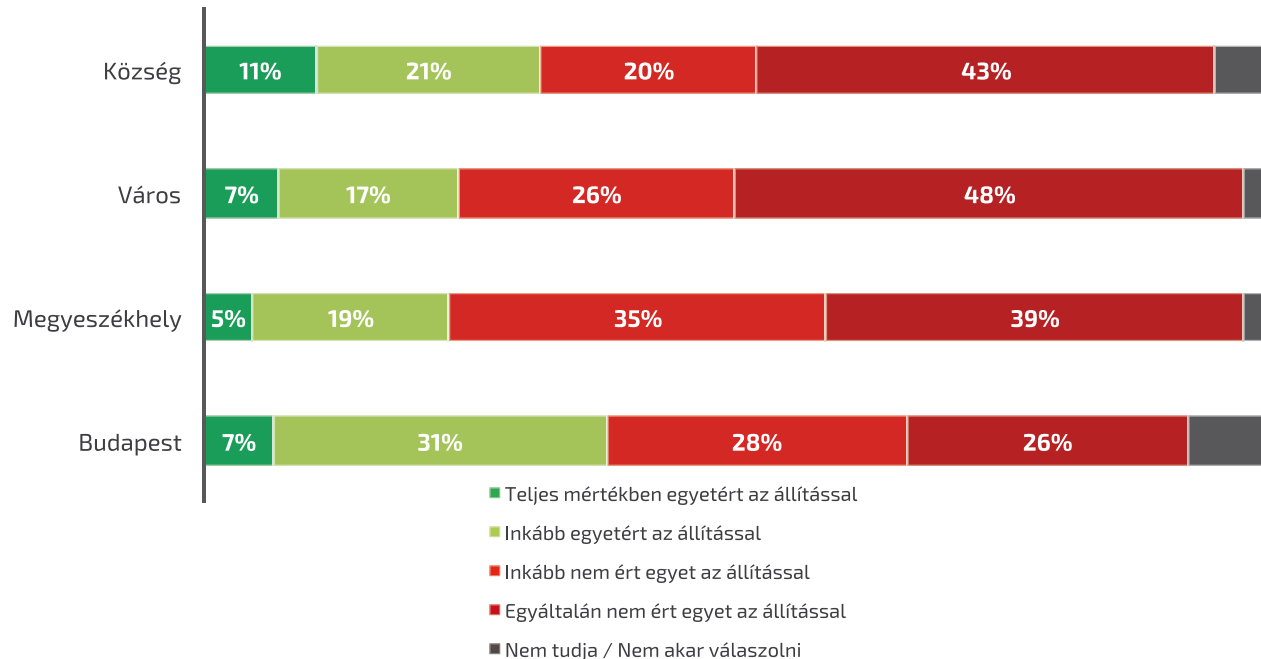
38. ábra:

Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide



Szintén jelentős eltérést mutatnak az álláspontok a lakóhely tekintetében: nem meglepő módon **Budapesten a legmagasabb az aránya azoknak, akik előnyösnek vélik a bevándorlást** (itt is csupán 38%) - a vidéki városokban élőknél viszont az átlagnál jóval magasabb azoknak az aránya, akik nem gondolják, hogy bármilyen előnye származna hazánknak külföldiek befogadásából.

39. ábra:

Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide

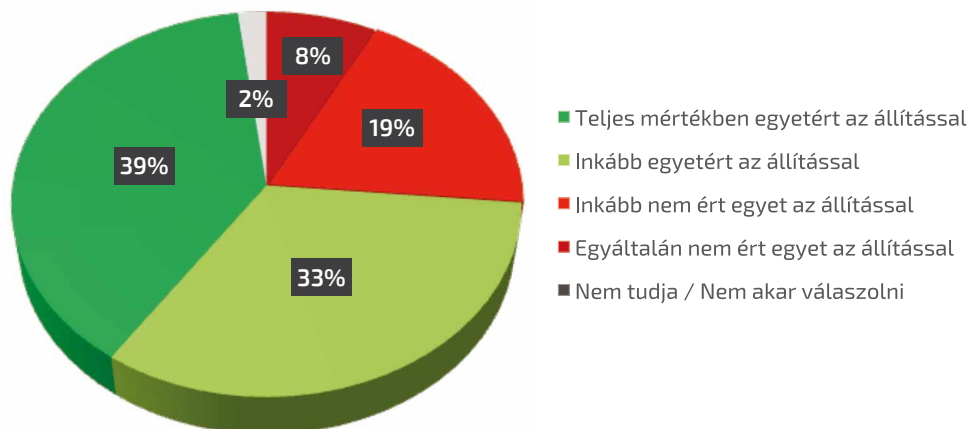
Összeségében azt látjuk, hogy **a bevándorlás kérdésében a magyarok egyértelműen a zárt társadalom politikáját támogatják.** Ez azt jelenti, hogy több mint kétszer annyian vélik úgy, hogy Magyarországnak kára származna abból, ha külföldiek költöznének az országba, és mindössze a magyarok egyharmada gondolja úgy, hogy a migrációt lehetőségként is felfoghatjuk, mellyel például olyan gazdasági problémákra is megoldást találhatnánk, mint a szektorális munkaerőhiány.

Cigányság

Cigányhonfitársaink integrációjával kapcsolatban meglehetősen pesszimistának tűnnek a magyarok: **a megkérdezettek majdnem háromnegyede elképzelhetetlennek (72%) tartja, hogy a romáknak valaha is sikerül beilleszkedniük a társadalomba**, és mindössze minden negyedik magyar felnőtt (26%) bízik a roma integráció sikerességében. A kérdés pontosan így hangzott: *A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé.*

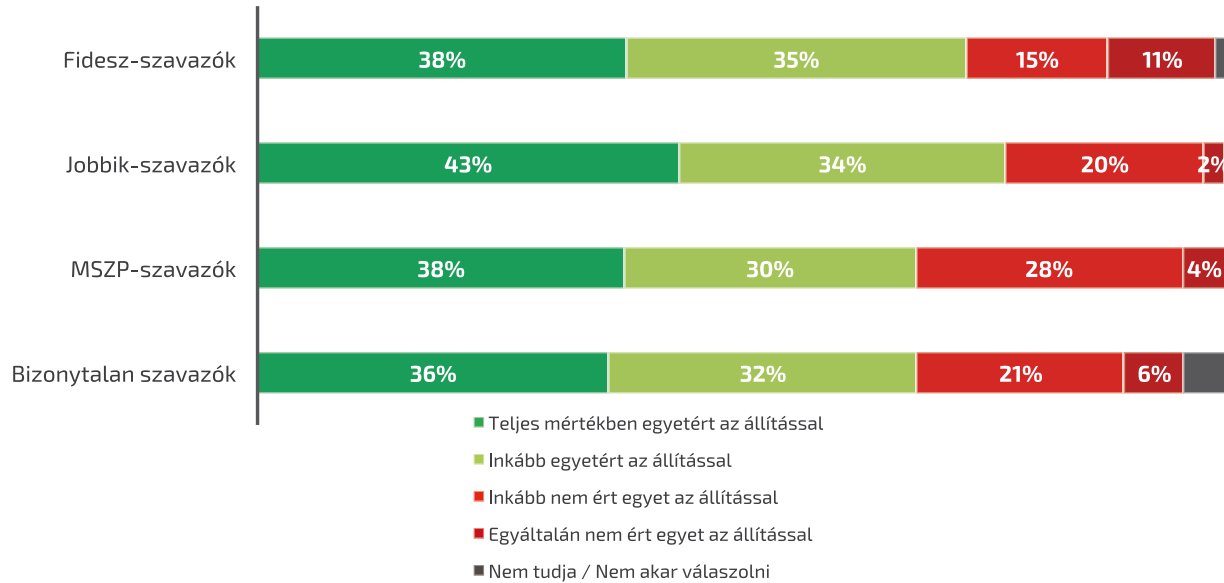
40. ábra:

A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé



A kormánypárti szavazók véleménye nem mutat eltérést az átlagoshoz képest, a bizonytalanok és a **szocialisták viszont valamivel optimistábbak a romák integrációjának sikerességével kapcsolatban**. Nem meglepő módon a **jobbikosok tartják leginkább beilleszkedni képteleneknek a romákat**, de a különbség nem tűnik kiugróan magasnak ahhoz képest, hogy a Jobbik felemelkedésében óriási szerepet játszott a párt szerint létező "cigánybűnözés" témájának középpontba állítása.

41. ábra:

A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé

Érdekes eltérést figyelhetünk meg az életkorral kapcsolatban: **a harmincon aluliak az átlagnál jóval optimistábbak (35%), a 30 és 40 közöttiek viszont jelentősen pesszimistábbnak tekinthetők (21%) a cigányság integrációját illetően.**

A végzettséget tekintve **a legkevesebb iskolával rendelkezők tartják leginkább elképzelhetőnek a cigányság beilleszkedését** - ám ez vélhetően összefüggésben van azzal, hogy a romák mintegy 80 százaléka legfeljebb 8 általánossal rendelkezik, így ebben a társadalmi rétegben a legmagasabb a roma válaszadók aránya. **A budapestiek a várakozásoknak megfelelően nyitottabbak (65%), mint a vidékiek, akik közül a megyeszékhelyeken élők (76%) a leginkább pesszimisták a romák beilleszkedésével kapcsolatban.**

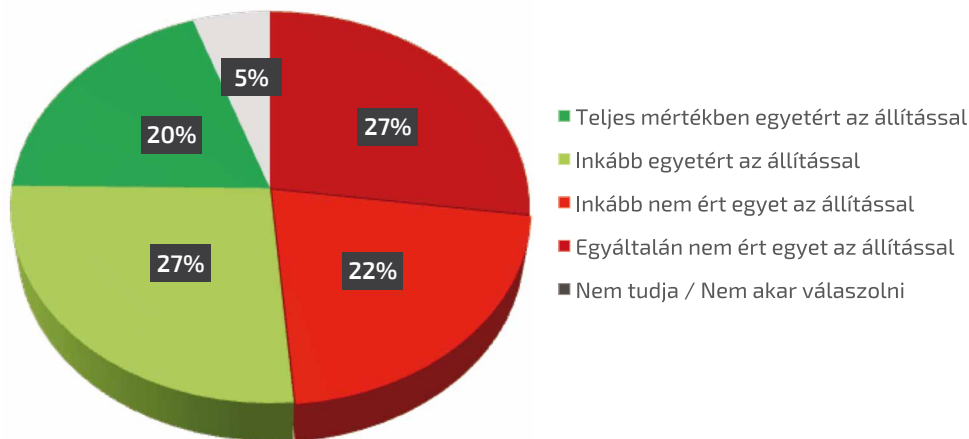
Összeségében elmondhatjuk, hogy **a romák társadalmi integrációjával kapcsolatban a magyarok inkább a zárt társadalom modellje mentén gondolkodnak.** Ez azt jelenti, hogy **többségben vannak azok a vélemények, melyek szerint a romák integrálhatatlanok,** így örökre előítéletekkel kell szembenézniük a többségi társadalom részéről. Ezzel szemben mindössze minden negyedik magyar hisz abban, hogy a romák egyszer ugyanolyan lehetőségekkel fognak rendelkezni, mint a nem roma emberek, ezáltal ugyanolyan esélyük lesz boldogulni az életben, mint a nem cigány polgártársainknak.

Homoszexualitás

Szinte teljesen kiegyenlített a homoszexualitást elfogadó (49%) és az azt elutasítók tábora (46%). Hibahatáron belüli csak a különbség azok között, akik szégyellnivalónak tartják a homoszexualitást, szemben azokkal, akik semmi kivetnivalót nem találnak az azonos neműek közötti párkapcsolatban. Ha viszont megnézzük, hogy milyen mértékben értettek egyet vagy utasították el az állítást, akkor **inkább tűnik elfogadónak a magyar társadalom**: 20 százaléknyan értettek teljesen egyet az állítással, míg többen, 27 százaléknyan utasították el egyértelműen, hogy szégyenlenének egy meleg családtagot, így megállapíthatjuk, hogy a magyarok többsége inkább nem társít negatív érzéseket a homoszexualitáshoz. Az állítás pontosan így szólt: *Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném.*

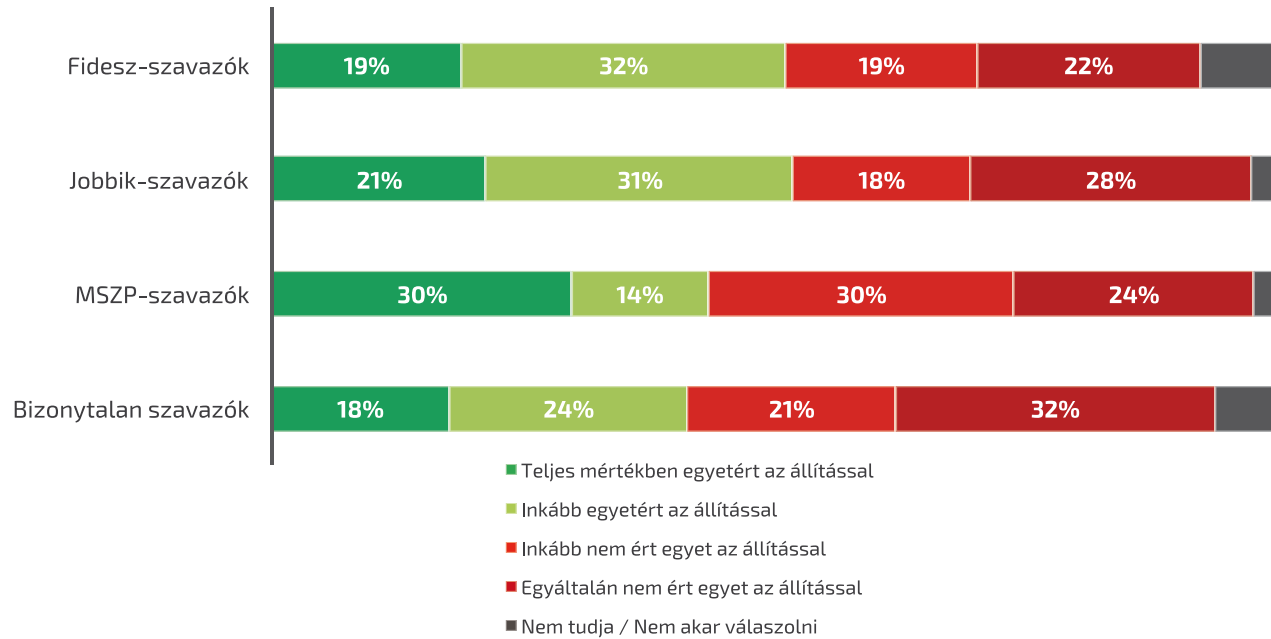
42. ábra:

Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném



A két jobboldali párt körében többségben vannak a konzervatív vélemények, érdekes módon a **fideszesek körében erősebb az ellenszenv a melegekkel szemben, mint a jobbikosok körében**. A **szocialisták és a bizonytalanok körében viszont egyértelműen többségben van az elfogadó álláspont**.

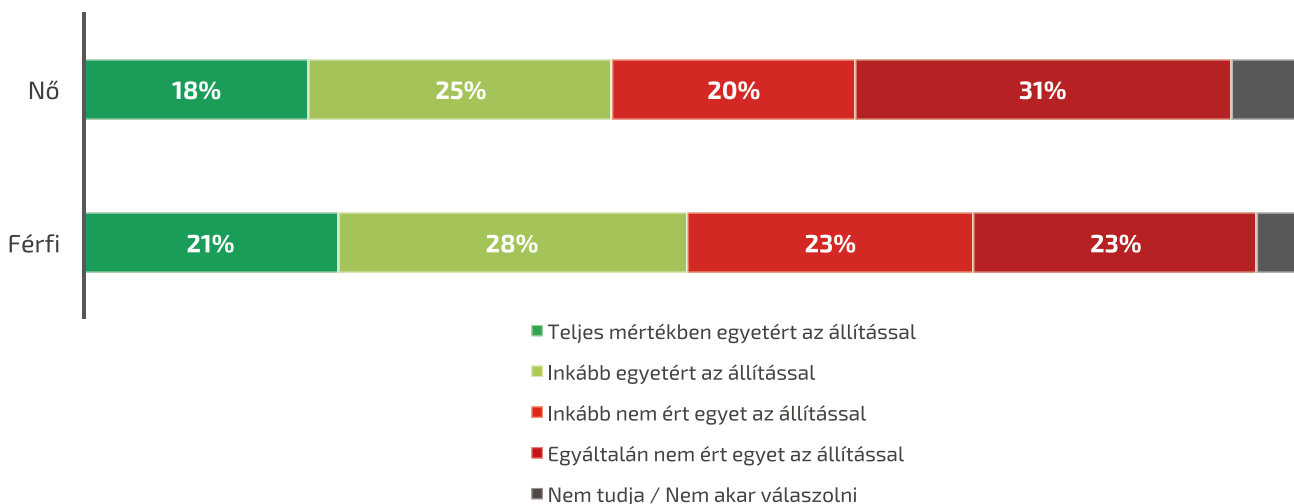
43. ábra:

Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném

A nők kevésbé szégyellenének egy esetleges meleg családtagot (43% szégyellené), mint a férfiak (49%), akik között két, szinte teljesen megegyező nagyságú tábort látunk.

44. ábra:

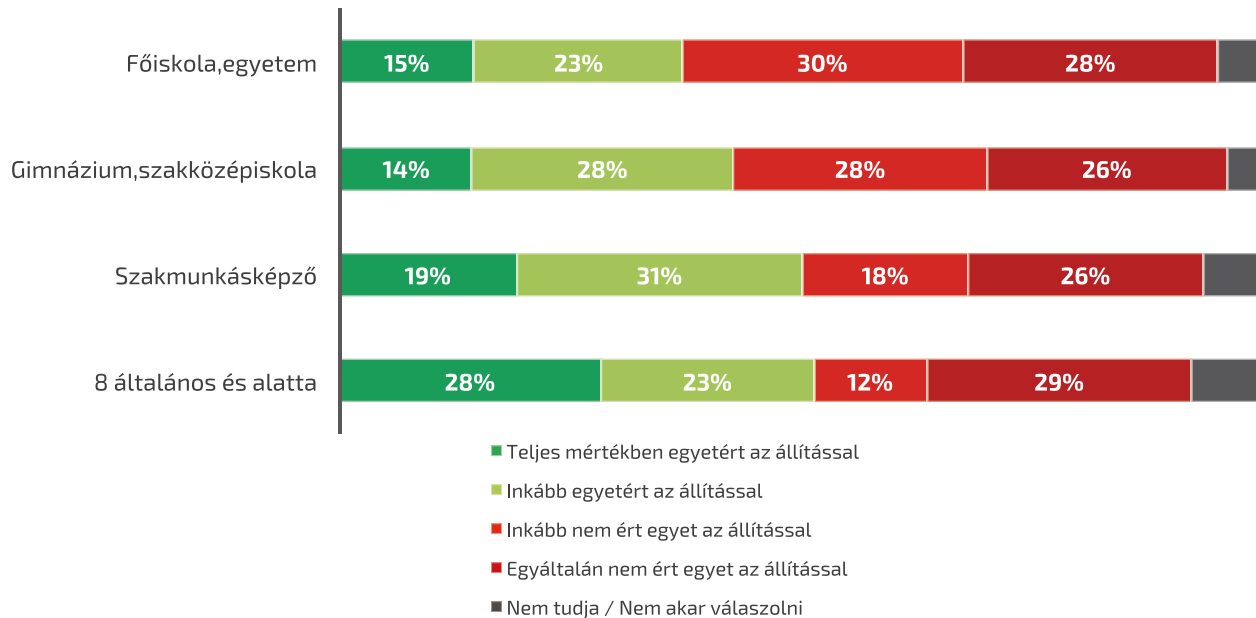
Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném



Az életkort tekintve a várakozásokkal ellentétben nem látunk az átlagostól szignifikánsan magasabb elfogadási arányt a legfiatalabb korosztályban, sőt, **a leginkább elfogadónak a 40 és 60 év közöttiek tűnnek.** A legidősebb, **60 feletti korosztály tekint viszont leginkább negatívként a homoszexualitásra,** az összes társadalmi csoport közül ők éreznék a legnagyobb arányban szégyent, ha valamelyik családtagjukról kiderülne, hogy homoszexuális.

Ahogy nő az iskolázottságunk, úgy nő az elfogadásunk a melegek iránt. Míg a 8 általánost végzetek között 51 százalék az elutasítás, addig a felsőfokú papírokkal rendelkezők körében az arány már csak mindössze 38 százalék.

45. ábra:

Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném

Ha lakhelytípus szerint vizsgáljuk meg a kérdést, a **budapestiek elfogadó álláspontja** (56%) nem tűnik meglepetésnek, viszont a **kisvárosokban is többségben vannak a nyitottan gondolkodók** (51%), annak ellenére, hogy a községekhez hasonlóan a megyeszékhelyeken is az elutasító álláspont az uralkodó.

Összeségében azt látjuk, hogy habár **nagyon kiegyenlített a két tábor, egy hajszállal a nyitott társadalom eszméjét képviselők vannak többségben hazánkban a homoszexualitást tekintve**. Ez azt jelenti, hogy valamivel többen vannak azok, akik szerint semmi szégyellnivaló nincs a másságon, mint azok, akik negatív értékeket társítanak a nem heteroszexuális emberekhez.

2.2 Családi értékek

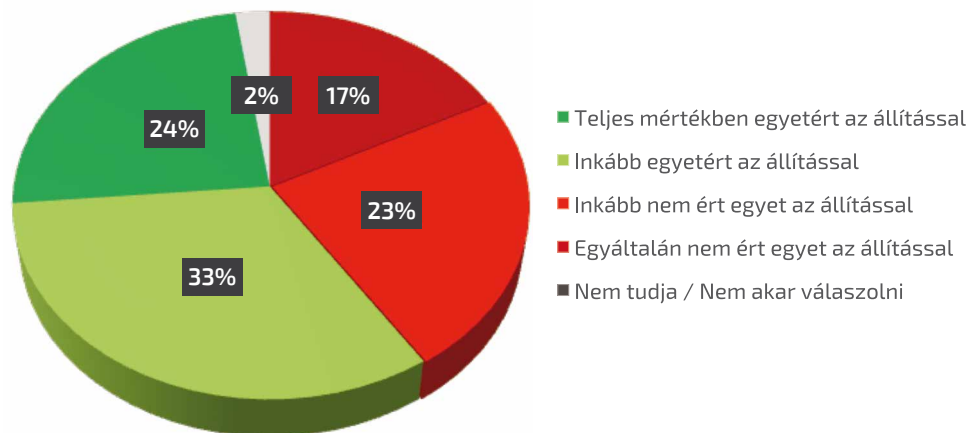
A következő részben azt mutatjuk be, hogy a magyarok milyen családmódellet tartanak kívánatosnak, milyen elvek mentén nevelik gyermekeiket. A társadalmi nyitottság támogatói számára nincsen egyértelmű férfi-női szerepmegosztás, alá-fölrendeltség a családon belül, egyenjogúnak és -rangúnak tartják a család összes szereplőjét. A nevelés célja a gondoskodás és az életben való minél könnyebb boldogulás. Ezzel szemben a zárt társadalmi modellben gondolkodók számára fontosak a családi tradíciók, a család mint intézményrendszer fenntartása, és a családon belüli rend és fegyelem. A liberálisan gondolkodók egyenlő individuumok együttéléseként, a konzervatívok egy strukturált közösségként gondolkodnak a családról. Az alábbiakban azt vizsgáljuk, melyik világnézethez állnak közelebb a magyarok.

A házastársak viszonya

A házastársak egymáshoz való viszonyát figyelve megosztottnak tűnik a magyar társadalom, de szűk **többségben vannak a hagyományos, férfiközpontú családmódellet támogatói (57%)** azokkal szemben, akik **elutasítják a családtagok közötti alá-fölrendeltséget (41%)**. Az állítás pontosan így hangzott: *Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje*.

46. ábra:

Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje

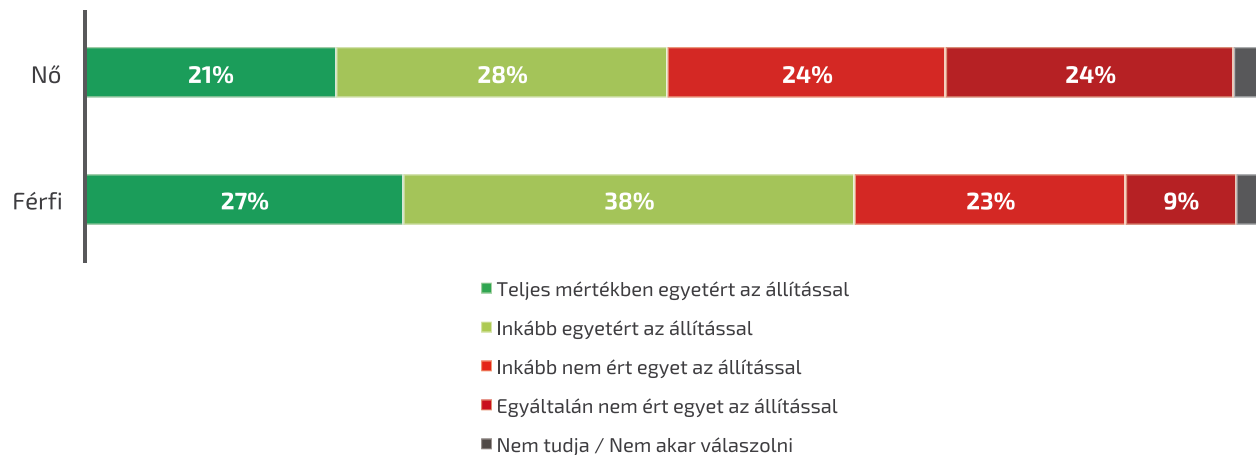


A **leginkább hagyománytisztelőnek a kormánypártok szavazói tűnnek** a kérdésben, **kétharmaduk értett egyet az állítással**, de a szocialisták között is többségben vannak, akik elvetik a modern családmodellt. Érdekes módon a jobbikos szavazók kiegyenlítettnak tűnnek a kérdésben, fele-fele arányban támogatják vagy utasítják el a klasszikus szerepfelfogást a családban. A kormánypártok szavazóinak magas támogatottsága összhangban van az új kormány egyik legfontosabb megnevezett céljával, a hagyományos családmodell védelmével, de fontos látni, hogy saját szavazótáborán belül is létezik egy egyharmadnyi kisebbség, aki elveti ezt az álláspontot.

A **férfiak között egyértelmű többségben van a családon belüli saját vezető szerepük védelme**, a nők viszont sokkal megosztottabbak a kérdésben. De még így is **a nők fele elfogadja saját alárendelt szerepét**, másik részük viszont inkább egy közös döntéseken alapuló, vagy akár az asszony által dominált családmodellben hisz.

47. ábra:

Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje



Jelentős eltéréseket látunk a különböző korosztályok véleménye között is: egyértelműen **a legidősebb, 60 feletti korosztály körében a legerősebb a hagyományos család modell támogatottsága (64%)**, viszont alacsonyabb az átlagnál a legfiatalabbak körében (52%). Ám a többi korosztályban eltérő eredményeket tapasztalunk, ami nem igazolja vissza azt az előfeltételezést, hogy az életkor növekedésével egyenesen arányosan nőne a férfi családfő ideájának az elfogadottsága.

A 8 általánost végzettek vagy a szakmunkás végzettségűek véleménye nem tér el az átlagostól, de érdekes módon az egyetemet végzettek körében a legerősebb a hagyománytisztelet (61%) – tehát az **iskolázottság nem függ össze érdemben a kérdésről kialakított véleményünkkel**.

Nem látszik beigazolódni a város-vidék törésvonal sem ebben a kulturális kérdésben, ugyanis **Budapesten jóval magasabb az állítással egyetértők aránya (67%), mint a vidéken élők körében (54-56%)**, mely ellentmond annak a várakozásnak, hogy a vidéken élők körében nagyobb hangsúlyt kapnak a kulturális tradícióink.

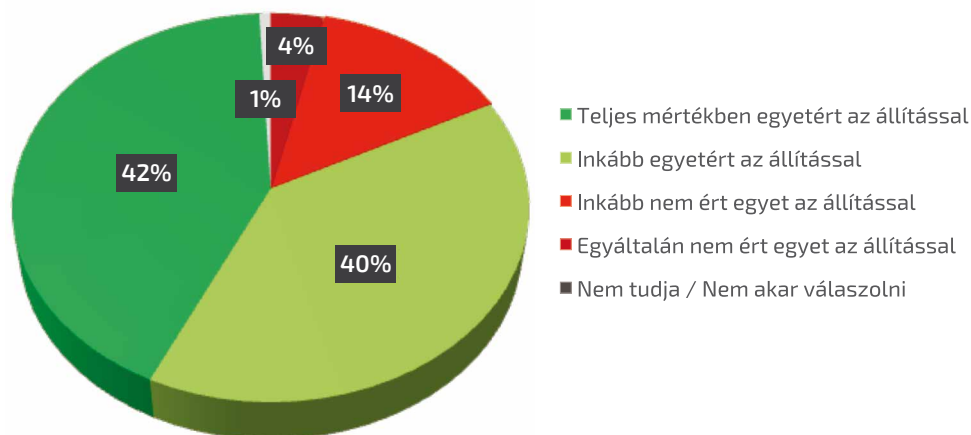
Összeségében azt látjuk, hogy a **családmodell tekintetében a magyarok többsége a zárt társadalom eszméjét képviseli**. Ezt azt jelenti, hogy a valamivel többen vannak azok, akik azt a családképet tekintik mintaadónak, ahol a férfi hozza meg a döntéseket, de népes azon magyarok tábora is, akik elvetik a család tradicionális modelljét, és a férfi-női egyenjogúság mentén működő, vagy akár egy női dominanciájú családmodellt tartanak kívánatosnak.

A gyermeknevelés célja

A magyar társadalomnak a gyermekneveléssel kapcsolatos gondolkodását egyértelműen az engedelmeskedésre tanítás határozza meg: **a magyarok 82 százaléka szerint a szülői tekintély tiszteletének elérése a nevelés legfontosabb célja**, ezzel szemben mindössze a megkérdezettek 17 százaléka vélekedett úgy, hogy a nevelés nem a fegyelemről szól. Az állítás így hangzott: *A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása.*

48. ábra:

A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása



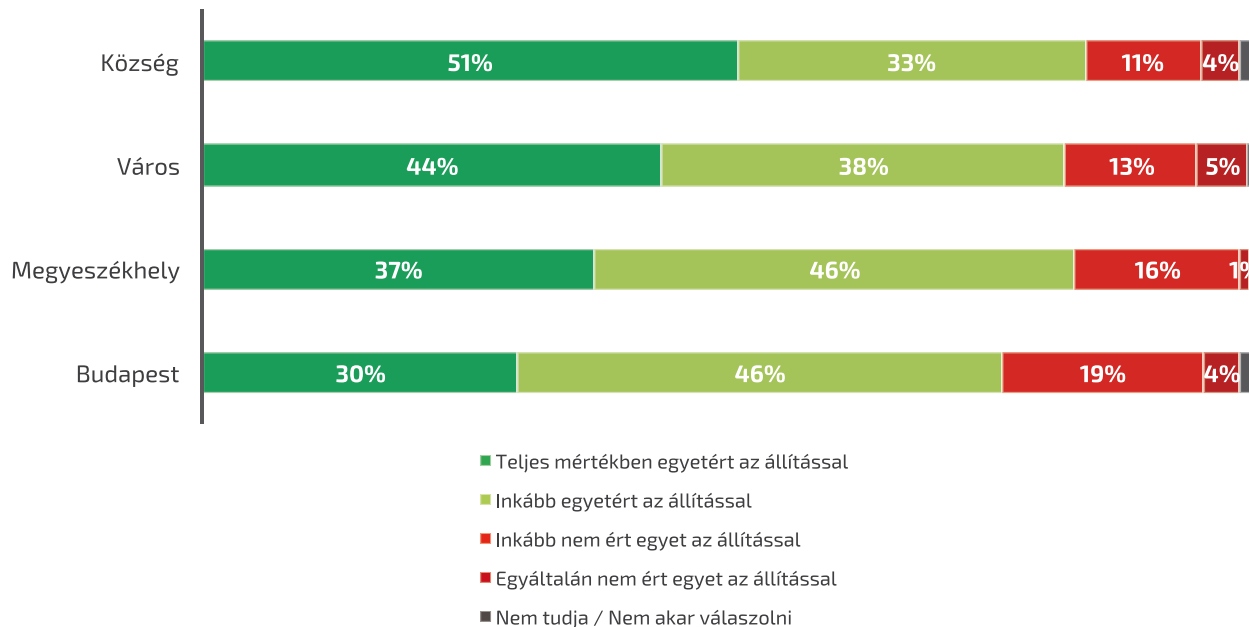
Pártokon átívelő konszenzust figyelhetünk meg a gyermeknevelés kérdésében, egyedül a bizonytalanok körében láthatunk az átlagtól hibahatárt meghaladó véleménykülönbséget. Érdekes, hogy a nők és a férfiak is teljesen ugyanúgy gondolkodnak a kérdésről, egyik nem sem megengedőbb a másiknál, ha a gyermeknevelés célja a kérdés.

Az életkort tekintve **50 év körül figyelhetünk meg egy törésvonalat**, addig az átlagnál kevésbé szigorú gyermeknevelési gondolkodással találkozhatunk, felette viszont erősebben él a tekintélyelvű pedagógia képe az emberek fejében: **a 60 felettieknek már a 86 százaléka értett egyet az állítással.**

Minél magasabb a végzettsége valakinek, annál inkább helyez hangsúlyt a kritikus gondolkodásra való nevelésre: a 8 általánossal vagy szakmunkás végzettséggel rendelkezők körében 84-85 százalék az egyetértési arány, az érettségizetteknek már „csak” a 81 százaléka, a **felsőfokú papírokkal rendelkezőknek viszont csak a háromnegyede értett egyet az állítással**, tehát az egyre képzettebb rétegek egyre progresszívebben tekintenek a gyerekekre.

49. ábra:

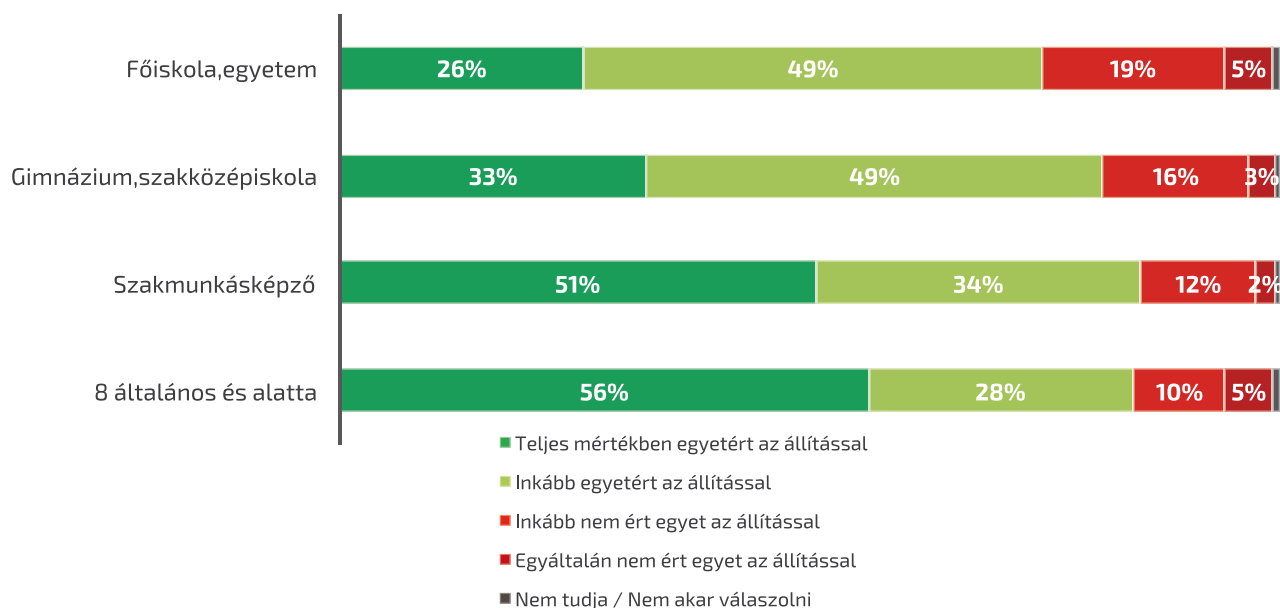
A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása



A **Budapest-vidék törésvonal** ebben a kérdésben is látható, a fővárosban élők valamivel kisebb arányban támogatják (76%) a hagyományos pedagógiai modellt, mint a vidéken élők (82-84%).

50. ábra:

A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása



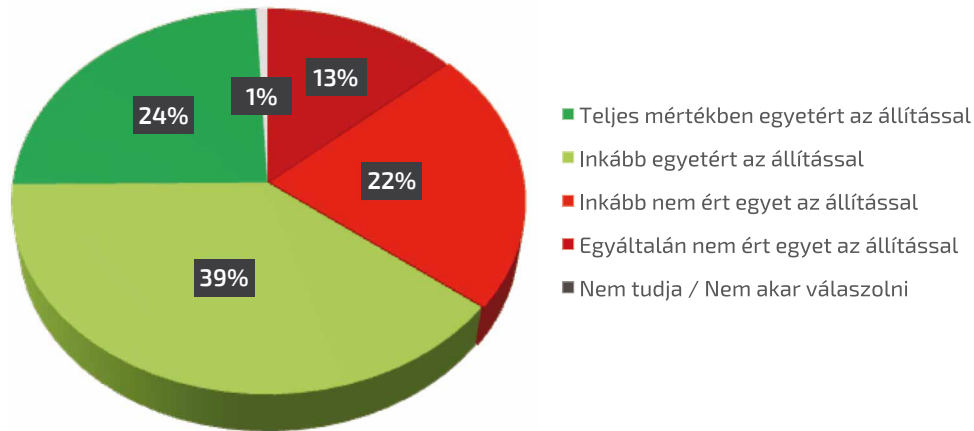
Összeségében megállapíthatjuk, hogy **a gyermeknevelés kérdésében egyértelműen a zárt társadalom ideája mentén gondolkodnak a magyarok**. Ez azt jelenti, hogy egyértelmű többségben vannak azok, akik szerint a gyermekeket elsősorban engedelmességre kell nevelni, hogy megtanítsuk számukra a rendet és a fegyelmet. Ezzel szemben csak egy viszonylag szűk kisebbségnek a célja az, hogy a felnövő gyerekekből kritikus, adott esetben a tekintélyt is megkérdőjelező kreatív felnőttek váljanak.

A gyermeknevelés eszközei

A kutatásunkban arra is kíváncsiak voltunk, hogy a magyarok milyen eszközöket tartanak megengedhetőnek a gyereknevelés során. Az eredmények alapján jelentős, **közel kétharmados többségben (64%) vannak azok hazánkban, akik számára a fizikai fenyegetés elfogadható gyermeknevelési eszköz**, de több mint **egyharmadnyian elzárkóznak attól (36%), hogy valaha egy pofont is adjanak a gyerekeknek**. Az állítás pontosan így hangzott: *Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe*.

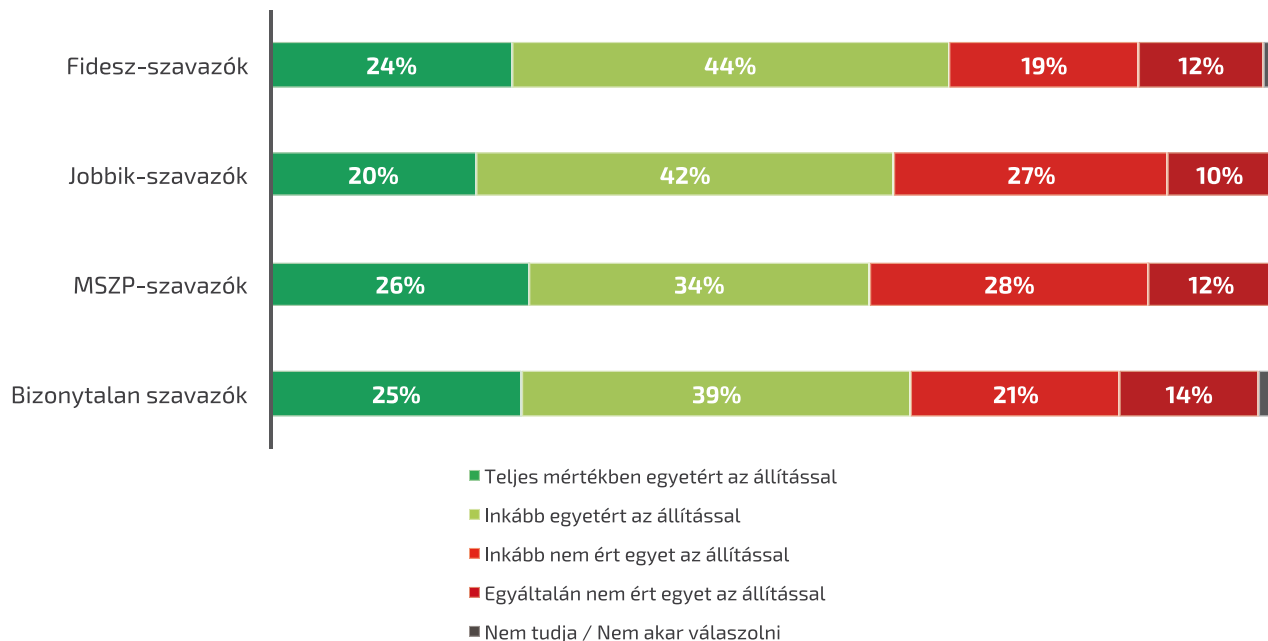
51. ábra:

Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe



A **leginkább a kormánypárti szavazók tartják elfogadhatónak a verést**, a **legkevésbé a szocialisták**, a bizonytalanok és a jobbkiosok véleménye viszont nem tér el jelentősen az átlagostól. Magyarországon egyébként 2004 óta tiltja a törvény a gyermekek fizikai bántalmazását, tehát elméletileg tilos a szülőknek megütni a gyermekeiket, amibe egyetlen atyai pofon sem fér bele, noha erről a jogszabályról nagyon kevesen tudnak hazánkban.

52. ábra:

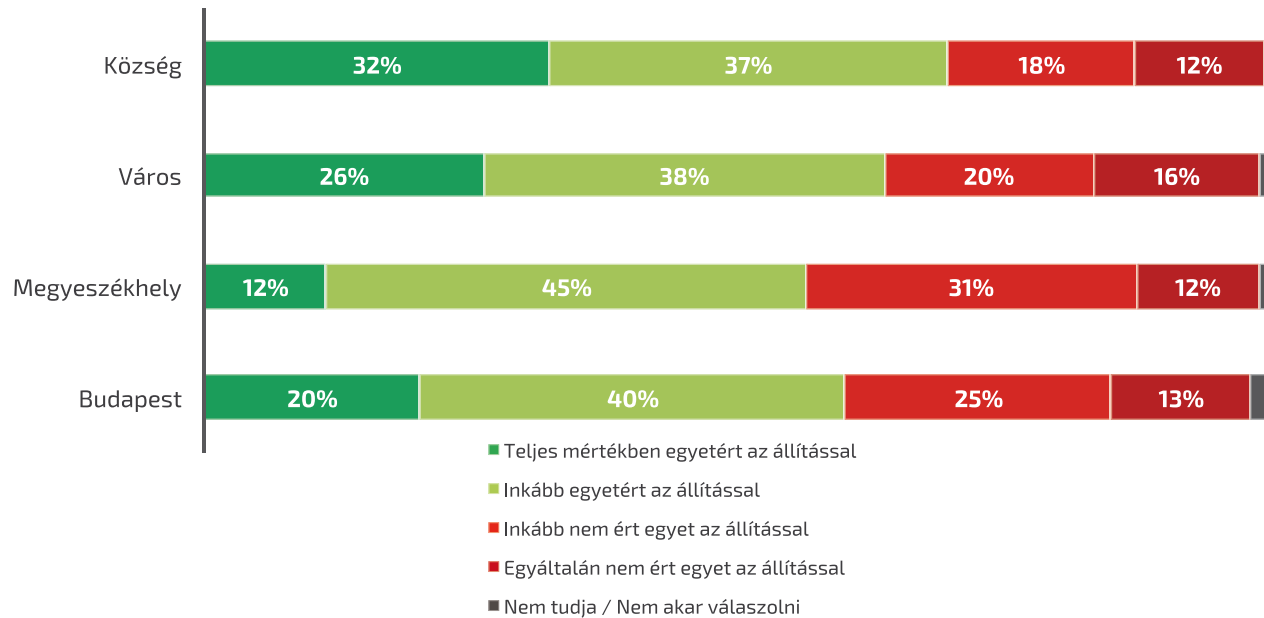
Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe

A férfiak és a nők véleménye teljesen megegyezik a kérdésben, viszont a korosztályokat figyelve érdekes eltéréseket figyelhetünk meg: a **leginkább a 30 év alattiak ellenzik az atyai pofonokat (45% ellenzi, 54% egyetért)**, de az eggyel idősebb – szülőkorú - korosztályban viszont az átlagnál magasabb az elfogadottsága (69%) - leginkább egyébként az ötvenes korosztály tartja elfogadhatónak egy-egy nevelő célzatú pofont (70%).

Egyértelmű viszont az összefüggés az iskolázottsággal, **az alacsony végzettségűek nagyobb arányban tartják elfogadhatónak a verést, mint a tanultabb társaik**, vélhetően az utóbbiak a nevelés szélesebb eszköztárát ismerik.

Szintén egyértelműen kirajzolódik a főváros-vidék ellentét a válaszokból: **a fővárosban élők az átlagnál jóval kisebb, a kisvárosokban és falvakban élők viszont az átlagosnál magasabb arányban tartják elfogadhatónak a gyermekek bántalmazását** - tehát az urbánusabb választók nagyobb arányban utasítják el a konzervatív nevelési stílust.

53. ábra:

Egy-egy pofon néha belefér a nevelésbe

Összeségében azt látjuk, hogy a **gyermeknevelés kérdésében a magyarok inkább a zárt társadalom ideája mentén gondolkodnak**. Ez azt jelenti, hogy többségben vannak azok, akik a törvényi tiltás ellenére is elfogadhatónak tartják a fizikai fenyegetés használatát a gyermeknevelés során, és kisebbségben vannak azok, akik szerint a gyermeknevelés eszköztárából mindenkinek számúznia kellene a bántalmazást.

2.3. Az egyén és a világ viszonya

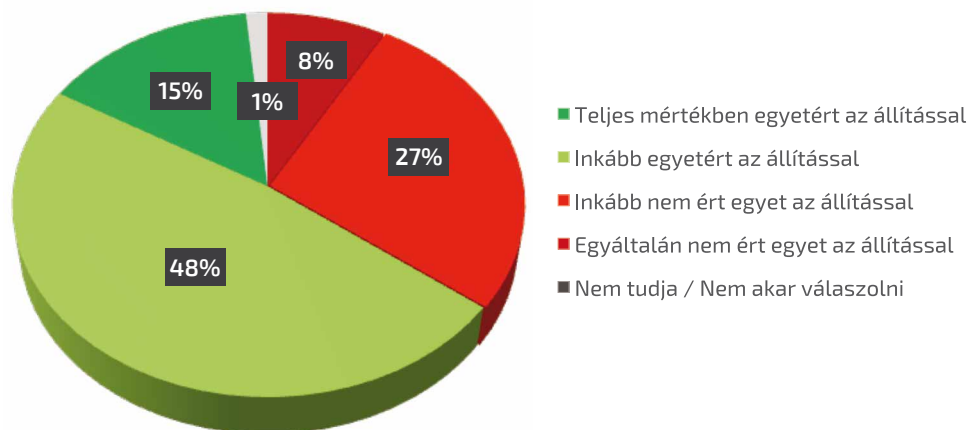
Ebben a fejezetben azt mutatjuk be, hogy hogyan gondolkodnak általában a magyarok az emberről mint társadalmi lényről, milyennek látjuk a minket körülvevő világot, valamint hogyan tekintünk a világban bekövetkező változásokra, fejlődésre. A liberális világkép szerint az emberek alapvetően jók születnek, és az embert körülvevő intézmények, struktúrák teszik gonosszá, így megfelelő gondoskodással és az emberi szabadság kiterjesztésével tehetjük jobbá minden egyén életét. A konzervatív világkép szerint az ember bűnben fogant, így büntetéssel, fegyelmezéssel és állandó vigyázó körültekintéssel vagyunk csak képesek megőrizni a társadalmi rendet. A következőkben azt vizsgáljuk, hogy a magyar társadalomhoz melyik álláspont áll közelebb.

Az emberi természet

A filozófiai gondolkodás egyik legősibb témája az emberi természet vizsgálata. Ebben a kérdésben egyértelmű többségben van hazánkban az a felfogás miszerint **az ember természeténél fogva jó (63%)**, és mindössze **a megkérdezettek 35 százaléka gondolja ennek ellenkezőjét**. Az állítás pontosan így hangzott: *Az emberek alapvetően jók*.

54. ábra:

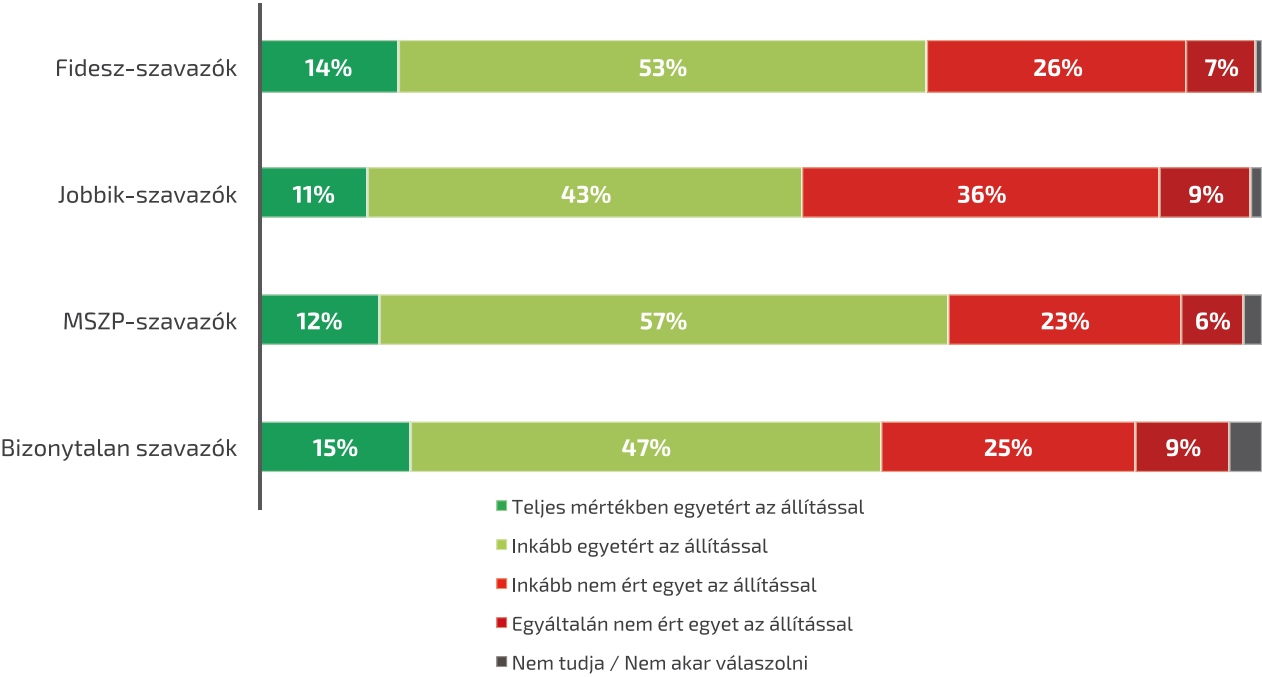
Az emberek alapvetően jók



Érdekes képet látunk, ha megvizsgáljuk a válaszokat pártpreferencia szerint: a kormánypárti szavazók az átlagosnál hibahatárt meghaladó módon osztják a felvilágosodás eszméjének alapgondolatát, hasonlóan a szocialista szavazókhoz. A **Jobbik** esetében azonban **45 százalék szerint gonosz az emberiség és csupán 55 százalék szerint jó**.

55. ábra:

Az emberek alapvetően jók



Az iskolázottság összefügg a kérdéssel, a 8 általánossal vagy csak szakmával rendelkezők az átlagnál kevésbé, **a legalább érettségizettek viszont az átlagnál nagyobb arányban gondolják azt, hogy az emberek alapvetően jönnek születnek.**

A lakhelytípust tekintve is jelentős eltéréseket látunk: nem meglepő módon a hagyományosan **progresszívnek tartott fővárosban a legmagasabb (70%) az egyetértési arány**, ezzel szemben a községekben élők (65%) véleményét hibahatáron belül találjuk az átlagoshoz képest, egyedül a kisvárosokban élők között látunk az átlagtól szignifikánsan negatív irányban eltérő véleményt (56%).

Összeségében megállapíthatjuk, hogy **ebben a kérdésben a magyarok inkább a nyitott társadalom eszméjét követik**, ami azt jelenti, hogy többségben vannak azok a vélemények, melyek a liberális gondolkodás alappillért tekintik magukénak ebben a kérdésben. Ezzel szemben a magyarok alig harmada fogadja el azt a konzervatív állítást, miszerint az emberek alapvetően rosszak, gonoszok.

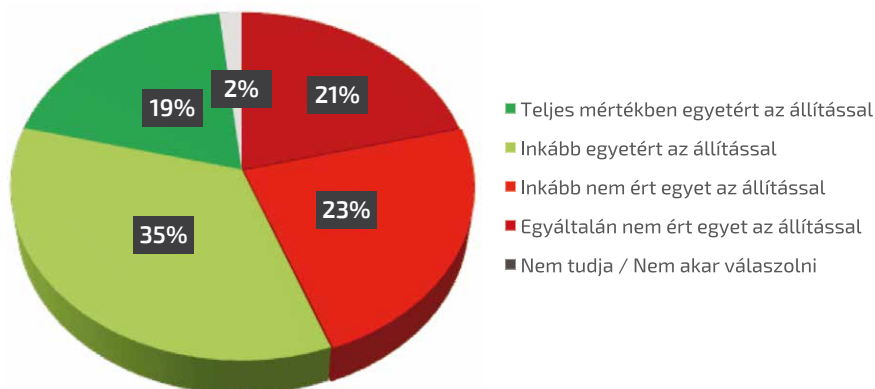
A börtön szerepe

A börtön szerepével kapcsolatos felfogásunk összefügg világképünkkel: a progresszív szemlélet az embert jónak tartja, így hisz abban, hogy a börtön feladata visszavezetni a bebörtönzöttet a helyes útra – ezzel szemben a konzervatív szemlélet szerint az elrettentő büntetés mutat példát és rémiszti el a többi embert a bűntől, így a börtön szerepe a retorzió.

A szabadságvesztéssel járó büntetés végrehajtásának céljával kapcsolatban Magyarországon **két nagyon kiegyenlített tábor létezik: 54 százalék szerint a börtönnek az az elsődleges célja, hogy segítse az elítélteket a büntetés lejárta után visszailleszkednie a társadalomba**, ezzel szemben viszont 44 százaléknál inkább úgy látják, hogy a raboknak elsősorban bűnhődniük kell a börtönben az általuk elkövetett vétségeikért. Az állítás pontosan így hangzott: *A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés.*

56. ábra:

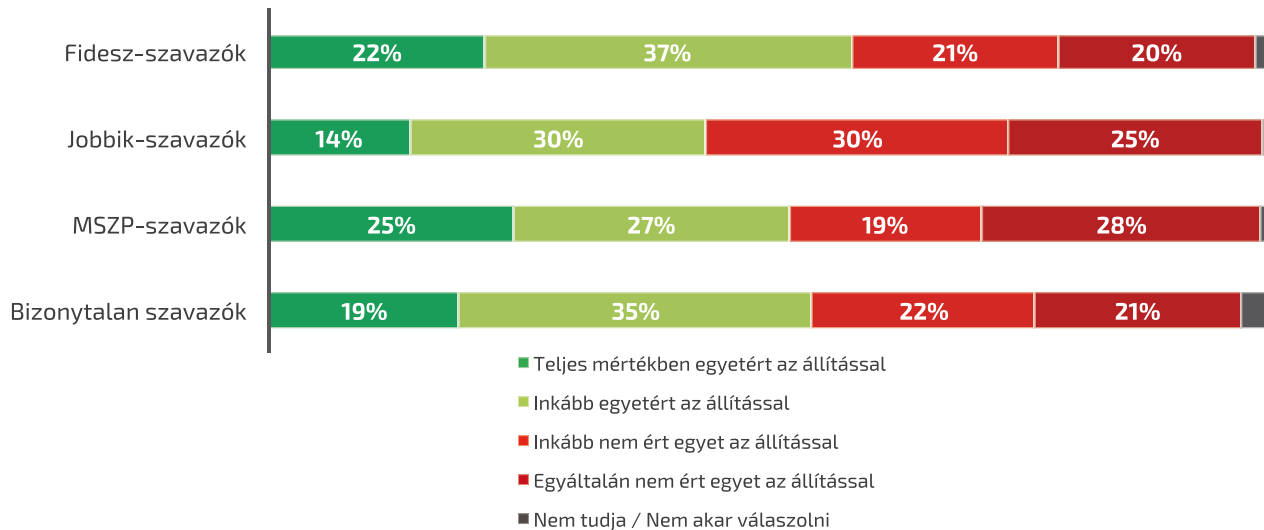
A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés



A pártpreferenciát vizsgálva jelentős eltéréseket figyelhetünk meg: a **kormánypárti szavazók gondolják a leginkább úgy, hogy a börtön célja az, hogy segítsen az elítélteknek megtalálni az utat a tisztességes élethez, szemben az elégtételt leginkább az előtérbe helyező jobbkios szavazókkal**, ahol kisebbségben vannak az újbóli társadalmi integrációt prioritizáló vélemények.

57. ábra:

A börtön szerepe elsősorban az elítélt visszavezetése a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés



Az életkort figyelve a középkorúaknál látunk az átlagtól eltérő véleményeket, a harmincasok kevésbé (49%), a negyvenesek viszont magasabb arányban (59%) tekintenek a börtönre elsősorban reintegrációs eszközként - hasonlóan valamivel magasabb ennek a gondolatnak a támogatottsága a **felsőfokú végzettségűek körében** (59%).

A leginkább szignifikáns eltérés a nagyvárosban élők és a kisebb település lakói között van a börtön megítélésében. Az urbánus területeken élők inkább a társadalomba való visszavezetés intézmények látják a börtönt (budapestiek: 63%), ellentétben a rurálisabb környezetben élőkkel (kisvárosi lakosok: 49%).

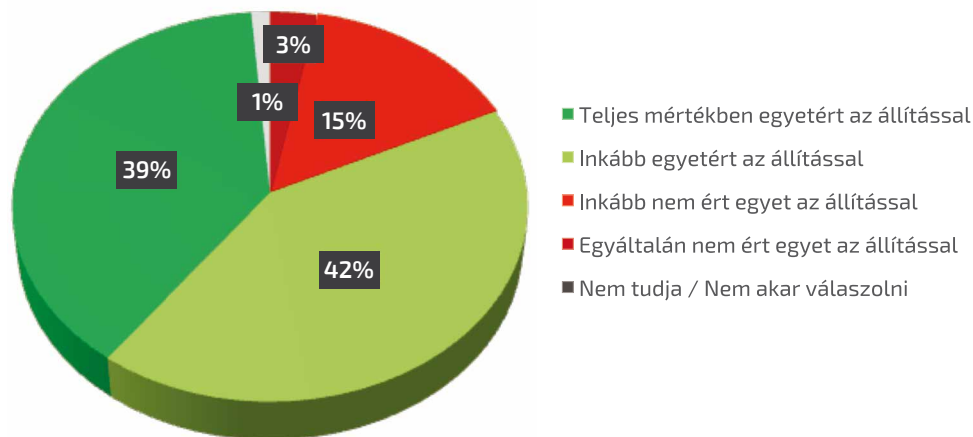
Összességében azt látjuk, hogy a **magyarok inkább a nyitott társadalom ideája mentén gondolkodnak a büntetésvégrehajtás feladata kapcsán, de szűk a különbség a két tábor között.** Ezt azt jelenti, hogy többségben vannak azok, akik inkább lehetőségként tekintenek a börtönökre, ami esélyt teremt a fogvatartottaknak arra, hogy a jövőben tartózkodjanak bűncselekmények elkövetésétől, és valamivel kevesebben vannak azok, akik szerint az elítéltek elsősorban azért vannak a börtönökben, hogy az általuk elkövetett bűnökért bűnhődjenek.

Változó világ

Egyértelmű többségben van hazánkban az a gondolkodás, miszerint a minket körülvevő világ folyamatos változása alapvetően pozitív: a megkérdezettek 81 százaléka tekint lehetőségként az újdonságokra, míg alig minden ötödik ember preferálja inkább a világ változatlanlanságát. Az állítás pontosan így hangzott: *A világ folyamatosan változik, és ez így van jól.*

58. ábra:

A világ folyamatosan változik, és ez így van jól

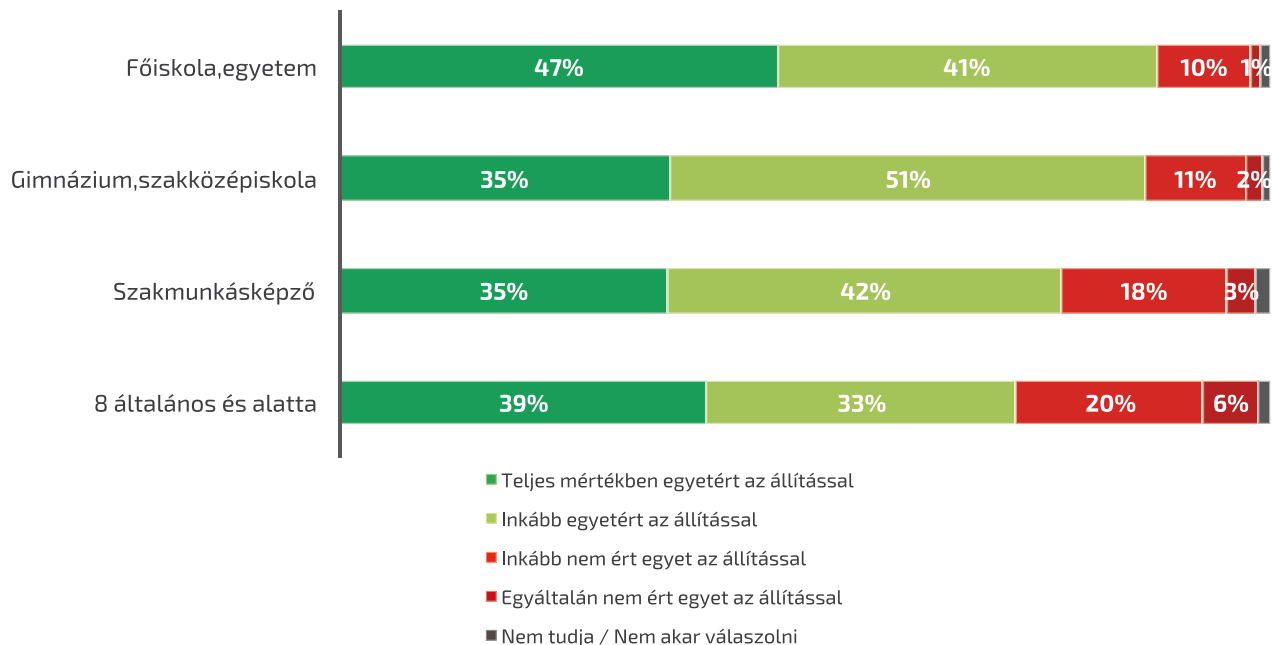


A pártok szavazóit figyelve a jobbikosok és a bizonytalanok tűnnek a leginkább fontolva haladónak, míg a fideszes szavazók fogadják el a leginkább általánosságban a változó világot. A nemek között sincs szignifikáns véleménykülönbség a kérdésben, és a különböző korosztályok véleményei sem igazolják azokat az előzetes várakozásokat, miszerint az egyre fiatalabbak egyre inkább állnak magabiztosabban az új kihívások elé, habár a vártak megfelelően a legidősebb szavazók igénylik a leginkább a kiszámítható környezetet (21%).

Egyértelmű az összefüggés viszont az iskolázottságot tekintve, minél magasabb a végzettsége valakinek, annál magabiztosabban várja, hogy mit hoz a holnap: 15 százalékpont a legkevesbé és a legjobban iskolázott rétegek között, amiből következik, hogy **minél tanultabb valaki, annál inkább örül a folyamatos változással járó újdonságoknak az életben.**

59. ábra:

A világ folyamatosan változik, és ez így van jól



Érdekes viszont a lakhelytípus szerint is megvizsgálni a kérdést: a budapestiek (88%) mellett meglepő módon a községekben élők (85%) tekintenek a leginkább pozitívan a változásra, ami rációfól arra a várakozásra, hogy a falusiak ragaszkodnak a leginkább az állandósághoz.

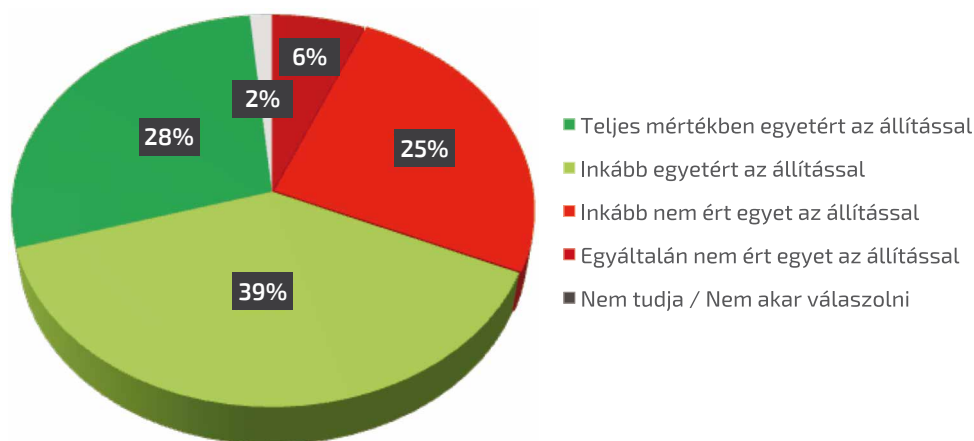
Összeségében azt látjuk, hogy **változásról való gondolkodásunkban egyértelműen a nyitott társadalom eszméje érvényesül hazánkban**. Ez azt jelenti, hogy jelentős többségben vannak azok, akik szerint a változó világ lehetőségeket teremt számunkra a további fejlődésre, ezzel szemben alig minden ötödik ember vélekedik úgy, hogy a folyamatos átalakulásnak negatív hatásai vannak, ami miatt inkább az állandóságot, kiszámíthatóságot preferálják. Mivel ez az eredmény élesen szembe megy a magyarok biztonságra és kiszámíthatóságra való törekvéseiről szóló korábbi kutatásokkal, így a témát a jövőben fontos lesz még alaposabban megvizsgálni.

Biztonság a világban

Az emberek biztonságérzetével kapcsolatban megállapíthatjuk, hogy **a világot alapvetően egy veszélyes helynek látják, az emberek kétharmada (67%)** válaszolt így, míg egyharmaduk szerint a világ biztonságosnak tekinthető. Az állítás pontos szövege így hangzott: *A világ egy alapvetően veszélyes hely.*

60. ábra:

A világ egy alapvetően veszélyes hely



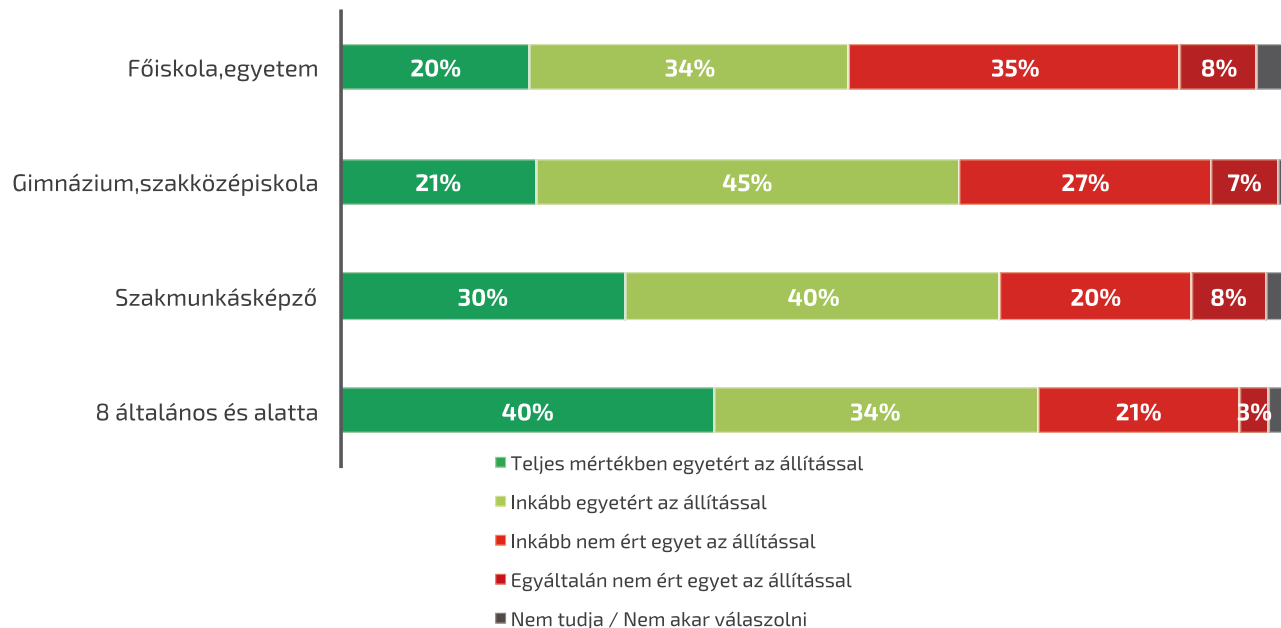
A pártok szavazóit vizsgálva azt látjuk, hogy **a jobboldali pártok támogatói az átlagnál magasabb arányban tartják veszélyesnek a világot**, viszont a bizonytalanok valamivel kevésbé. Ettől függetlenül mindegyik szavazótáborban egyértelmű többségben vannak az állítással egyetértők aránya, így kifizetődőnek tűnik, ha politikai erők az emberek félelmeit és biztonságérzetét célozva próbálnak politikai tőkét kovácsolni maguknak.

A férfiak alapvetően biztonságosabbnak látják világunkat, mint a nők, és ugyanígy megfigyelhetünk egy **igen éles törésvonalat a fiatalabb és az idősebb korosztályok között is: 50 éves kor felett 70 százalék gondolja, hogy veszélyes a világ**, míg a 30 éven aluliaknak 62 százaléka.

Az iskolázottság ugyancsak egyértelműen összefügg a kérdésről kialakított véleményünkkel, ugyanis minél **magasabb a végzettsége valakinek, annál kisebb arányban tartja veszélyes helynek a világot**.

61. ábra:

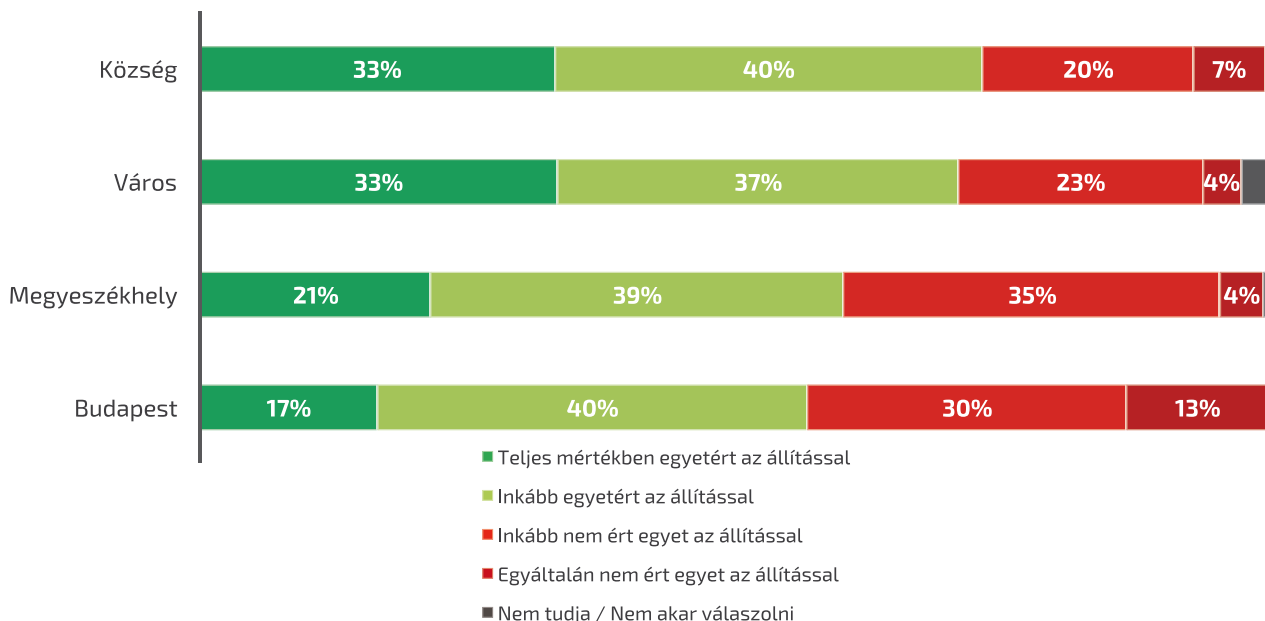
A világ egy alapvetően veszélyes hely



Ugyanilyen egyértelmű összefüggést látunk a lakhelytípust tekintve: minél kisebb településen lakik valaki, annál inkább látja veszélyesnek a világot.

62. ábra:

A világ egy alapvetően veszélyes hely



Összeségében megállapíthatjuk, hogy ebben a kérdésben **egyértelműen a zárt társadalom gondolatvilága mentén látják a világot a magyarok**. Viszont **erőteljesek a különbségek város és falu, iskolázottak és iskolázatlanok, fiatalok és idősek között a világ veszélyességének kérdésében**.

Mindenesetre többségben vannak azok, akik a világot egy alapvetően veszélyes helynek látják, ennél fogva sokkal erősebb a biztonság iránti vágyakozásuk, és alig egyharmadnyian vannak azok, akiket sokkal kevésbé a félelmek vezérelnek.

2.4. Élet és halál

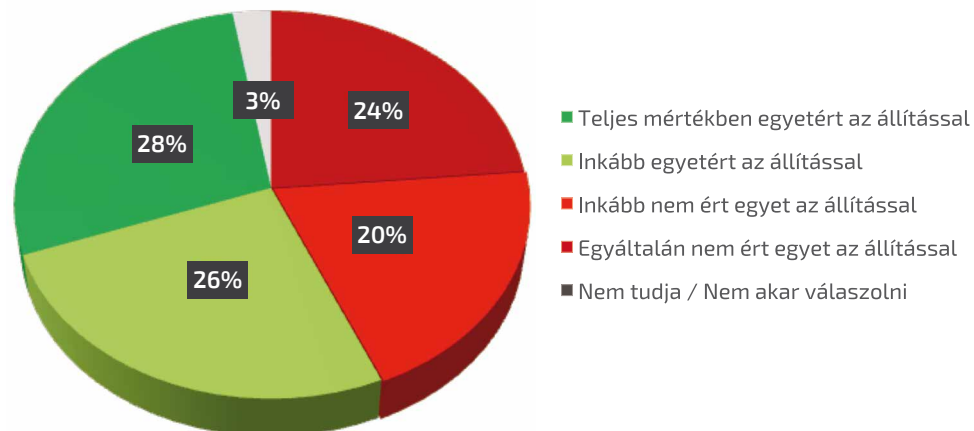
Ebben a fejezetben arra keresünk választ, hogy a magyarok hogyan vélekednek az élet és halál kérdéséről. A társadalmi nyitottság támogatói szerint a női önrendelkezés fontosabb, mint a magzat élete, így támogatják a szabad abortuszt. A konzervatívok szerint az élet a fogantatásnál kezdődik, és annak megővése fontosabb, mint a női önrendelkezés. A halálbüntetést ellenzők hisznek abban, hogy az állam senkinek nem veheti el az életét és mindenkinek esélyt kell adni a megváltozásra. A konzervatívok azonban abban hisznek, hogy a halálbüntetés elrettentő erővel bír, és súlyos bűnök esetében nem lehet kegyelmet gyakorolni.

Halálbüntetés

Erősen megosztottnak tűnik a magyar társadalom, amikor a halálbüntetésről kérdeztük őket, de **kis különbséggel az élettől való megfosztás lehetőségének szükségességét pártolók vannak többségben**: a megkérdezettek **54 százaléka egyetért azzal, hogy a kivégzés mint büntetési forma elrettentő hatással bírna**, míg 44 százaléknyan antihumánusnak és feleslegesnek tartják a halálbüntetést. Az állítás pontosan így hangzott: *Szükség van halálbüntetésre.*

63. ábra:

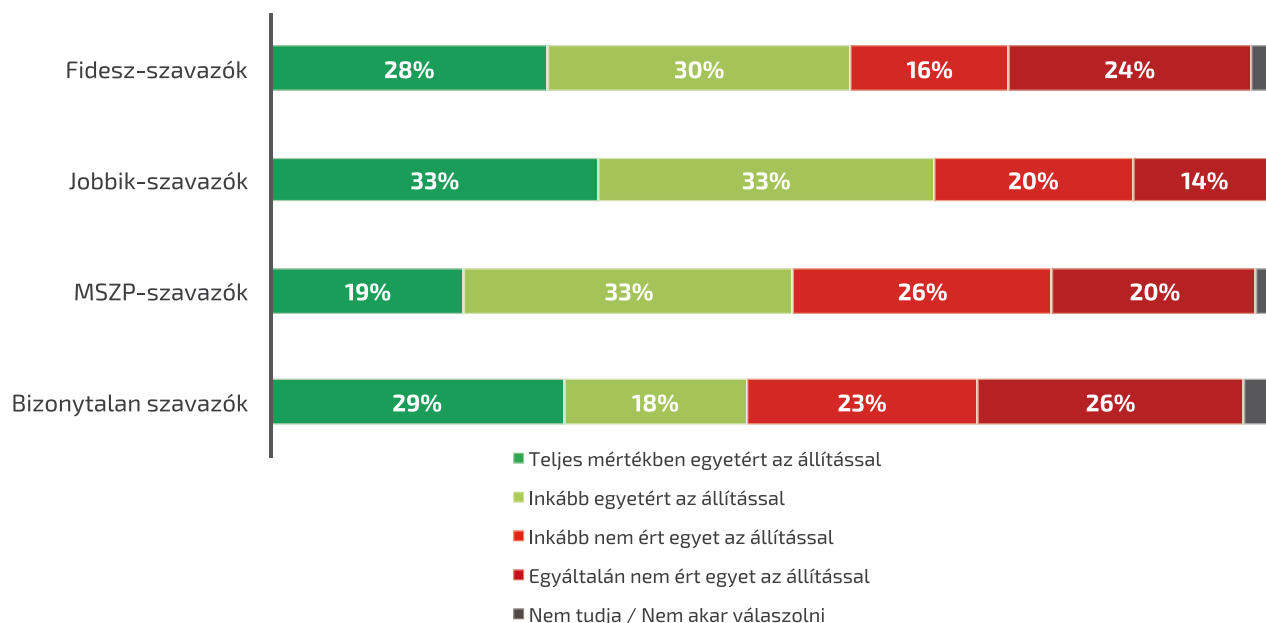
Szükség van halálbüntetésre



Érdekes módon mind a három nagy párt szavazói körében többségben vannak a halálbüntetést támogatók. A legerőteljesebben a jobbkiosok körében él a vágy a kivégzések újbóli bevezetésére, ám a bizonytalanok körében fej-fej mellett látjuk a két táborn. Hazánkban egyébként egyedül a Jobbik áll hivatalosan a halálbüntetés pártján, ám a kormánypárti politikusok részéről is gyakran felmerül a halálbüntetés szükségességének a kérdése: utoljára 2015 tavaszán nyilatkozta azt Orbán Viktor, hogy napirenden kell tartani a halálbüntetés kérdését, annak ellenére, hogy több nemzetközi egyezmény tiltja ennek bevezetését hazánkban. A rendszerváltás óta egyébként politikai oldaltól függetlenül tesznek kétértelmű megjegyzéseket politikusok a kérdéssel kapcsolatban, gyakran súlyos és brutális bűncselekmények esetén a közvélemény megnyugtatására és vélhetően saját politikai haszonszerzésük érdekében.

64. ábra:

Szükség van halálbüntetésre



A nők valamivel humánusabbnak tűnnek a férfiaknál, és az életkort tekintve is érdekes tendenciát figyelhetünk meg: az egyre idősebb korosztályok között egyre magasabb a halálbüntetés támogatottsága, kivéve a legidősebb korosztályt, ahol viszont a legalacsonyabb a kivégzést pártolók száma (48%). Az iskolázottságot tekintve a 8 általánost végzettek körében (49%) látunk az átlagnál szignifikánsabban alacsonyabb támogatottságát a

halálbüntetésnek, szemben a szakmunkásokkal, ahol 7 százalékponttal magasabb a támogatók aránya. A **lakhelyünk viszont minimálisan hat csak a véleményünkre**, az urbánusabb területeken élők nem progresszívebbek e tekintetben, mint a falvakban vagy kisvárosokban élők.

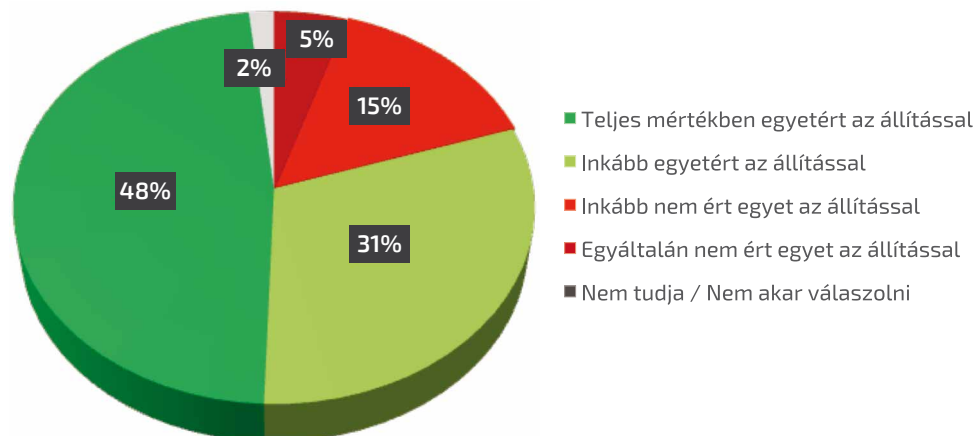
Összeségében azt látjuk, hogy **a halálbüntetés kérdésében a magyarok inkább a zárt társadalom eszméje mentén gondolkodnak, de a két tábor majdnem megegyező nagyságú**. Ez azt jelenti, hogy szűk többségben vannak az utilitarista álláspontot képviselők, akik szerint a bűnösök tettükkel arányos büntetést érdemelnek, így például gyilkosság esetén elfogadható büntetésnek tartják a kivégzést, emellett szerintük elrettentő hatással is bírna a halálbüntetés újbóli bevezetése. Ezzel szemben kisebbségben vannak az abolicionisták, akik egyfelől embertelennek tartják az emberölést mint büntetést, másrészt úgy vélik, hogy megfosztjuk a kivégzetteket attól a lehetőségtől, hogy valamikor a jövőben esetleges ártatlanságuk bebizonyosodásával igazságot szolgáltatthassanak számukra.

Abortusz

Egyértelmű többségben vannak hazánkban a korlátlan abortusznak a támogatói: a magyarok 78 százaléka ért egyet azzal, hogy a nők nem kívánt terhesség esetén művi megszakítást kérhessenek, és mindössze minden ötödik megkérdezett ellenzi csak az abortuszt. Mindez azt jelenti, hogy a magyarok nagy része vélhetően elégedett a jelenlegi progresszív hazai szabályozással. Az állítás a következőképpen hangzott: *A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa.*

65. ábra:

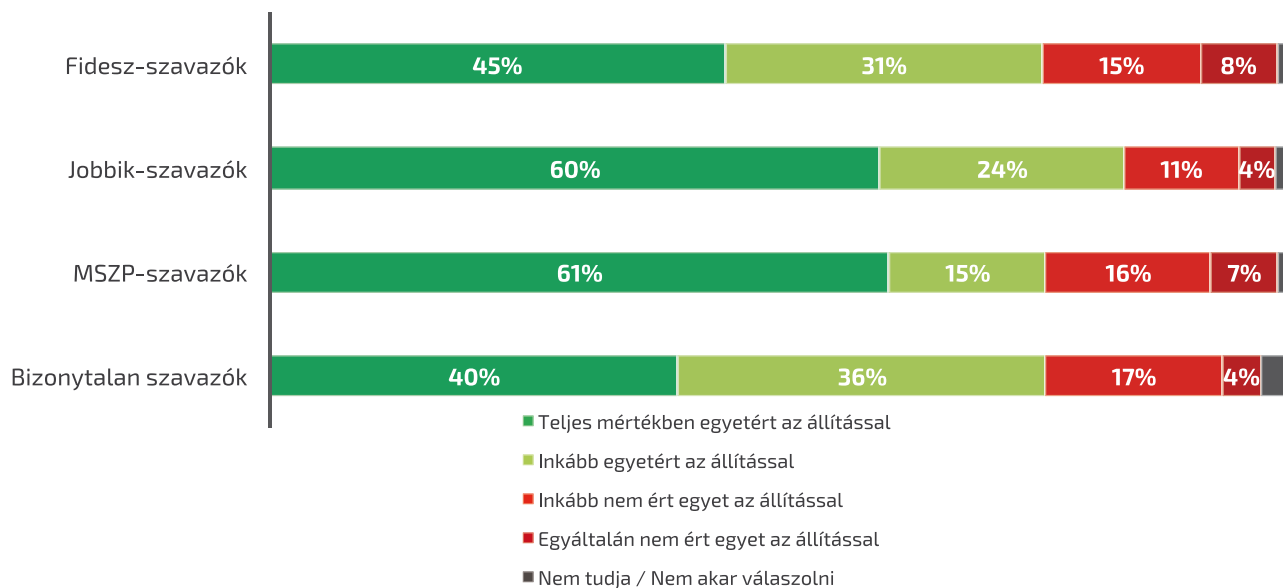
A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa



A Fidesz-szavazók véleménye érdekes módon nem tér el szignifikánsan az átlagostól, hasonlóan a bizonytalanokhoz és a szocialistákhoz, több mint kétharmaduk ellenzi az abortusz tiltását. A **terhességmegszakításhoz való jogot egyébként az átlagnál 6 százalékponttal jobban támogatják a Jobbik szavazói, körükben a legmagasabb ez az arány.** Az abortuszhoz való korlátlan jog kifejezetten magas támogatottsága azért érdekes, mert a jelenlegi kormánypártokkal kapcsolatban rendre felmerül az a vád, hogy szigorítani tervezik az abortusz szabályozását. Ezt a kutatás eredményei alapján csak súlyos politikai veszteségek árán léphetnék meg. A 80 százalék körüli átlagos támogatottság és a szavazói táborokon átívelő konszenzus vélhetően már akkor jelentős károkat okozhatna a kormánynak, ha nem az abortusztörvényt szigorítanák, hanem akár csak adminisztratív jellegű intézkedésekkel nehezítenék meg a nők hozzáférését a szolgáltatáshoz.

66. ábra:

A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa



A férfiak és nők véleménye szinte megegyezik, nincs jelentős eltérés a kérdésről alkotott véleményükben. Érdekes módon viszont a leginkább érintett korcsoport, a 30 éven aluliak véleménye nem tér el az átlagostól (78%), a középkorúak körében viszont az átlagnál magasabb a progresszív álláspont támogatottsága. A **leginkább a 60 felettiek ellenzik az abortuszt** - az egyetlen korosztály, amelynek jelentős része még a Ratkó-korszakban született.

A 8 általánost végzettek körében a legalacsonyabb (73%) a törvényileg elérhető abortusz támogatottsága, igaz, ez vélhetően idős korukkal van összefüggésben. Meglepő módon viszont a progresszívnek tekintett **Budapesten kiugróan magas az abortusz ellenzőinek aránya, a fővárosiak közel egyharmada (30%) szigorítana a jelenlegi szabályozáson**, míg a vidéki városokban ez az arány mindössze 17%.

Összeségében azt látjuk, hogy **az abortuszt tekintve egyértelműen a nyitott társadalom eszméje érvényesül hazánkban**. Ez azt jelenti, a magyar társadalom egyértelműen elégedett a jelenlegi szabályozással, mely szerint a 12. hétig korlátozás nélkül, a 20. hétig orvosi okokból lehet terhességmegszakítást kérni annak ellenére is, hogy az Alaptörvény szerint a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illetné meg. Ezzel szemben pedig kisebbségben vannak azok, akik elsősorban az élet védelme érdekében szigorítanák a törvényt, vagy akár teljesen betiltanák az abortusz hozzáférhetőségét.

2.6. Az egyén és a hatalom

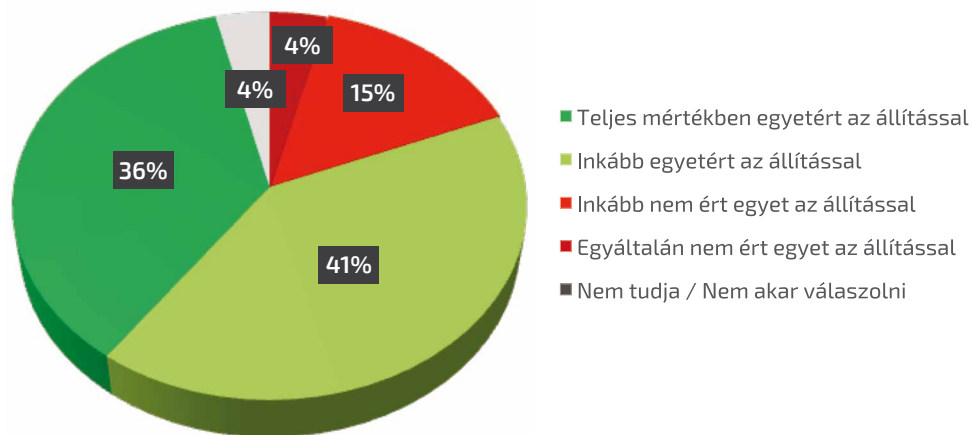
Az utolsó fejezetben arra keresünk választ, hogy magától értetődőnek tekintik-e a magyarok a hatalmat, valamint milyen mechanizmust tartanak kívánatosnak a hatalmi döntéshozatal során. A zártabb gondolkodásúak számára fontosabb a biztonság, a kiszámíthatóság és a tekintély, míg a nyitottabb gondolkodásúak kompromisszumpártiak és kritikus szemléletűek. Az alábbi adatok mutatják meg a magyar társadalom értékrendjét a témában.

Tekintély

A lakosság saját bevallása szerint egyértelműen kisebbségben van hazánkban a tekintélyelvű világlátás: a magyarok több mint háromnegyede (77%) elutasítja azt a hozzáállást, amikor a hitet a racionalitás elé helyezzük, és mindössze alig minden ötödik ember (19%) véli úgy, hogy az életben vannak olyan tabuk, mely során a tiszteletünket semmi sem írhatja felül. Az állítás pontosan így hangzott: *Minden tekintély megkérdőjelezhető*.

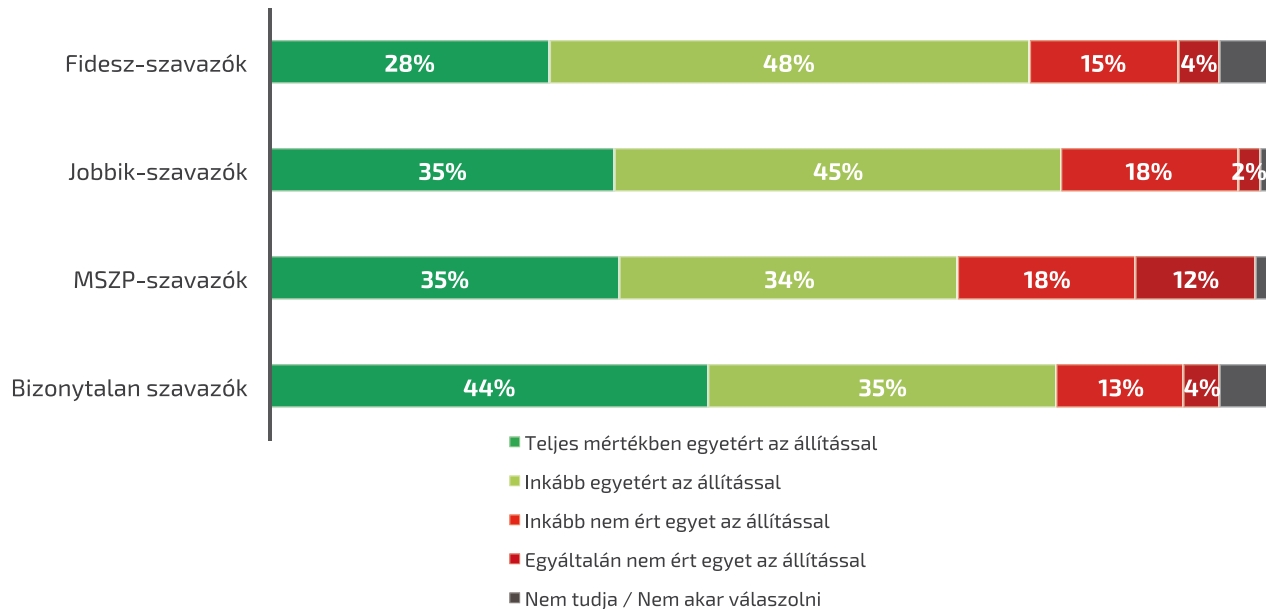
67. ábra:

Minden tekintély megkérdőjelezhető



A két jobboldali párt szavazóinak véleménye a kérdésben nem tér el jelentősen az átlagtól, **érdekes módon viszont a szocialista szavazók sokkal nagyobb arányban hajlandók magukat önként alárendelni más akaratának (30%).**

68. ábra:

Minden tekintély megkérdőjelezhető

A várakozásoknak megfelelően magasabb (de azért nem kirívóan eltérő) a fiatalok körében a tekintély elutasítása (80%), melyet lélektani okokkal magyarázhatunk: a fiatal felnőttek személyiségfejlődésük abban a szakaszában vannak, amikor még láznak a társadalmi szabályok és elvárásokkal szemben az identitásuk keresése és önmegvalósításuk érdekében. A végzettséget tekintve viszont érdekes módon a felsőfokú végzettségűek hajlandók a leginkább elfogadni külső hatalmat bárminemű kritika nélkül (23%).

Lakhely tekintetében érdekes látni, hogy pont a falvakban a legmagasabb az egyetértési arány (85%), annak ellenére, hogy jellemzően a vidéki társadalmakban tulajdonítanak fontos szerepet a tradícióknak és a hagyományoknak.

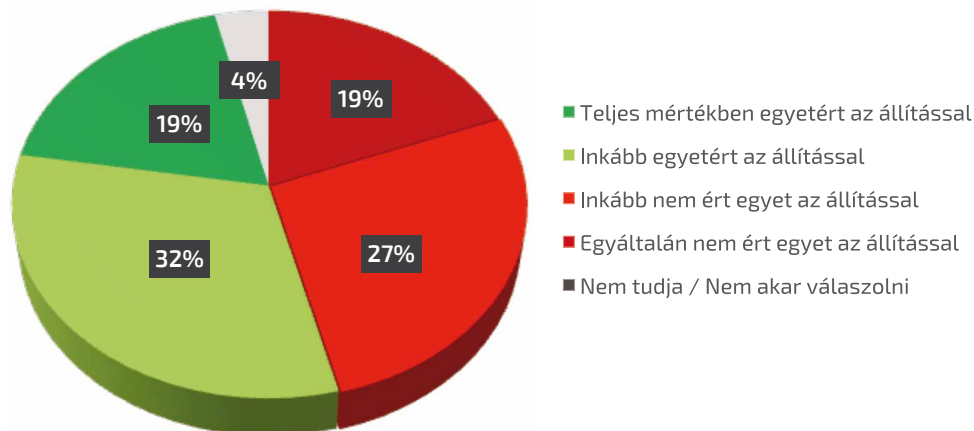
Összeségében azt látjuk, hogy ebben a kérdésben a **magyarok egyértelműen a nyitott társadalom eszméjét képviselik**. Ez azt jelenti, hogy egyértelmű **többségben vannak azok, akik úgy vélik, hogy minden felettünk álló hatalomban jogunk van kételkedni**, szemben azokkal, akik bizonyos tekintélyeket semmilyen módon sem hajlandók megkérdőjelezni, még akkor sem, ha ez az észszerűség kárára történik.

Döntéshozatal

Minimális eltéréssel, de inkább a gyors - és nem a kompromisszumokra épülő - döntés mellett tették le a voksukat a magyarok, amikor a politikai döntéshozatal legfontosabb szempontjairól kérdeztük őket. A válaszadóknak pontosan a fele vélte úgy, hogy a politikában a gyorsaság fontosabb az egyeztetésnél, ezzel szemben alig kevesebben, 46 százaléknyan gondolták úgy, hogy a konszenzus megteremtése előrébb való a hatékonyságnál. Az állítás pontosan így hangzott: *A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés.*

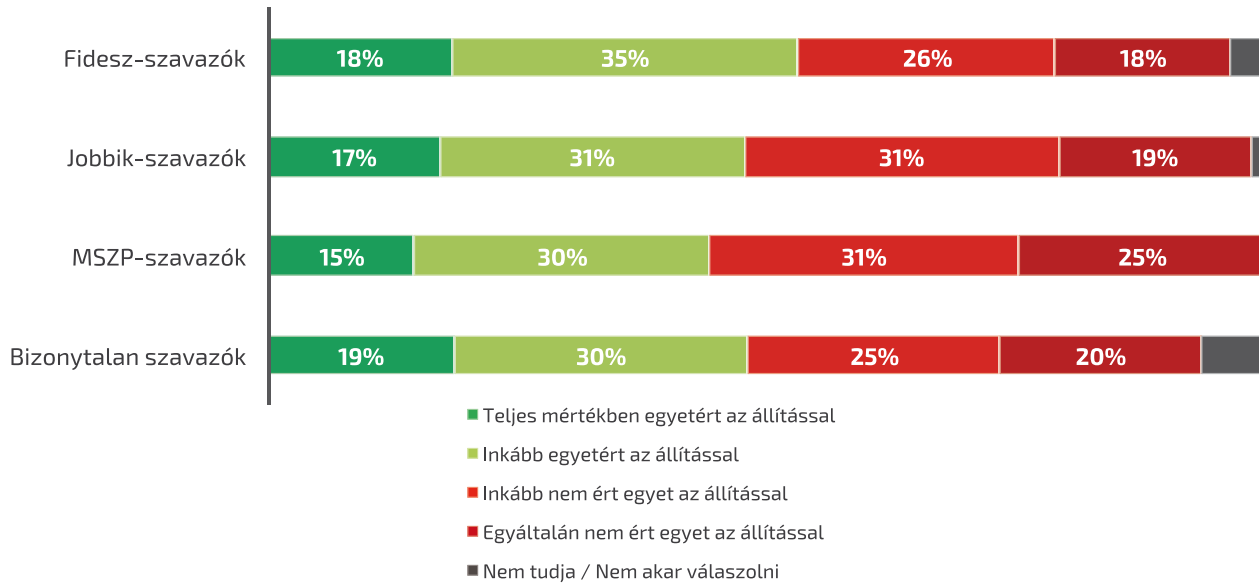
69. ábra:

A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés



A pártpreferenciát figyelembe véve a **kormánypárti szavazóknál van csak egyértelmű többségben a gyorsaságot képviselő álláspont**, a jobbkiosok és a bizonytalanok kiegyenlítetnek tűnnek a kérdésben, az MSZP-sek viszont a várakozásoknak megfelelően jobban igénylik a párbeszédet a politikai döntéshozatal során.

70. ábra:

A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés

Az életkort tekintve nincsenek nagy eltérések, hibahatáron belül találjuk majdnem az összes korosztály véleményét, tendenciáról nem igazán beszélhetünk. Érdekes viszont az iskolázottság alapján megvizsgálni a kérdést, ugyanis két jelentős eltérést láthatunk: az érettségivel rendelkezők az átlagnál jóval magasabb (56%), a felsőfokú végzettségűek viszont az átlagnál jóval kisebb arányban (41%) értettek egyet a gyors döntésekkel, így **a legjobban képzett réteg igényli a leginkább a kompromisszumokon alapuló döntéseket**. A **budapestiek viszont valamivel magasabb arányban preferálják a gyors döntéshozatalt, mint a vidékiek**.

Összeségében azt látjuk, hogy **ebben a kérdésben a magyarok inkább a zárt társadalom eszméje mentén gondolkodnak, de nagyon kicsi a két tábor közötti különbség**. Ez azt jelenti, hogy többen vannak azok, akik hajlamosak elfogadni azokat a döntéseket, amelyek, habár egyoldalúan, de legalább gyorsan lettek meghozva. Ezzel szemben majdnem ugyanennyien vannak azok, akik nem preferálják a gyorsaságot a politikában, és nagy hangsúlyt fektetnek a felek közötti tárgyalásokra, még ha az a hatékonyság kárára is történik.

2.7. Összegzés: Társadalompolitikai értékrend Magyarországon

Amíg a magyar társadalom gazdaságpolitikai értékrendjében egyértelműen a baloldali álláspont a domináns, addig társadalompolitika tekintetében már nem lehet ilyen egyértelmű megállapítást tenni. A **tizennégy állításunk közül nyolc esetben kapott többséget a zárt társadalmat, hat esetben a nyitott társadalmat támogató kérdés.** Négy esetben ráadásul a két különböző oldalt támogatók aránya tíz százalékon belüli különbséget mutatott, azaz **társadalompolitikai kérdésekben jóval polarizáltabbak a szavazók, mint gazdaságpolitikai kérdésekben,** ahol a legtöbb esetben nem szűk, hanem elsőprő többsége volt a gazdaságpolitikai baloldal álláspontjának. Összeségében azért megállapítható, hogy **Magyarországon a többség inkább a zárt társadalom híve.**

Kiemelkedően igaz ez a társadalmi kisebbségekkel kapcsolatos kérdésekre: a cigányok beilleszkedésében 72 százalék nem hisz, más kultúrájú emberek Magyarországra költözését 68 százalék nem tartaná jónak. Ugyancsak nagyon konzervatív a társadalom a gyerekekkel és a nőkkel kapcsolatos családi szerepek szempontjából: **82 százalék szerint a nevelésnek a legfontosabb szerepe a fegyelem és a rend megtanítása, 64 százalék szerint egy-egy pofon belefér a gyereknevelésbe, 57 százalék szerint akkor jó a világ, ha a férfi a család feje.**

A legmegosztóbb társadalmi kérdések között szerepel a **halálbüntetés visszaállítása** (54 százalék támogatja, 44 százalék ellenzi), a **politikai döntések meghozatalának módja** (50 százalék a gyorsaság/hatékonyaság, 46 százalék a kompromisszumok pártján áll), a **melegek elfogadása** (49% elfogadja, 46% szívesebben elutasítja) és a **börtönök szerepe** (54% rehabilitációs szerepet, 44% retorziós szerepet szánna a börtönnek).

A társadalom a leginkább a **következő témákban képvisel nyitottságot: a világ változásának szükségessége** (81%), az **abortusz engedélyezése** (78%), valamint **minden tekintély megkérdőjelezése** (77%).

Összességében tehát egy **inkább zárt társadalmat preferáló nép** képe bontakozik ki, ahol kiemelkedően **fontos a társadalom látszólagos homogenitása és a hagyományos családi szerepek megtartása.** Ugyanakkor sok társadalmi zártaság-nyitottságot érintő kérdésben éles véleménykülönbségek láthatók, amelyekben **végül néhány százalékpontos különbséggel szorul kisebbségbe valamelyik tábor. Progresszív jegyeket mutat ugyanakkor a társadalom a tekintetben, hogy az individuum szabadsága, függetlensége mégis fontos a lakosság többségének, melyet jól mutat az abortusz elfogadottsága és a tekintélyek megkérdőjelezése.**

2. táblázat:

Állítás	Téma	A társadalmi zártság álláspontjának támogatottsága	A társadalmi nyitottság álláspontjának támogatottsága
A nevelés legfontosabb célja a fegyelem és a rend megtanítása	Családi értékek	82%	17%
A cigányok soha nem fognak tudni beilleszkedni a nem cigány magyarok közé	Társadalmi kisebbségek	72%	26%
Magyarországnak előnye származik abból, ha más országokból emberek költöznek ide	Társadalmi kisebbségek	68%	29%
A világ alapvetően egy veszélyes hely	Az egyén és a világ viszonya	67%	32%
Egy-egy pofon néha befér a nevelésbe	Családi értékek	64%	36%
Akkor jó a világ, ha a férfi a család feje	Családi értékek	57%	41%
Szükség van halálbüntetésre	Élet és halál	54%	44%
A politikában a különböző felek közötti egyeztetésnél fontosabb a gyors döntés	Az egyén és a hatalom	50%	46%
Ha valamelyik családtagom meleg lenne, azt én szégyelleném	Társadalmi kisebbségek	46%	49%
A börtön szerepe elsősorban az elítélt viselkedésének a tisztességes életbe, nem pedig a büntetés	Az egyén és a világ viszonya	44%	54%
Az emberek alapvetően jók	Az egyén és a világ viszonya	35%	63%
A nem kívánt terhességét egy nő szabadon megszakíthassa	Élet és halál	20%	78%
Minden tekintély megkérdőjelezhető	Az egyén és a hatalom	19%	77%
A világ folyamatosan változik, és ez így van jól	Az egyén és a világ viszonya	18%	81%

3. Konklúzió:

A magyar társadalom politikai értékrendje

A **magyar társadalom politikai értékrendjének vizsgálatához** két alapvető témakörben kutattuk a lakosság álláspontját 1000 fős országos, személyes megkérdezéses **reprezentatív közvélemény-kutatással: gazdaságpolitikai** kérdésekben, melyek magukba foglalták a piacgazdasághoz, az adózáshoz, az állam szerepéhez, a munka világához és a gazdasági egyenlőtlenségekhez való viszonyt, valamint **társadalompolitikai** kérdésekben, melyek része volt a családdhoz, a különféle társadalmi kisebbségekhez, az állam és az egyén kapcsolatához és a szabadságjogokhoz való viszonyulás.

Gazdaságpolitikai dimenzió tekintetében a kutatásunk **egy vízszintes, gazdasági baloldal – gazdasági jobboldal tengelyt állított fel**, mely azt mérte, hogy a magyar társadalom egyes csoportjai milyen arányban képzelik el a két alapvető gazdaságszervező intézményt, a **piac és az állam funkcióit a gazdaság működésében**. Az állami újraelosztás, a gazdasági igazságosság, a munkavállalói jogok kiterjesztését, a piaci funkciók szabályozását támogatók állnak a tengely egyik oldalán, a verseny, a hatékonyság, a piaci értékek támogatói a másik oldalon.

Társadalompolitikai dimenzió tekintetében a kutatásunk **egy függőleges, társadalmi zártság – társadalmi nyitottság tengelyt állított fel**, mely azt mérte, hogy a magyar társadalom egyes csoportjai milyen arányban támogatják egy **kulturálisan nyitottabb, folyamatosan változó, vagy egy zártabb, tradíciókra építő ország létrehozását**. A folyamatos társadalmi változás, a befogadás, az individualizmus, az egyéni jogok kiterjesztésének hívei állnak a tengely egyik oldalán, míg a tradicionális értékek, a közösségi szempontok, valamint a rend és a tekintély fontosságát hangsúlyozók a másik oldalon.

Az értékek feltérképezésére **huszonnyolc állítást tettünk** (tizennégyet gazdaságpolitikai, másik tizennégyet társadalompolitikai kérdésekben), melyekre a válaszadók „teljesen egyetértek”, „inkább egyetértek”, „inkább nem értek egyet”, „egyáltalán nem értek egyet” és „nem tudom” választ adhattak. A tizennégy **gazdaságpolitikai válasz alapján helyeztük el a válaszadókat a politikai koordináta-rendszerünk x-tengelyén**, mégpedig olyan módon, hogy ha egy jobboldali gazdaságpolitikai alaptétellel értett egyet a válaszadó, akkor jobbra, ha egy baloldali gazdaságpolitikai alaptétellel, akkor balra mozdult az illető a tengelyen. A teljes egyetértés vagy elutasítás két lépést, a mérsékeltebb egyetértés vagy elutasítás egy lépést jelentett a tengely pozitív vagy negatív szélé felé. A tizennégy **társadalompolitikai válasz alapján a válaszadókat a politikai koordináta-rendszerünk y-tengelyén helyeztük el**, mégpedig olyan módon, hogy ha egy zárt társadalmi értékkel értett egyet a válaszadó, akkor felfelé, ha egy nyitott társadalmi értékkel értett egyet, akkor lefelé mozdult az illető a tengelyen. A teljes egyetértés vagy elutasítás itt is két lépést, a mérsékeltebb egyetértés vagy elutasítás egy lépést jelentett a tengely pozitív vagy negatív szélé felé.

A huszonnyolc kérdés alapján egyértelműen kirajzolódott a teljes magyar társadalomnak – és annak fontosabb alcsoportjainak – a politikai értékrendje. Ahogyan azt a korábbi fejezetekben megállapítottuk, az adatok alapján látszik, hogy a magyar társadalom túlnyomó többségének gazdaságpolitikai értékrendje baloldali. A tizennégy megfogalmazott állítás közül tízben a gazdaságpolitikai baloldal álláspontja kapott többséget, és mindössze négyben a gazdaságpolitikai jobboldalé. A baloldali többség a legtöbb esetben ráadásul elsöprő (akár öt-tízszeres többség), míg azoknál a gazdaságpolitikai állításoknál, ahol a jobboldali vélemény van túlsúlyban, ott maximum másfélszer annyian támogatták a piacpárti álláspontot, mint az ellenkezőjét. Amíg a magyar társadalom gazdaságpolitikai értékrendjében a baloldali álláspont a domináns, addig társadalompolitika tekintetében már nem lehet ilyen egyértelmű megállapítást tenni. A tizennégy állításunk közül nyolc esetben kapott többséget a zárt társadalmat, hat esetben a nyitott társadalmat támogató kérdés. Négy esetben ráadásul a két különböző oldalt támogatók aránya tíz százalékon belüli különbséget mutatott, azaz társadalompolitikai kérdésekben jóval polarizáltabbak a szavazók, mint gazdaságpolitikai kérdésekben, ahol a legtöbb esetben nem szűk, hanem elsöprő többsége volt a gazdaságpolitikai baloldal álláspontjának. A társadalompolitikai kérdésekben tehát kevésbé szélsőséges eredmények születtek, mint a gazdaságpolitikai kérdések esetében, de összeségében így is inkább **egy zárt társadalom képe bontakozik ki a kutatásból.**

A következőkben azt vizsgáljuk, hogy az eddig bemutatott adatok alapján, hogyan néz ki a különböző társadalmi alcsoportok részletes politikai értékrendje a gazdaságpolitikai jobb-bal és a társadalompolitikai zárt-nyitott tengelyen. **Az elemzésben négy csoportot különböztetünk meg:**

1. **Nyitott-baloldalinak** nevezzük azokat, akik a társadalompolitikai kérdések többségében a nyitott/progresszív/társadalmi libertárius állásponttal értettek egyet, gazdaságpolitikai kérdésekben pedig baloldaliként a szociális piacgazdaság vagy a szocializmus támogatójaként az állami beavatkozás, újraelosztás, igazságosság hívei. Ők a politikai koordináta-rendszerünk bal alsó negyedében találhatók.
2. **Zárt-baloldalinak** nevezzük azokat, akik a társadalompolitikai kérdések többségében a zárt/konzervatív/autoriter állásponttal értettek egyet, gazdaságpolitikai kérdésekben pedig baloldaliként a szociális piacgazdaság vagy a szocializmus támogatójaként az állami beavatkozás, újraelosztás, igazságosság hívei. Ők a politikai koordináta-rendszerünk bal felső negyedében találhatók.
3. **Nyitott-jobboldalinak** nevezzük azokat, akik a társadalompolitikai kérdések többségében a nyitott/progresszív/társadalmi libertárius állásponttal értettek egyet, gazdaságpolitikai kérdésekben pedig többségében a piacpárti, versenypárti, teljesítménypárti, állami beavatkozásellenes állításokat támogatták, így a piaci ordoliberalis vagy a piaci fundamentalista állásponttal értenek egyet. Ők a politikai koordináta-rendszerünk jobb alsó negyedében találhatók.

4. **Zárt-jobboldalinak** nevezzük azokat, akik a társadalompolitikai kérdések többségében a zárt/konzervatív/autoriter állásponttal értettek egyet, gazdaságpolitikai kérdésekben pedig többségében a piacpárti, versenypárti, teljesítménypárti, állami beavatkozásellenes állításokat támogatták, így piaci ordoliberalis vagy piaci fundamentalista állásponttal értenek egyet. Ők a politikai koordináta-rendszerünk jobb felső negyedében találhatók.
5. **Centristának** nevezzük azokat, akik akár a gazdaságpolitikai, akár a társadalompolitikai, akár mindkét dimenzióban nem mozdultak el szignifikáns mértékben a koordináta-rendszerünk origójától.

3.1. Politikai értékrend nemek szerint

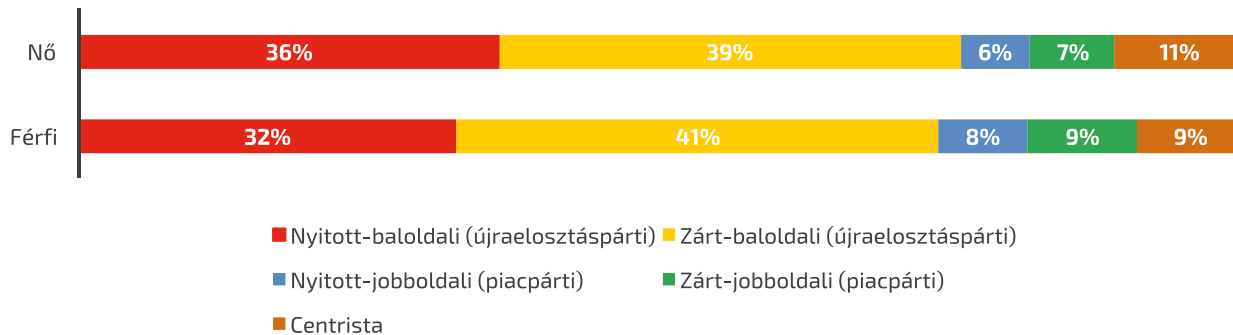
A magyar társadalom politikai értékrendje **kismértékű különbségeket mutat**, amikor az egyes nemek szerint vizsgáljuk, hogy mit gondolnak férfiak és nők gazdaságpolitikai és társadalompolitikai kérdésekben. **Mindkét nemben háromnegyedes** többségben van a baloldali gazdaságpolitika támogatottsága, a nőknél 3 százalékponttal még magasabban is (78%), mint a férfiaknál (75%). **Mindkét csoportban 15 százalék azok aránya, akik a gazdaságpolitikai állításaink legalább felénél teljes mértékben a baloldali állásponttal** értettek egyet – őket ezen értékek erőteljes híveinek tarthatjuk.

A **piacpárti jobboldali politikát a nők 13 százaléka** támogatja, míg a **férfiaknál 17 százalék** a szabadabb verseny híve. Radikálisan piacpárti választó egyik csoportban sincs mérhető nagyságban.

Jelentősebb a különbség társadalompolitikai témákban a férfiak és nők között. Amíg a **nők között hibahatáron belül van a zárt gondolkodásúak (47%) és a nyitott gondolkodásúak (44%) aránya**, addig a **férfiak körében egyértelműen a zárt gondolkodás (55%) van jelentős többségben a progresszív értékekkel szemben (37%).**

Összeségében a nők 36 százaléka nyitott-baloldali, 39 százaléka zárt-baloldali, 6 százaléka nyitott-jobboldali, 7 százaléka zárt-jobboldali, 11 százaléka centrista gondolkodású. A férfiaknál 32 százalék a nyitott-baloldali, 41 százalék a zárt-baloldali, 8 százalék a nyitott-jobboldali, 9-9 százalék a zárt-jobboldali és a centrista gondolkodású.

71. ábra:

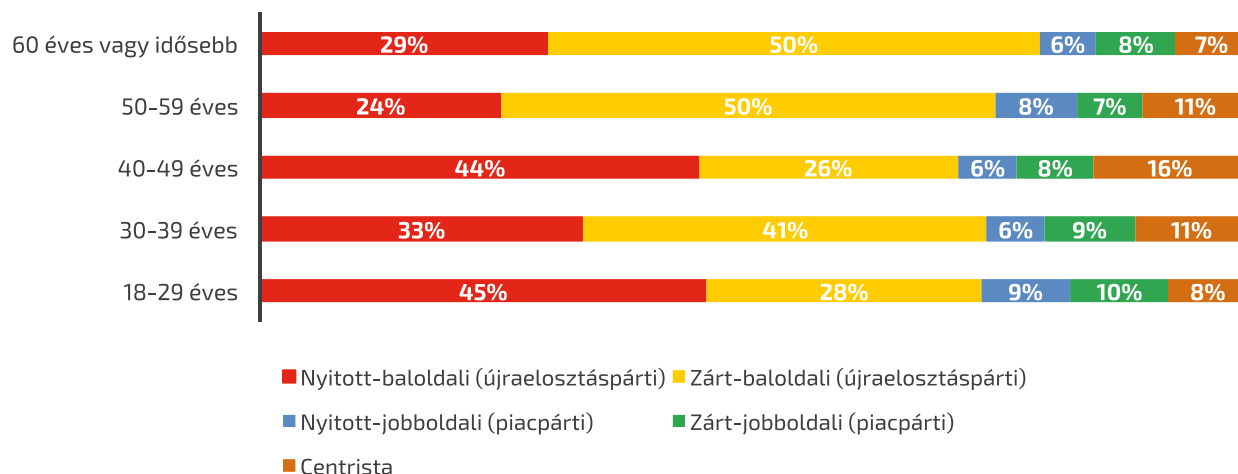
Társadalmi értékrendcsoportok nemek alapján**3.2. Politikai értékrend életkor szerint**

Életkor alapján történő bontásban érdekes **generációs különbségeket** láthatunk. Nem az a meglepő, hogy **mindegyik korosztályban többségben van a baloldali gazdaságpolitika támogatottsága**: ez a **60 év felettiek körében 80 százalékos** támogatottságot jelent, de még a **18-29 év közöttiek körében is 73 százalékot**. Az sem váratlan, hogy a legfiatalabb, 18-29 év közötti korosztály a legpiacpártibb (19%) – nincs is nagyon jelentős eltérés a többi korosztályhoz képest (14-15%). A komoly generációs szakadék ugyanis társadalompolitikai kérdésekben van: **a most 50-59 éves korosztály és az ő gyermekeinek korosztálya (30-39 évesek) jóval konzervatívabb, zártabb gondolkodású, mint a progresszív Ratkó-unokák (40-49 évesek) és az ő gyermekeik (18-29 évesek) korosztálya.**

A legfiatalabb 18-29 éves korosztálynak 54 százaléka vall társadalmilag nyitott értékeket, a 40-49 éveseknek pedig az 50 százaléka. Ezzel szemben az 50 és 59 év közöttiek a legzártabb társadalmi korcsoport: mindössze 33 százalékuk tekinthető progresszívnek. A 30-39 évesek 39 százaléka nyitott, a legidősebbeknek pedig 35 százaléka. **Autoriter értékek tekintetében a legtöbb szélsőséges véleményt a 60 évnél idősebbek körében találtunk, de meglepő módon a legtöbb szélsőségesen libertáriust nem a fiatalok, hanem a 40-49 év közöttiek körében találunk.**

72. ábra:

Társadalmi értékrendcsoportok életkor alapján



3.3. Politikai értékrend iskolázottság szerint

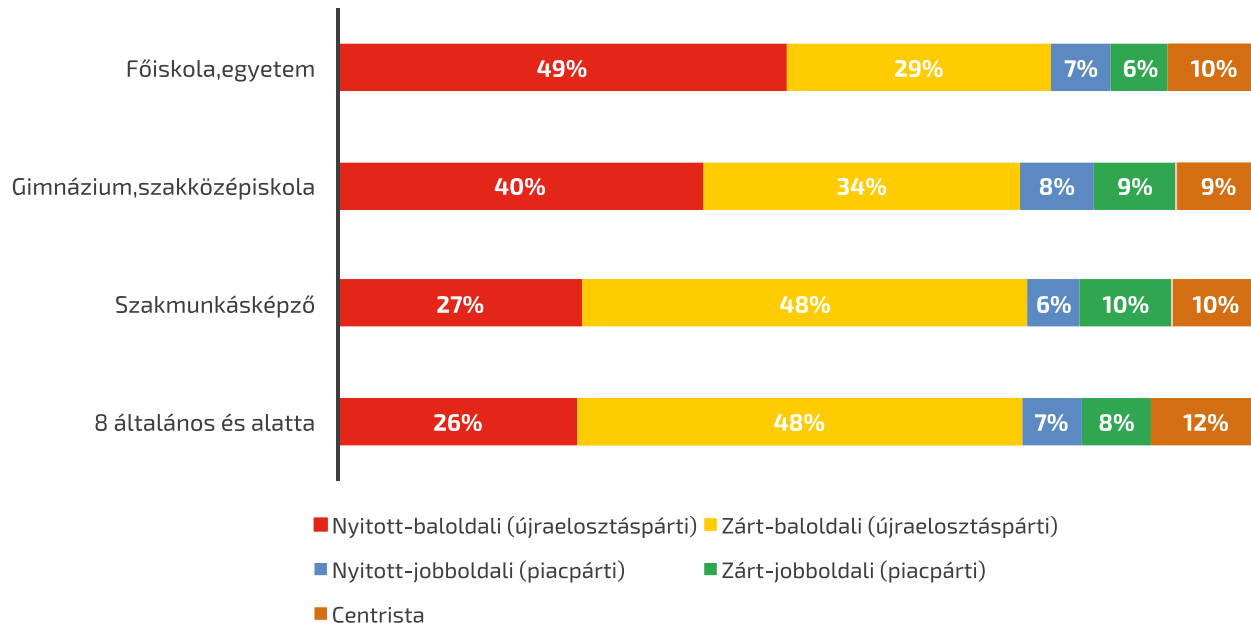
Kutatásunk egyik legszignifikánsabb, legeggyértelműbb összefüggése az iskolázottság és a társadalmi nyitottság között fedezhető fel. Mintha egy értékrendtűkröt állítottunk volna fel az érettségivel rendelkezőknél iskolázottabbak és a náluk kevésbé iskolázottak között: a **felsőfokú végzettségűek 57 százaléka nyitott és 35 százaléka zárt gondolkodású**, szemben állva a **8 általánossal rendelkezők és szakmunkás végzettségűek 62 százaléknál zárt gondolkodású és 31 százaléknál nyitott gondolkodású** szavazójával. Az érettségivel rendelkezők pont a két véglet között állnak félúton: 43 százalékuk progresszív, 47 százalékuk konzervatív.

Ugyanakkor **nem lesz piacpártibb valaki attól, hogy iskolázottabb: a felsőfokú végzettségűek 14 százaléka gazdasági jobboldali**, amely arány ugyanakkora, mint a 8 általánost végzettek körében.

A **gazdaságpolitikai baloldali radikalizmus kiemelkedően jellemző a szakmunkás végzettségűekre: 21 százalékuk közel áll a tengely szélsőértékéhez**, azaz kérdéseink több mint felénél a legbaloldali állásponttal értett egyet. Ugyanez az arány a 8 általánost végzettek körében 18 százalék, a többi, iskolázottabb csoportban pedig csak 11 százalék.

73. ábra:

Társadalmi értékrendcsoportok iskolázottság alapján



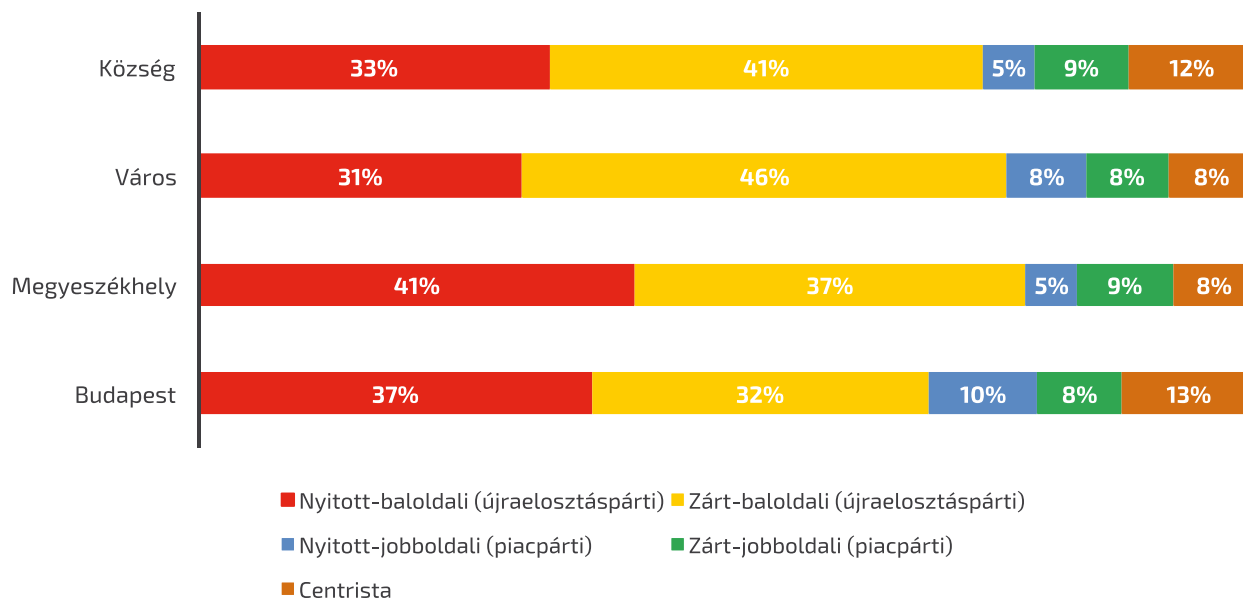
3.4. Politikai értékrend településtípus szerint

Amíg az **iskolázottságunk egyértelműen meghatározza társadalompolitikai értékrendünket, lakóhelyünk nincsen ilyen erős hatással.** Vannak természetesen különbségek, hiszen míg **Budapesten 47 százalék** inkább **nyitott gondolkodású**, addig a megyeszékhelyeken 44 százalék, a vidéki városokban 37 százalék, a községekben pedig 39 százalék. De ezek az eltérések semmiképpen sem olyan radikálisak, mint az iskolázottságunkból fakadók.

Kis mértékben azonban hatással van a lakóhelyünk a gazdaságpolitikai értékeinkre: **Budapesten a lakosság 18 százaléka vallott piacpárti értékeket, addig a községekben ez az arány 12 százalék.** Jelentős különbség van ugyanakkor az **erőteljesen szocialista, a baloldali szélek felé húzó gazdaságpolitikai álláspontban** lakhely szerint: **Budapesten 7 százalék** az erősen balosok aránya, a megyeszékhelyeken 11 százalék, a községekben 18 százalék, a **vidéki városokban azonban már 22 százalék.** Ez azon válaszadók aránya, akik nem csupán több baloldali választ adtak, hanem az esetek több mint felében teljes mértékben egyetértettek egy baloldali állítással.

74. ábra:

Társadalmi értékrendcsoportok településtípus alapján



3.5. Politikai értékrend pártpreferencia szerint

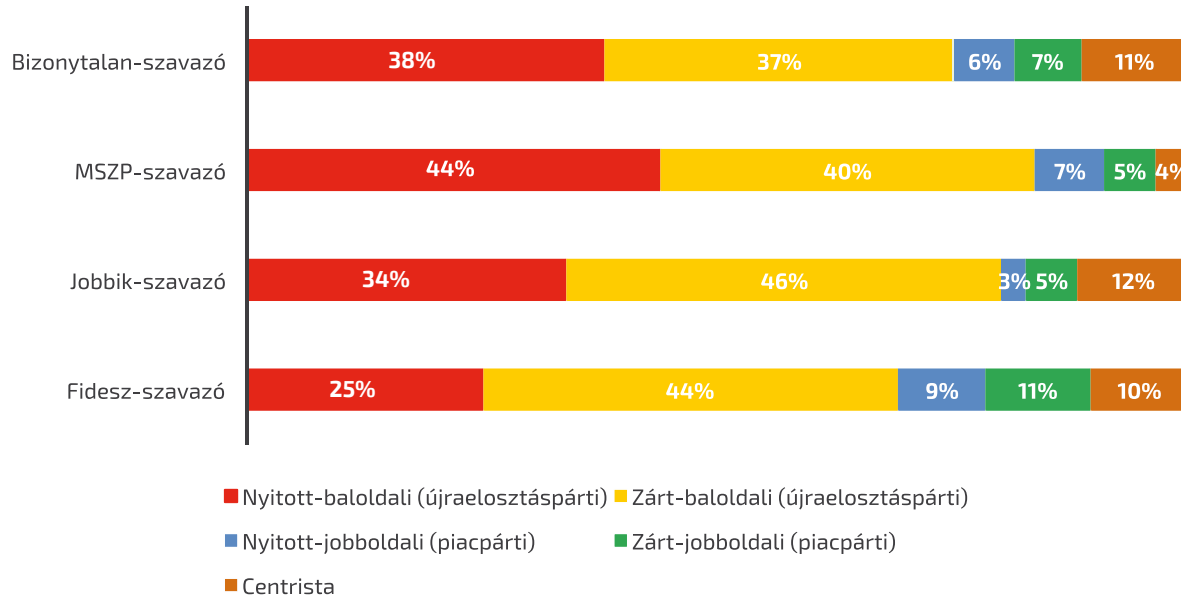
Pártpreferencia alapján jól látható, hogy minden jelentősebb párt szimpatizánsai körében elsöprő többségben van a baloldali gazdaságpolitika támogatottsága. A legerősebb ez a Jobbiknál (85%) és az MSZP-nél (83%), a legalacsonyabb a Fidesznél (70%). A szocialisták 27 százaléka ráadásul kifejezetten a szocializmus értékeihez áll közelebb, ez az arány a Fidesznél 13 százalék. A bizonytalanoknak 78 százaléka baloldali gazdasági értelemben. A legpiacpártibbak a Fidesz-szavazók, 19 százalékuk tekinthető gazdaságpolitikai értelemben jobboldalinak. A Jobbiknál ez az arány 7 százalék, az MSZP-nél és a bizonytalanoknál 13-13 százalék. A kis elemszámból adódó bizonytalanság miatt a kisebb parlamenti pártokat nem vizsgáltuk.

Jelentősebbek a pártok szavazói közt az eltérések társadalmi nyitottság-zártság tekintetében: a Fidesz-szavazói a legzártabbak (59%), ezt követik a Jobbik-szavazók (53%), az MSZP-szavazók és a bizonytalanok (44-44%). Jól látható az is, hogy akik zártan gondolkodnak a Jobbikon belül, azok egy része jóval szélsőségeesebb, mint más táborok konzervatívjai.

A legkevesebb progresszíven gondolkodót a Fidesz táborban találunk (34%), hasonlóan a Jobbik táborhoz (36%). Az MSZP-szavazók és a bizonytalanok 46-46 százaléka gondolkodik nyitottan.

75. ábra:

Társadalmi értékrendcsoportok pártszimpátia alapján

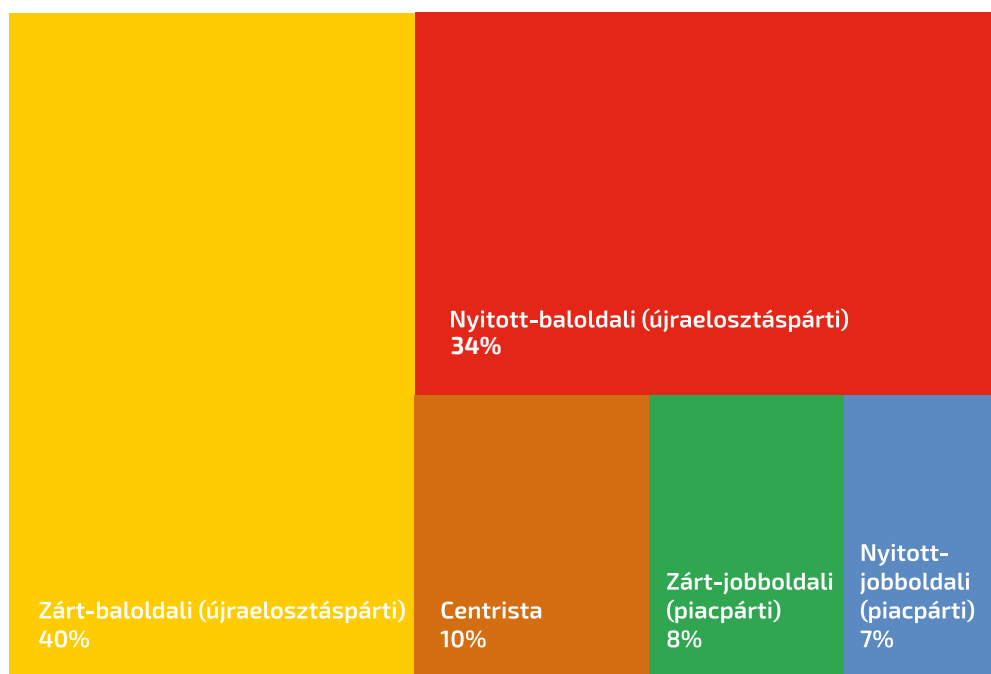


3.6. Összegzés

A fenti társadalmi alcsoportokat összevonva az látható, hogy **a magyar társadalom legnagyobb része, 40 százaléka zárt-baloldali értékrendszert követ** (gazdaságpolitikailag baloldali, társadalompolitikában konzervatív). Egy néhány százalékponttal kisebb, **34 százalékos része nyitott-baloldali értékű** (gazdaságpolitikailag baloldali, társadalompolitikában progresszív). **10 százaléka centrista**, amely azt jelenti, hogy vagy gazdaságpolitikai vagy társadalompolitikai értelemben nincsen egyértelmű világképe. **Zárt-jobboldalinak a lakosság 8 százaléka tekinthető** (ők gazdaságpolitikai értelemben jobboldaliak/piacpártiak, társadalmi értékrend tekintetében konzervatívak), és végezetül a legkisebb, **7 százalékos csoport a nyitott-jobboldali** (gazdasági értelemben piacpárti, társadalmi értékekben progresszív).

76. ábra:

A magyar társadalom értékrendcsoportjai

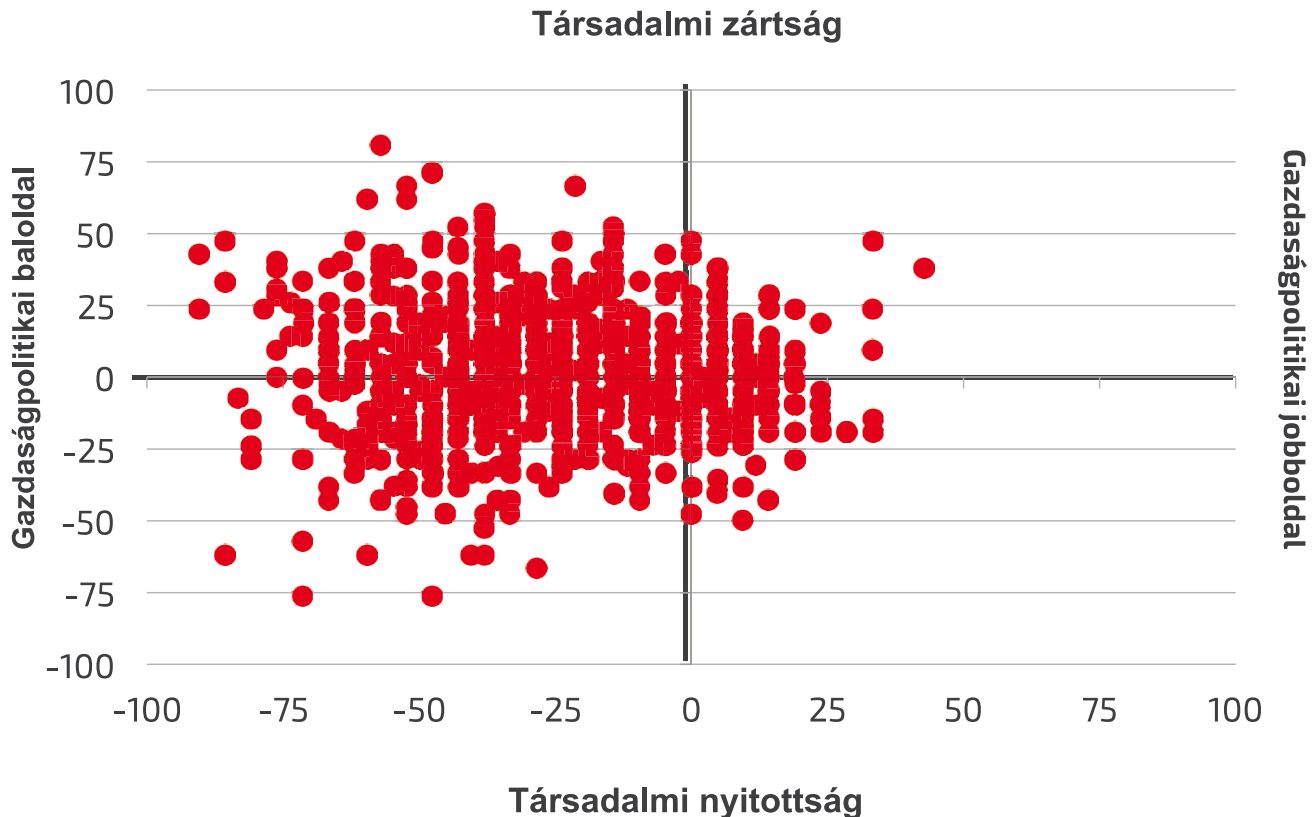


Másképpen csoportosítva a magyar társadalmat, látható válik az is, hogy összesen a **lakosság 76 százaléka tartozik valamelyik gazdaságpolitikai értelemben baloldalként értelmezett csoportba, 15 százaléka valamelyik jobboldali/piacpárti csoportba.** Ugyanakkor a magyarok **51 százalékát tarthatjuk társadalompolitikai értelemben zárt/konzervatív gondolkodásúnak, 41 százalékát nyitottnak/progresszívnek.**

Fontos azt is látnunk azonban, hogy az **egyes kategóriákon belül milyen szórást mutatnak az egyes megkérdezettek,** hiszen nem mindegy például, hogy egy szavazó néhány rendpártibb válaszával épphogy „átbillent” a konzervatív csoportba, vagy következetesen minden egyes kérdésünkre a zárt értékrendnek megfelelő választ adta. A **szavazók válaszainak szórását bemutató ábrából** jól látszanak a következők:

77. ábra:

Értéktérkép – összes megkérdezett



A teljes lakosság 16 százaléka nem simán a baloldali gazdaságpolitika híve, hanem kimagasló eltökéltséggel az. Ezek a szavazók közelebb helyezkednek el a baloldali skálánk széléhez, a **szocialista értékéhez**, mint a centrista origóhoz. Ezzel szemben **nincsen mérhető számú olyan piacpárti szavazó, aki ennyire radikálisan a gazdaságpolitikai jobboldalon** lenne. Társadalompolitikai szempontból mindössze a lakosság **1,3 százaléka tekinthető** radikálisan zártnak, teljesen **autoriternek**, és **0,9 százaléka** radikálisan nyitottnak, szélsőségesen **társadalmi libertariánusnak**. Ők azok, akik a tengelyeink legszéléhez állnak közel. **Erősen konzervatív** a lakosság **11 százaléka**, ők a kérdéseink legalább egynegyedénél teljesen egyetértettek a konzervatív válasszal. **Erősen progresszív az ország 9 százaléka**, ők a kérdéseink legalább egynegyedénél teljesen egyetértettek a progresszív válasszal.

Összeségében tehát a magyar társadalom gazdaságpolitikai értékrendjében az állami gondoskodás iránti igény, a **jövedelmi különbségek alacsonyan tartása**, a **munkavállalói jogok** erősítése egyértelműen dominás. Ezekben a kérdésekben **kikezdzhetetlenül erős társadalmi többsége van a gazdasági baloldalnak**. Ugyanakkor – a társadalom gazdasági baloldalisága ellenére – **alacsony az államba vetett bizalom szintje** és elvárás a társadalmon belül, hogy **minden munkaképes személy dolgozzon**. A lakosság közép-európai szinten is kiemelkedően alacsony vagyoni helyzetével magyarázható az általános (minden, megtakarítással rendelkező személyre kirótt) **vagyonadó nagymértékű elutasíthatósága**, miközben – ahogy más kutatásokból kiderül – az óriásvagyonokra kivetett adó (luxusadó) támogatottsága kiemelkedően nagy. Feltételezhető ezért, hogy **az újraelosztás támogatottsága nem a nagyfokú szolidaritás miatt ilyen magas, hanem az egyéni jólét növelésének igénye miatt**.

Megállapítható az is, hogy Magyarországon a **szűk többség inkább a zárt társadalom híve**. Kiemelkedően fontos a magyarok többségének a **társadalom homogenitása** és a **hagyományos családi szerepek** megtartása. Ugyanakkor sok társadalmi zártasgot-nyitottságot érintő kérdésben olyan véleménykülönbségek láthatók, amelyekben végül csak **néhány százalékpontos különbséggel szorult kisebbségbe valamelyik tábor**. **Progresszív jegyeket** mutat ráadásul a társadalom a tekintetben, hogy az **individuum szabadsága**, függetlensége fontos a lakosság többségének, melyet jól mutat az abortusz elfogadottsága és a tekintélyek megkérdőjelezése.

Ma a magyar szavazók körében tehát **a baloldali gazdaságpolitika lényegében nemzeti konszenzus, igazi ideológiai törésvonal a nyitott vagy zárt társadalom kérdésében van**. Ezért a következő évek politikai csatáit vagy a **gazdaságpolitikai baloldali radikalizmus hívei** fogják folytatni a gazdasági mainstream képviselői ellen, vagy a korábbinál **erőteljesebben felizzik a nyitott-zárt társadalmi tengely** mentén történő **konzervatív-progresszív kultúrharc**. **Piacpárti retorikával** azonban még hosszú ideig **nem lehet Magyarországon többséget szerezni**.

Ezen kiadvány a szerzők saját véleményét tartalmazza,
mely nem feltétlenül tükrözi a Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) hivatalos álláspontját.

A Friedrich-Ebert-Stiftung által publikált kiadványok kereskedelmi
forgalomba kizárólag a FES előzetes írásos engedélyével kerülhetnek.



Büro Budapest

H-1056 Budapest, Fővám tér 2-3.

Telefon: +36-1-461-60-11

E-mail: fesbp@fesbp.hu

Website: www.fesbp.hu

POLICYSOLUTIONS



H-1065 Budapest, Révay utca 10.

Telefon: +36-1-474-87-48

E-mail: info@policysolutions.hu

Website: www.policysolutions.hu

